

Realizace multikulturní výchovy na základních školách ve Zlínském kraji z pohledu žáků 9. tříd

Bc. Lucie Zajíčková

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lucie Zajíčková**
Osobní číslo: **H14768**
Studijní program: **N7501 Pedagogika**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Realizace multikulturní výchovy na základních školách ve Zlínském kraji z pohledu žáků 9. tříd**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti výchovy k toleranci, multikulturního vzdělávání a kurikulárních dokumentů.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření a analýzy dokumentů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GULOVÁ, Lenka a Ema ŠTĚPÁŘOVÁ. Multikulturní výchova v teorii a praxi. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU, 2004. ISBN 80-86633-14-4.

HLADÍK, Jakub. Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-424-9.

PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (online). Praha: MŠMT ČR, 2013. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

20. listopadu 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2016

Ve Zlíně dne 20. listopadu 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....*10.2.2016*.....

.....*Dr. Lucie Zajicková*.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá multikulturální výchovou na základních školách ve Zlínském kraji a to z pohledu žáků 9. tříd. V teoretické části nás seznámí se samotným vymezením multikulturální výchovy, dále nám přiblíží její cíle, obsah a oblasti, vytyčí nejvhodnější metody a formy pro výuky multikulturálních témat a nakonec první kapitoly nám určí, jaké multikulturální kompetence je potřeba získat a ovládat. Ve druhé kapitole zjišťuje, jaké byly příčiny vzniku multikulturální výchovy, jak je na našich základních školách realizována, jaké problémy, ale i pozitiva nám její realizace přináší a v závěru teoretického východiska nám předkládá, jak je ukotvena v českých kurikulárních dokumentech, a to v Bílé knize, v rámcovém vzdělávacím programu a ve školním vzdělávacím programu. V rámci empirické části, pomocí analýzy školních vzdělávacích programů a také dotazníkového šetření, zhotoveného pro žáky 9. tříd a pro učitele, diplomová práce zjišťuje, jak je multikulturální výchova realizována na základních školách ve Zlínském kraji z pohledu žáků 9. tříd, následně jsou všechny zjištěné údaje srovnány, vyhodnoceny a interpretovány. Dále tedy tato práce navrhuje možná doporučení pro praxi, prezentuje shrnuté výsledky kvantitativního výzkumu, a předkládá stanovené závěry.

Klíčová slova: multikulturální výchova, multikulturální společnost, národnostní a etnická skupina, Bílá kniha, Rámcově vzdělávací program, Školní vzdělávací program

ABSTRACT

This thesis focuses on multicultural education at primary schools in the Zlin region, namely in the 9th grade. The theoretical part establishes what multicultural education is and explains the goals, content and areas it tackles. Furthermore, the best methods and approaches to teaching multicultural issues will be stipulated and key skills and competences resulting from such education will be set. The second chapter of the theses looks into where the need for multicultural education stems from as well as how it is realized at Czech primary schools and what are the pros and cons of such realization. In the last section of the theoretical part we present an overview of the ways multicultural education is anchored in the curricula of the Czech republic, namely the White Paper, the Framework Education Program and the School Education Program. The empirical part of the thesis offers an analysis of school education programs and results of a survey conducted among the 9th grade students and teachers. The findings are interpreted to show the ways multicultural education is realized at

primary schools in the Zlin region from the perspective of 9th graders, and the data compared and assessed. In conclusion, the thesis suggests recommended practical adjustments, presents the results of the quantitative research and presents stipulated outputs.

Keywords: multicultural education, multicultural society, national and ethnic group, the White Paper, the Framework Education Program, the School Education Program

Děkuji panu Mgr. Jakobovi Hladíkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, za inspiraci a ochotu, kterou mi poskytl při vedení této práce.

Děkuji taktéž své rodině a blízkým přátelům za morální podporu a pevné nervy po celou dobu mého studia, čehož si nesmírně vážím.

V neposlední řadě děkuji všem osloveným žákům 9. tříd a jejich učitelům, tedy všem respondentům, za jejich čas a svědomité vyplnění dotazníků.

Motto:

„Mír na světě začíná v našich dětech“

(Marie Montessori)

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 KONCEPCE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	12
1.1 DEFINICE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	12
1.2 CÍLE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY.....	15
1.3 OBSAH MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	16
1.4 ETAPY MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY.....	18
1.5 FORMY A METODY MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	20
1.6 OBLASTI MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	22
1.7 MULTIKULTURNÍ KOMPETENCE.....	23
2 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	25
2.1 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA V BÍLÉ KNIZE	30
2.2 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU	32
2.3 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA VE ŠKOLNÍM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
3 METODOLOGIE VÝZKUMU	38
3.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	38
3.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÉ OTÁZKY A VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY	38
3.3 VÝZKUMNÉ POJETÍ	40
3.4 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	40
3.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	41
3.6 ZPŮSOB ANALÝZY DAT	42
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	44
4.1 SROVNÁNÍ ANALÝZ ŠVP	44
4.1.1 Srovnání realizace multikulturní výchovy dle ŠVP a reálné skutečnosti z pohledu žáků 9. tříd	48
4.2 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	50
4.2.1 Vyhodnocení výzkumných otázek a interpretace získaných dat od žáků 9. tříd základních škol.....	50
4.2.2 Vyhodnocení výzkumných otázek a interpretace získaných dat od učitelů daných škol.....	67
4.2.3 Srovnání výsledků totožných položek v obou dotaznících	76
4.3 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	78
4.4 DOPORUČENÍ PRO REALIZACI MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	79
5 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ	82
ZÁVĚR	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	85
SEZNAM ZKRATEK	88
SEZNAM GRAFŮ	89
SEZNAM OBRÁZKŮ	90

SEZNAM TABULEK.....	91
SEZNAM PŘÍLOH.....	92

ÚVOD

Multikulturní téma pro svou diplomovou práci jsem si vybrala jednak z vlastního zájmu o toto téma a také proto, že se stává v naší společnosti stále aktuálnější, a to mne vedlo k touze, zjistit o tomto tématu více informací.

Multikulturní výchova se v České republice začala rozmáhat po roce 1989, kdy docházelo ke společensko-ekonomickým změnám a s tím souvisejícímu přílivu migrantů. Pro naše občany to tak bylo možná vůbec poprvé, co se setkali s příslušníky jiných etnik a tak se museli s příchodem jiných zvyků, tradic a hodnot vyrovnat.

Bohužel se stále častěji začaly vyskytovat nepřátelské projevy jako diskriminace, rasismus či xenofobie - snad právě z nedostatku informací a ze strachu z něčeho/ někoho cizího. A právě zde vzniká potřeba multikulturní výchovy. V druhé polovině 90. let minulého století začala příprava kurikulární reformy a první rámcové vzdělávací programy byly schváleny v roce 2004.

Multikulturní výchova tak dává žákům příležitost seznámat se s různými kulturami, jejich tradicemi a hodnotami. Škola však ani tak není jediný činitel, který působí na postoje a názory dětí. Značný vliv zde má především výchova v rodině a nejbližším okolí.

Teoretická část této diplomové práce se zabývá vymezením samotné multikulturní výchovy, dále pojednává o jejích cílech, obsahu, etapách, metodách a vymezuje multikulturní kompetence. Blíže se ve druhé kapitole věnuje multikulturní výchově na základních školách a na závěr vymezuje, jak je multikulturní výchova zakomponovaná v Bílé knize, v Rámcovém vzdělávacím programu a ve Školním vzdělávacím programu.

Cílem empirické části je zjistit, jakým způsobem je realizovaná multikulturní výchova na základních školách ve Zlínském kraji a to z pohledu žáků 9. tříd. Toto zkoumání bylo provedeno pomocí kvantitativní metody. Nejdříve byly zanalyzovány školní vzdělávací programy na vybraných základních školách a na základě této analýzy byly zhotoveny dotazníky pro žáky 9. tříd a také pro učitele těchto škol.

Výsledky šetření jsou dále analyzovány, formulované hypotézy jsou verifikovány a v závěru jsou vyjádřena některá doporučení pro realizaci multikulturní výchovy na základních školách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KONCEPCE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY

V dnešní době se stále více stávají aktuálním problémem neshody a války mezi národy a státy, ať už z náboženských, rasových nebo politických důvodů. Čím dál tím naléhavějším se stává i současný konflikt v Evropě plynoucí z přílivu imigrantů. Všechny tyto události postupně vedly ke vzniku a rozšiřování multikulturní výchovy, která má nyní plnit preventivní funkci těchto potíží a vést k bezkonfliktnímu soužití různorodých národnostních a etnických skupin.

Profesor Kraus vnímá pojetí multikulturní výchovy právě v soužití odlišných kultur vedle sebe. Pohlíží na ni ze dvou stanovisek, a to z pohledu příslušníku majority a z pohledu minorit. První hledisko mluví o tom, že jedinci majority nemohou ignorovat menšinu a měli by si utvářet kladné vnímání a evaluaci rozdílných kultur a podle toho usměrňovat své chování. Ze stanoviska minorit, jde v multikulturní výchově především o edukační proces (obsahy vzdělávání, prostředí atd.), který je upravován jejich potřebám, měli by si ale současně uvědomovat, že je potřeba i značná dávka jejich vlastního přizpůsobení. (Kraus, 2008, s. 162-163)

Průcha dále rozpracovává první koncepci, že toto pozitivní vnímání a hodnocení jiných kultur je založeno na vzdělávacím procesu, kdy jsou do školních vzdělávacích programů začleňovány takové obsahy, které formují žákovi postoje, hodnoty, vědomosti, dovednosti a schopnosti, aby odstraňovaly vznik předsudků vůči příslušníkům jiných národů (Průcha, 2015, s. 171).

Hlavním cílem pojetí multikulturní výchovy je tedy poskytnout všem jedincům, jak majoritní společnosti, tak jedincům jiných etnik bezproblémové soužití, vzájemný respekt a spolupráci, a to prostřednictvím výchovy a vzdělávání celé společnosti, jedná se tedy o obsáhlý celoživotní proces. Výsledkem by pak mělo být chápání rozdílnosti jako něčeho standartního a obvyklého a nikoliv jako něčeho zvláštního. Nyní se podívejme na první podkapitulu – definice multikulturní výchovy.

1.1 Definice multikulturní výchovy

Jak už tomu v pedagogických disciplínách bývá, neexistuje pro multikulturní výchovu jednotná definice. Často se také můžeme setkat s pojmem interkulturní výchova či vzdělávání, tento výraz bývá však obecně považován za synonymum.

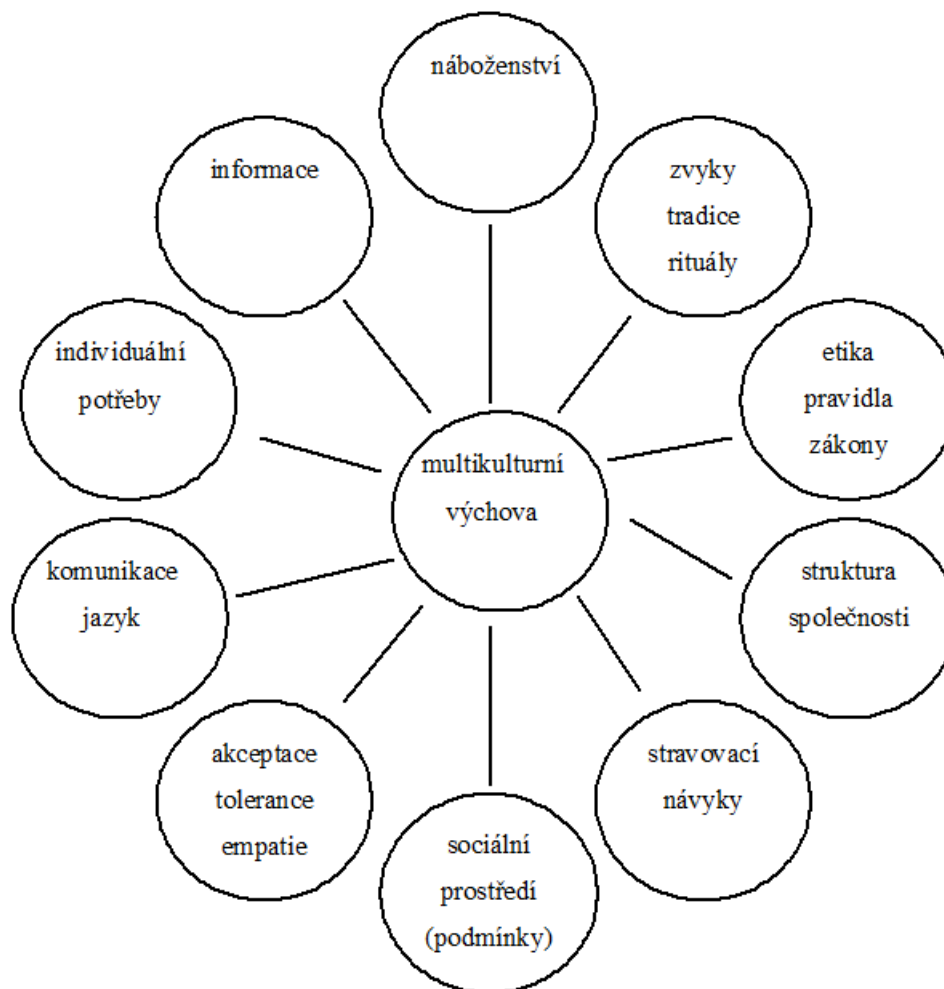
S termínem multikulturní výchova se můžeme setkat především v anglosaských zemích, kdežto pro Evropskou unii je typičtější výraz interkulturní výchova (Vališová, Kasíková, Bureš, 2011, s. 291).

V České republice jde o poměrně mladý pojem, který se v pedagogice vyskytuje až od 90. let minulého století. Multikulturní výchova nám zde vzniká jako odpověď na existenci multikulturní společnosti. (Švingalová, 2007, s. 25)

„Multikulturní (interkulturní) výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje, i značné finanční prostředky, ale její skutečný efekt není spolehlivě prokázán.“ (Průcha, 2011, s. 15)

Pedagogický slovník doplňuje, že jde o soubor tří oblastí a to teorie, výzkumu a aktivit v praxi. V praxi potom vede k vytváření vlastních stanovisek vůči příslušníkům jiných národností, ras a k imigrantům. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 161) V další publikaci nalezneme ještě čtvrtou oblast a tou je multikulturní výchova jako systém informačních a organizačních aktivit. Jde o podporu vědeckých organizací, informačních center, odborných knih či časopisů. (Průcha, 2011, s. 19)

Jiná definice říká, že multikulturní výchovu musíme chápat jako souhrn více rovin, tedy multidimenzionálně. Vše pramení ze znalosti tradic, zvyků, rituálů a náboženství určité národnostní skupiny a dále pak obeznámení se s právními normami, jazykem a strukturou dané společnosti. Neméně podstatná je i informovanost o sociálním prostředí a stravování těchto jedinců a celkové respektování a akceptování rozdílností. Příkládáme i schéma faktorů souvisejících s multikulturní výchovou. (Švarcová, 2008, s. 28)

Obrázek 1 Schéma faktorů souvisejících s multikulturální

(Švarcová, 2008, s. 28)

Průcha v jedné ze svých definic říká, že jde o oblast přesahující jednotlivé obory jako je: kulturní antropologie, interkulturní psychologie, sociolingvistika, ale především pedagogika, jejímž posláním je na základě vzdělávacích obsahů integrovaných do školních kurikul, utvářet pozitivní vztah k příslušníkům jiných národností, kultur atd. (Průcha, 2015, s. 171)

Odlišný pohled na multikulturální výchovu nám podává americký pedagog, který bývá označován za otce multikulturální výchovy – James Albert Banks. Tvrdí, že multikulturální výchova je myšlenka nebo koncept, reformní hnutí navržené tak, aby docházelo k zásadním změnám ve vzdělávání studentů, tato reforma však musí být prováděna komplexně a efektivně. Co je potřeba reformovat uvádí ve svém schématu, jedná se o: školskou politiku, školní kulturu a osnovy, učební styly a strategie, jazyk a dialekt školy, spoluúčast komunity, poradenský program, hodnocení a testování, učební pomůcky a pracovníky školy – jejich postoje, postřehy, názory a jednání. Hlavní ideou je, že všichni studenti – bez ohledu na jejich pohlaví,

náboženství, sexuální orientaci, společenskou třídu a etnické, rasové nebo kulturní charakteristiky, by měli mít stejnou příležitost na vzdělání. Multikulturní výchova se tak zaměřuje na to, jaký vliv mají tyto charakteristiky na studentovo vzdělání a jeho chování. (Banks, 2014, s. 1-2)

Při vymezení multikulturní výchovy se ztotožňujeme především s publikacemi pana profesora Průchy. V multikulturní výchově jde tedy vždy o vzájemný vztah mezi rozmanitými skupinami, kdy všichni mají stejná práva, o jejich soužití, vzájemnou komunikaci a spolupráci, založenou na oboustranném respektu. V edukační rovině pak mluvíme o oblasti teorie, výzkumu a praxe.

1.2 Cíle multikulturní výchovy

Z předchozí charakteristiky multikulturní výchovy nám vyplývají také její samotné cíle.

Všeobecným cílem definovaným na rovině státu je posilování a rozvoj vzájemných vztahů mezi různorodými sociokulturními skupinami, založený na rovnocennosti a vzájemné toleranci (Tichá, 2009 cit. podle Burkovičová, Navrátilová, 2014, s. 31-32).

Blíže školní úrovni, tedy v rámci vyučování, jsou uskutečňovány tři hlavní obecné cíle: vzdělávání – předávání dovedností, předávání znalostí a prostřednictvím výchovy, předávání společenských hodnot. Konkrétně jde především o poskytování informací žákům o jiných kulturách, vychovávat je ke snášenlivosti a proti rasismu, z praktického hlediska učit žáky, co se děje při setkávání jedinců odlišných národností, a také neméně důležitým cílem je podporovat kulturní a sociální identitu, jak u domácích, tak i u cizích žáků, a vést je k vytváření vlastní identity. (Šišková. 2008, s. 35, 42)

Člověk by měl rovněž brát na vědomí odlišnosti jiných lidí a tolerovat je. Měl by usilovat o poznání a pochopení těchto odlišností a snažit se podívat na svět očima druhých lidí náležejících k jiné kultuře. (Mistrík, 2004 cit. podle Kraus, 2008, s. 162)

„Cíle současné multikulturní výchovy se spíše než na znalosti zaměřují na schopnosti reflexe a sebereflexe v dané tematice a na obecné přístupy a dovednosti potřebné pro řešení konkrétních interkulturních situací.“ (Vališová, Kasíková, Bureš, 2011, s. 325)

Podle rámcově vzdělávacího programu pro základní školy se cíle multikulturní výchovy odrážejí ve dvou oblastech rozvoje osobnosti žáka. Tou první jsou vědomosti, dovednosti a schopnosti, v rámci nichž mají žáci:

- Získat znalosti o nejrůznějších etnických a kulturních skupinách, které žijí v české i evropské společnosti
- Využívat mezikulturních kontaktů k vlastnímu obohacení, ale i k obohacení druhých
- Učit se žít a komunikovat s jedinci různých sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva, ale i respektovat práva ostatních
- Uvědomovat si, že všichni jsou si rovni a nikdo není nikomu nadřazen
- Rozpoznávat projevy rasové netolerance a xenofobie
- Učit se nést zodpovědnost za své projevy a chování
- Osvojit si základní pojmy jako: rasismus, etnikum, xenofobie, diskriminace, kultura, národnost, identita, netolerance a jiné.

Druhou oblastí jsou potom postoje a hodnoty, kdy cílem multikulturní výchovy je:

- Pomáhat žákům utvářet postoje snášenlivosti a úcty k odlišným kulturám
- Podporovat u žáků uvědomění si vlastní identity
- Ovlivňovat hodnotový systém žáků, učit je přistupovat k odlišnostem jako k možnosti obohacení
- Aktivní vystupování žáků proti projevům rasismu, xenofobie, diskriminace a netolerance
- Učit žáka vnímat sama sebe jako člověka, který kooperuje na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám. (RVP ZV, 2013, s. 114-115)

„Důležité je, aby k cílům multikulturní výchovy směřovala celá škola (učitelé, žáci, studenti), resp. aby fungovala na principech slušnosti, rovnosti – partnerství a vzájemné úcty.“ (Švingalová, 2007, s. 44)

V důsledku by celá multikulturní výchova, její metody a cíle měly směřovat ke schopnosti opustit etnocentrický pohled na svět a vést žáky k podpoře kritického myšlení (Moree, 2015, s. 184-185).

Hlavním cílem je tedy taková společnost, jejíž členové se budou navzájem tolerovat, respektovat ba co víc i vzájemně obohacovat.

1.3 Obsah multikulturní výchovy

Nyní se podívejme, co je obsahem multikulturní výchovy, respektive jaké témata jsou předmětem jejího studia.

Multikulturní výchova, která se zabývá setkáváním různých kultur, zkoumá především témata společenskovedních oborů. Z obecných témat, kterým se věnuje, můžeme uvést problematiku – lidské vztahy jako důsledek lidské přirozenosti, lidská práva, vytváření skupinové identity, dualita lidské identity, člověk a jeho svět, teorie konfliktu, statusu, rolí apod. (Kocourek cit. podle Šišková, 2008, s. 186)

Dalšími tématy, kterými se dále multikulturní výchova zabývá, jsou:

- Charakteristiky různých kultur, kulturní mapování
- Srovnávání kultur
- Sledování proměn kultur a kulturní identity jedinců v důsledku jejich setkávání
- Vztahy mezi příslušníky různých kultur
- Důsledky vztahů mezi příslušníky různých kultur
- Praktická studia
- Multikulturalita a multikulturalismus
- Interkulturní výchova (Kocourek cit. podle Šišková, 2008, s. 186-188)

Témat je opravdu hodně, a proto je nepravděpodobné, že by se pedagogové zabývali všemi těmito látkami dopodrobna. A tak dochází k tomu, že učitelé si vybírají k výuce témata jim osobně či profesně blízká. (Švingalová, 2007, s. 45)

Zásadní pojmy, se kterými se můžeme v průběhu studia témat multikulturní výchovy setkat, a které by měli znát pedagogové a následně i jejich žáci jsou: identita, integrace, akulturace, civilizace, náboženství, multikulturalita, interkulturní vztahy, globalizace, komunikace, konflikty, lidská práva, migrace, etnicita, uprchlík, cizinec, azylant, národ, společnost apod. (Kocourek cit. podle Šišková, 2008, s. 186)

Švingalová chápe obsah multikulturní výchovy ve dvou přístupech a to jako předávání informací o jiných kulturách a menšinách a poté, že má být na tyto jednotlivé informace nahlíženo pluralitně, tedy z pohledu nejen majority, ale i těch druhých. Hlavním problémem je však vždy vzájemný vztah, soužití mezi majoritní společností a minoritami. (Švingalová, 2007, s. 45-46)

Podle Hladíka jsou obsahem multikulturní výchovy právě všechny dovednosti, vědomosti, zkušenosti i postoje, které buďto ve škole nebo při činnosti, která se školou souvisí, žáci získávají v edukačním procesu. Řadí sem také multikulturní kompetence, které jsou rozpracovány níže. (Hladík, 2006, s. 28)

Obsah multikulturní výchovy lze vystihnout velmi stručně a to takto: „Multikulturní výchova = poznávat -> rozumět -> respektovat (jiné kultury, etnika, národy) -> koexistovat a kooperovat.“ (Průcha, 2011, s. 16)

Multikulturní výchova tedy objímá opravdu velkou spoustu společenskovedních témat, což sebou přináší také vysoké nároky na pedagogy, aby všechno toto učivo obsáhli.

Do obsahu multikulturní výchovy můžeme také zahrnout pět tematických okruhů, uvedených v rámcově vzdělávacím programu, které vycházejí z momentálního dění v místě výskytu školy, z aktuální situace ve škole a reagují také na okamžitou situaci ve společnosti. Jedná se o témata – kulturní diference, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita a princip sociálního smíru a solidarity. (RVP ZV, 2013, s. 115)

Podrobněji se k tematickým okruhům tohoto průřezového tématu dostaneme v rámci podkapitoly – multikulturní výchova v rámcově vzdělávacím programu.

1.4 Etapy multikulturní výchovy

Buryánek vymezil čtyři etapy multikulturní výchovy a z tohoto členění dále vycházejí i ostatní autoři.

Multikulturní vzdělávání je dlouhodobý proces, při němž se formují postoje žáků. Projevy chování jako je xenofobie nebo etnocentrismus jsou historicky společné všem kulturním společnostem, a proto je vcelku těžké tyto postoje měnit. Z tohoto důvodu by proces multikulturní výchovy měl postupovat v několika etapách. (Buryánek, 2002, s. 16)

1. Studenti si sebe sama představují zvnějšku

- Učí se sebekritice a přehodnocovat dosavadní vnímání světa, začínají odstraňovat etnocentrismus
- Jsou vedeni k pochopení, že naše zvyky, tradice, myšlení a náš životní styl jsou pouze jedním z mnoha způsobů nazírání na svět
- Uvědomují si tedy, že existují i jiné způsoby vnímání světa, které nejsou ani horší ani lepší
- Objasňují „samozřejmosti“ chápání našeho světa tomu, kdo k „nám“ nepatří

2. Studenti se učí rozumět světu a době, ve které žijeme

- Chápu, že dynamiku vývoje a rozvoj nám zabezpečí právě rozdílnost a rozmanitost
- Rozumí, že nabídnout něco nám může každá kultura

- Vnímají, že Evropa není celá planeta a že převážná část obyvatel nahlíží na svět jinak než Evropané
  - Také chápou, že doba, ve které žijí je jen zlomkem našich dějin
3. Studenti se seznamují s odlišnou realitou – jinými způsoby myšlení, jednání a jiným pohledem na svět
- Rozebírají, jakým způsobem získávají informace o dalších kulturách
  - Hodnotí, jak moc jsou ovlivněni dřívějšími vnímáním odlišných společenství a jaká je realita
  - Uvědomují si, že neexistují podřazené nebo nadřazené kultury
  - Zkoumají, jak nás média ovlivňují při informování o jiných sociokulturních skupinách
  - Jsou vedeni k poznání, že každá kultura má své pozitivní aspekty, které nás mohou obohacovat, ale i negativní aspekty, které můžeme podrobit kritice
4. Studenti se učí chápat kulturní rozmanitost jako pozitivní jev
- Chápou, že kontakt s odlišnými kulturami je důležitý a obohacující také pro celou společnost a ne jen pro jedince
  - Vnímají potenciál kultury předávat své pozitivní aspekty jiným a zároveň od nich zase jiné pozitivní aspekty přebírat
  - Učí se vyvarovat nevhodných soudů o jiných kulturách a jejich životních stylech
  - A nakonec se v rámci obohacení vlastní identity učí strategiím, jak zužitkovat možnosti, které se jim naskýtají právě při setkání s odlišnými kulturami. (Buryánek, 2002, s. 16-17)

Tyto etapy jsou velmi podrobně a důsledně propracovány a to od studentova vnímání sebe sama a svého nejbližšího okolí až po chápání celé kulturní rozmanitosti a multikulturní společnosti.

Jak dodává Hladík, tyto etapy je potřeba přizpůsobit pro potřeby základních škol (ale i vysokých škol), neboť jsou zkonstruovány spíše pro středoškolské studenty (Hladík, 2006, s. 29).

Nyní se podívejme které formy a metody jsou pro realizaci multikulturní výchovy žádoucí a které nikoliv.

1.5 Formy a metody multikulturní výchovy

Bezesporu je jasné, že vzhledem k cílům multikulturní výchovy je frontální výuka spíše nevhodná než naopak. Pro její potřeby je účelnější aplikovat aktivizační metody výuky.

Za nejvíce vhodnou formu při realizaci multikulturní výchovy bývá považována skupinová výuka. Protože právě pomocí skupinového vzdělávání je možné naplnit cíle, které jsou zaměřeny na postoje, hodnoty a emoce žáků. V rámci skupiny se žáci mohou setkat s přijetím, ale i odmítnutím a celkově získat zkušenost s něčím odlišujícím. Tato forma žákům pomůže poznat a pochopit i svou vlastní identitu. Úspěch této techniky tkví v tom, že v rámci skupiny nejlépe funguje kooperace a aktivní komunikace, ale také pozitivní motivace či kladné prožívání emocí. (Preissová Krejčí, Cichá, 2012, s. 116)

K přerozdělení žáků do skupinek můžeme využít sociometrie. Ve skupině mají jednotlivci větší možnost vystoupit a tak se uplatnit. Malá skupina je totiž přirozenějším prostředím než celá třída, a tak u žáků dochází ke snížení trémy a zábran před velkou skupinou. Téma lze také lépe uchopit z různých pohledů právě prací ve skupině. (Švingalová, 2007, s. 78)

Další literatura doplňuje, že už jen práce ve dvojicích či skupinách je významným nacvičováním hodnot, jako jsou: empatie, spolupráce nebo tolerance (Preissová Krejčí, Šotola, 2012, s. 35).

„Společným jmenovatelem při aplikaci všech metod MKV by mělo být dodržování zásad pedagogického konstruktivismu, uplatňování interaktivní výuky a přístupu, kooperace, kritického myšlení, zdvořilosti (slušnosti), efektivní komunikace, konstruktivní diskuze a spolupráce. Žák a student musí mít možnost aktivně si utvářet schopnosti, vědomosti, dovednosti, postoje.“ (Švingalová, 2007, s. 71)

V současné době je velmi vyzdvihován právě rozvoj kritické myšlení u žáků. Zaváděním kritického myšlení do výuky se mnozí učitelé snaží vytlačit tradiční model edukačního procesu, který je založený na frontální výuce. Kritické myšlení lze tedy považovat jak za cíl výuky, tak také za výukovou metodu. (Preissová Krejčí, 2014, s. 105)

Mezi nejčastěji využívané metody patří diskuzní metody. **Diskuze** nám pomáhá rekapitulovat, zhodnotit a shrnout předešlé aktivity a nabyté informace. Žáci si pomocí ní mohou ujasnit své postoje, formulovat vlastní názory a rozvíjet své dovednosti. Diskuze je náročnější pro učitele, který musí tuto diskuzi vést a mít dostatek informací o daném tématu. Na začátku by také měly být stanoveny zásady úspěšné a efektivní diskuze, mezi něž patří: pozorné

naslouchání, neskákat nikomu do řeči, nikoho neurážet, respektovat právo všech na to se vyjádřit, vyjadřovat se stručně, srozumitelně, k věci a jině. (Švingalová, 2007, s. 72-73)

Jednou z využívaných metod je **dramatizace**, která se právě zabývá mezilidskými vztahy, konflikty a jejich řešením. Žáci se při navození různých situací učí přímým prožíváním a hledáním řešení různých problémů nabývají nové životní zkušenosti. (Preissova Krejčí, Cichá, 2012. s. 116)

Další autorkami vyzdvihoanou metodou je **workshop** (běžný překlad „pracovní dílna“). Jedná se opět o kolektivní práci, kdy podstatnými znaky jsou obecně zvolené cíle, které umožňují co největší originalitu v hledání řešení. Tato metoda ovšem skýtá i celou řadu úskalí, na které se musí pedagog předem připravit či ještě lépe je předem eliminovat. (Preissova Krejčí, Cichá, 2012. s. 117)

Velice efektivní bývá i **problémová metoda**, kdy jde o řešení konkrétního multikulturního problémů samotnými žáky. A také výuka s prvky **zážitkové pedagogiky**, kde je podstatná osobní zkušenost. Můžeme hovořit například o osobním setkání s člověkem jiného etnika, vyprávění příběhů o lidech z odlišného prostředí či můžeme využít simulačních her a již zmíněné dramatizace. (Švingalová, 2007, s. 77)

„Už J. A. Komenský doporučoval, aby vzdělávání mládeže bylo završeno cestováním, poznáváním cizích zemí, lidí a jejich obyčejů.“ (Maňák cit podle Gulová, Štěpařová, 2004, s. 27) Idea je to jistě velice pěkná, ve svém důsledku by cestování a osobní poznávání jiných kultur bylo jednou z nejlepších metod, ovšem z hlediska finančních a časových možností, není příliš reálná.

Na základních školách se využívají také **projektové metody**, která má však dlouhodobější charakter.

Jak říká Hladík, metody musí být použity přiměřeně k věku a úrovni vzdělání žáků. Jako vhodné metody pro žáky základních škol označuje: diskuze, besedy, video, hry a pracovní listy. (Hladík, 2006, s. 29-30)

Při zařazování těchto aktivizačních metod se mění role učitele a již není chápán jako zprostředkovatel znalostí, nýbrž je vnímán jako průvodce žáka na pouti za poznáním (Preissova Krejčí, 2014, s. 106).

Ovšem jako u všeho i u multikulturních témat je potřeba nějaká teoretická základna, a tak ani v multikulturní výchově se bohužel běžně nevyhneme frontálně výuce formou výkladu,

která je stále z hlediska předávání informací v našem školství nejčastější, především z časových důvodů. Do centra pozornosti je tedy někdy nutné postavit jak žáky, tak i učitele.

Mezi další metody využívané při výuce multikulturní výchovy jsou: rozbor učiva, prezentace a referáty žáků, hraní rolí, brainstorming, myšlenková mapa či práce s příběhem.

Vše v této podkapitole zmíněné velice výstižně shrnul Maňák, který říká že, při cíleném výběru učiva, při vhodném využití organizačních forem a výukových metod a při zvolení vhodných pomůcek můžeme žáky vést k žádoucím cílům, avšak krom tohoto je nezbytně nutné osobní vnitřní přesvědčení, že cesta vede jen přes toleranci, spolupráci a vzájemné porozumění celého lidského rodu (Maňák cit. podle Gulová, Štěpařová, 2004, s. 27).

Závěrem lze tedy říci, že pro zařazování multikulturní výchovy do výuky je tedy zcela zásadní využívat aktivizačních metod výuky, tím probudit v žácích jejich zvědavost a chuť se zapojit a získávat nové znalosti.

1.6 Oblasti multikulturní výchovy

Multikulturní výchovu však nemůžeme chápat jen jako pedagogickou činnost. Ještě podrobněji ji můžeme vymezit, pokud se na ni podíváme i z několika jiných úhlů. Tyto čtyři oblasti jsme lehce naznačili výše, při definování multikulturní výchovy. Nyní se na ně podíváme konkrétněji.

1. Multikulturní výchova jako praktická edukační činnost – nemusí se nutně odehrávat jen na školní půdě v rámci běžného vyučování nebo projektů, ale může probíhat i v muzeích, na výstavách, exkurzích a festivalech. Znamé jsou i výměnné programy např. Evropské unie, které jsou prováděny na podporu cizích jazyků a poznání i jiných národů a zemí.
2. Multikulturní výchova jako oblast vědecké teorie, s interdisciplinárním charakterem – je spojením několika vědeckých disciplín, ze kterých čerpá o daném jevu poznání: etnologie, srovnávací sociologie, antropologie, interkulturní psychologie, sociální a vývojová psychologie, teorie komunikace, mezinárodní vzdělávání, filozofie a politologie, historické vědy aj.
3. Multikulturní jako oblast výzkumu – abychom zjistili, jestli je realita stejná jako teorie, je zapotřebí provádět v dané oblasti výzkumy. Prozatím jsou výzkumy uskutečňovány především v zahraničí, ale postupně se odehrávají i na naší půdě.

4. Multikulturní výchova jako systém informačních a organizačních aktivit – aby výzkum, věda a edukační praxe mohli fungovat, musí být podepřeny i pomocnými zařízeními – odborné knihy, časopisy, databáze, vědecké organizace, informační centra, vědecké asociace, které pořádají mezinárodní konference aj. (Průcha, 2011, s. 18-19)

Z těchto oblastí vyplývá, že „právě dobrá multikulturní výchova může sehrát významnou roli při soužití lidstva různých národností, přičemž výchovu zde chápeme v celé její šíři, tzn. výchovu a vzdělávání, a to nejen ve formálním školském systému, ale i mimoškolních edukačních prostředích.“ (Miková cit. podle Gulová, Štěpařová, 2004, s. 81)

1.7 Multikulturní kompetence

Cílem multikulturní výchovy je právě získání a ovládnutí multikulturních kompetencí. Tyto kompetence jsou dle rámcově vzdělávacího programu vyjmenovány výše v podkapitole cíle multikulturní výchovy.

Pokud se pokusíme multikulturní kompetence vydefinovat, můžeme říci, že multikulturní kompetence jsou brány jako schopnost účinně komunikovat v mezikulturních situacích, které vycházejí z interkulturních vědomostí, dovedností a postojů (Hladík, 2014, s. 19). Tedy „multikulturní kompetence představují souhrn znalostí, vědomostí, dovedností, schopností a postojů, které žáci či studenti nabývají v procesu multikulturní výchovy.“ (Hladík, 2006, s. 31)

V rámcově vzdělávacím programu máme vytyčeno šest klíčových kompetencí, kterých mají žáci během studia dosáhnout. Jsou to: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. Asi nejstěžejnější pro průřezové téma multikulturní výchovy jsou právě kompetence občanské, sociální a personální, v nich se má žák naučit efektivně spolupracovat a pracovat v týmu a udržovat dobré mezilidské vztahy. Dále se žák učí chápat své práva i povinnosti, ale také práva a povinnosti ostatních členů společnosti, respektuje druhé lidi a vystupuje proti násilí. Integraci multikulturní výchovy však nalezneme i v kompetencích komunikativních, kdy žáci umí naslouchat druhým, tolerují jejich názor a jejich komunikativní dovednosti vedou k vytváření vztahů potřebných pro plnohodnotné soužití s ostatními lidmi. (RVP ZV, 2013, s. 9-13)

Tyto kompetence jsou důležité pro to, aby se člověk dokázal orientovat a prosadit v dnešní kulturně rozmanité společnosti. A právě škola by měla připravit žáka na život v takové společnosti. (Janebová, 2010, s. 49-50)

V multikulturní situaci využíváme kognitivní, afektivní a behaviorální kompetence, jinak řečeno v určité situaci nějak myslíme, tuto chvíli nějak prožíváme a nějakým způsobem se chováme. Dané okolnosti ovlivňuje to, co je nám dáno výchovou, kulturním prostředím, ale také naše vlastní zkušenosti a prožitky. Tyto kompetence nelze od sebe oddělit, neboť se vzájemně prolínají. (Janebová, 2010, s. 49-50)

Pod kognitivními kompetencemi rozumíme právě znalosti, schopnosti a dovednosti. Toto myšlenkové vybavení zahrnuje všechny naše zkušenosti, poznatky a informace o cizích kulturách, ale také o kultuře vlastní. Jde tedy o náš způsob myšlení a to jak zpracováváme informace. (Janebová, 2010, s. 50)

Afektivní kompetence úzce souvisí s naším prožíváním. Především je důležité být tzv. kulturně senzitivní a empatický. Neméně podstatné je, se i umět adaptovat a cítit se přitom dobře a bezpečně. (Janebová, 2010, s. 51)

Behaviorální kompetence lze nejlépe ovlivnit, protože jsou zvnějšku pozorovatelné. Jedná se o širokou řadu dovedností a schopností jako jsou: schopnost pracovat v týmu, umění komunikace či řešení konfliktů. (Janebová, 2010, s. 51-52)

Švingalová uvádí vymezení čtyř kompetencí, které se promítají právě do prožívání, chování i do jednání. Jsou to kompetence **osobnostní**, kam řadí mimo jiné i kritické myšlení, postojovou a názorovou oblast, hodnotovou orientaci, schopnost senzitivity a empatie. Kompetence **sociální** pojímají také dovednosti efektivní komunikace. **Občanské** kompetence inklinují sociální a právní stránky života a též výchovu ke zralému občanství. A nakonec kompetence **interkulturní**, v této oblasti jde o porozumění a pochopení různým kulturním odlišnostem a o jejich toleranci. (Švingalová, 2007, s. 42-43)

Úspěšné propojení všech těchto kompetencí vede k osobnímu rozvoji jedince a k jeho uplatnění ve společnosti. Osvojení si těchto kompetencí je zcela jistě dlouhodobý a někdy i komplikovaný proces, jehož zrod začíná již v předškolním věku a měl by provázet člověka celým životem.

2 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

V této kapitole si přiblížíme příčinu vzniku multikulturní výchovy, jak je realizována na základních školách, jaké pozitiva a strasti nám její realizace přináší a nakonec, jak je ukotvena v kurikulárních dokumentech, jako je Bílá kniha, rámcový vzdělávací program a školský vzdělávací program.

Naše školství prochází již mnoho let reformami, a tak se čím dál více považuje za důležité zabývat se multikulturní výchovou, a to právě v kontextu její realizace na školské půdě.

Vznik multikulturní výchovy byl odezvou na to, že myšlenka národního státu se střetla s existencí jiných kulturních a etnických skupin, žijících v našem státě. Z původního vnímání multikulturní výchovy jako koncepce řešit soužití lidí z různých etnik, se toto vnímání přesunulo ke snaze připravit žáky na život v globálním světě. (Moree, 2015, s. 176)

Podobně jako v mnoha jiných zemích i v České republice vstoupila multikulturní výchova do dokumentů státní vzdělávací politiky a dále potom do vzdělávacích programů, učebních osnov a nakonec i do samotných učebnic (Průcha, 2013, s. 20).

České vzdělávací programy jsou souhrnným termínem pro různé dokumenty, které určují koncepci, obsahy, cíle a další složky vzdělávání pro daný stupeň a druh škol. Jsou zaváděny a přijímány ministerstvy školství nebo jinými orgány řízení školství v regionu či ve státě a jsou zavazující pro fungování určité úrovně vzdělávacího systému. (Průcha, 2001, s. 130)

Multikulturní výchova je součástí rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání jako jedno z pěti průřezových témat, které se zabývají aktuálními problémy současného světa. Jsou to: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana (toto průřezové téma má také multikulturní charakter), Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova. (RVP ZV, 2013, s. 107)

Všechny základní školy mají povinnost zařadit všech pět průřezových témat do výuky v průběhu devíti let, nemusí však být začleněna pokaždé v každém ročníku. Snad téměř vždy jsou integrována do běžných vyučovacích hodin, a nejsou tedy probírána v rámci samostatných předmětů.

Aby bylo toto průřezové téma účinné, je potřeba jej propojit se vzdělávacím obsahem daných vyučovacích předmětů. V rámci multikulturní výchovy zde mluvíme především o předmětech jazykových, dále jde o zeměpis, dějepis a občanskou výchovu. (Průcha, 2013, s. 21)

„Multikulturní výchova se prolíná všemi vzdělávacími oblastmi. Blízkou vazbu má zejména na vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a společnost, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura, Člověk a zdraví, z oblasti Člověk a příroda se dotýká především vzdělávacího oboru Zeměpis. Vazba na tyto oblasti je dána především tématy, která se zabývají vzájemným vztahem mezi příslušníky různých národů a etnických skupin.“ (RVP ZV, 2013, s. 114)

Podle údajů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR navštěvovalo základní školy ve školním roce 2014/2015 celkem 854 137 dětí (MŠMT, © 2015). Z toho 16 477 bylo žáků z cizích zemích, což je více než 1,9% (Český statistický úřad, © 2016).

Na většině škol tedy dnes najdeme děti cizinců, které i tak mají podobné problémy, touhy a potřeby jako české děti. Mít ve třídě žáka jiné národnosti může mít také velké výhody. Děti z jiného státu mohou o své zemi vyprávět, seznámit je se svými zvyky a tradicemi svého národa a mohou se navzájem obohacovat. Takový žák se pak pro ostatní děti stává kamarádem a je jedno jakou má barvu pleti a odkud pochází. Děti z multikulturních tříd mají menší sklon ke xenofobním a k rasistickým názorům. (Cílková, Schönerová, 2007, s. 12)

I přes tyto výhody, které nám přítomnost žáků – cizinců ve třídách přináší, čeští učitelé se stále učí vypořádat s problémy, které přítomnost cizinců způsobuje. Jedná se především o problémy, jak s těmito žáky komunikovat, jak je začleňovat do školního prostředí či jak je hodnotit a klasifikovat. (Průcha, 2001, s. 138-138)

V edukačním prostředí nejde účinně realizovat multikulturní výchovu pouze na základě teoretických koncepcí a programů, ale je nutné brát v úvahu také stav společenské reality. Je zapotřebí znát, jaká je etnická a národnostní struktura společnosti, jaké jsou vzájemné postoje a vztahy mezi rasovými nebo etnickými skupinami příslušné společnosti nebo které složky multikulturní výchovy a v jakém rozměru jsou zintegrovány do programů školní výuky. (Průcha, 2001, s. 143)

Podstatné je také vyzdvihnout význam vztahů a atmosféry ve školní třídě i v rámci celé školy. Multikulturní výchova by měla být založena na demokratické, otevřené a partnerské atmosféře školy. Pozitivní vztahy, mezi žáky, učiteli a mezi žáky a učiteli, by měli vycházet z dialogu, kooperace a partnerství, z momentální situace a lokality, v níž se škola nachází. (Švingalová, 2007, s. 31)

Významným problémem je v České republice stále metodická nepřipravenost učitelů, tento nedostatek se prolíná také ve školním vzdělávacím programu. Integrace multikulturní výchovy do školního kurikula v rámci reformy českého školství se neshledala s příliš velkým pozitivním ohlasem, protože reforma vznikla na politickou objednávku a až poté byly zavedeny nejrůznější projekty, programy a přednášky, které měli přispět ke kladnému přijetí školské reformy jak pedagogy, tak také širokou veřejností. (Preissová Krejčí, 2014, s. 104-105)

Tato metodická nepřipravenost není jistě problémem samotných učitelů, spíše naopak. Přes neustále ukládání dalších a dalších úkolů na bedra pedagogů, nad rámec jejich dosavadních povinností, nejsou patřičně připravováni na tyto své nové povinnosti, a tudíž je mohou jen těžko zvládat.

Aby mohla být multikulturní výchova efektivně realizována, je důležité, aby měli učitelé jasno o základních pojmech multikulturní výchovy, o patřičných vědeckých pojetích, musí také vědět, z čeho studovat a odkud získávat informace (Průcha, 2011, s. 23).

Podle Martiny Ciché je hlavní úlohou učitelů být zejména humanisty, zastánci a propagátory lidství v tom nejrozsáhlejší smyslu, tedy také lidské odlišnosti, rozmanitosti a jinakosti (Cichá, 2007, s. 227 podle Preissová Krejčí, 2014, s. 104).

Dále zdůrazňujeme význam osobnosti učitele, který má vliv na žáky. Měl by disponovat určitými klíčovými vlastnostmi, aby u žáků podporoval rovnoprávnost a byl citlivý na rozličnost žáků ve třídě. Například by učitel měl být schopný, brát na vědomí své vlastní předpoklady a měl by je překonávat. Měl by si uvědomit kulturně a etnický rozdílný povahy společnosti, dále by měl být s to odhalit diskriminační chování a připravovat své žáky na život v pluralitní společnosti. V neposlední řadě, by si měl uvědomovat hodnotu svého vlastního působení na děti. (Verma, 2003, s. 26-27 cit. podle Švingalová, 2007, s. 31-32)

Bezpochyby je právě osobnost učitele velice důležitá, obzvláště v dnešní době, kdy jsme všichni, už od těch nejmenších, masírováni především médii, které nám předkládají nepravdivý a mnohdy ne příliš pozitivní pohled na záležitosti, týkající se jiných kulturních a etnických skupin. Nejsou to ale jen média, co na nás působí už od nejtělejšího dětství, velký vliv mají také naši nejbližší – rodina. A ač si to žáci a možná i často ani sami učitelé neuvědomují, mají určitou moc působit na vztah/postoj žáků k jiným kulturám a národnostem, a to zejména v brzké vývojové fázi, kdy ještě přejímají postoje a názory blízkých lidí, které uznávají a ke kterým vzhlížejí.

Na tuto myšlenku částečně navazuje koncept tzv. historické generace, která tvrdí, že osoba mezi desátým a pětadvacátým rokem života prochází tzv. formativní životní zkušeností, kdy dělá podstatná životní rozhodnutí a zkušenosti, které v této době získá, jsou zásadní pro celý jeho příští život a jeho směřování (Moree, 2015, s. 179).

Z tohoto hlediska velice přínosné mohou být i osobní životní zkušenosti učitele, které se mohou odrážet při výuce a učitel je může dále využívat při práci s dětmi u multikulturního tématu.

Zcela jistě se nám bude jednodušeji navazovat s multikulturní výchovou na základních školách, pokud v předškolním věku budou dospělí učit děti, že svět je značně složitější, než se na první pohled může zdát. Když se budou již v tomto věku setkávat s odlišnými lidmi, s existencí jiných zemí, jestliže je budeme konfrontovat s těmito rozdílnostmi, mohou se této dovednosti naučit daleko snadněji. (Moree, 2015, s. 183)

U dětí ve škole můžeme potom využít jejich zvědavosti. Neboť samotné děti chtějí rozumět světu okolo sebe a chtějí pochopit nejrůznější věci. Pokud budou mít možnost podívat se na svět např. z pohledu lidí jiných etnik, mohou tuto zkušenost vnímat jako dobrodružství. (Moree, 2015, s. 184)

„Ideální multikulturní školu je možné si představit následovně. Na strukturální úrovni by měla škola reprezentovat multikulturní společnost v malém a to už např. výzdobou zdí, vybaveností knihovny. Měli bychom tam potkávat personál zastupující jednotlivé skupiny, které se v zemi vyskytují. V české škole bychom tedy měli mít vietnamské, romské, ukrajinské a další učitele, ale také kuchařky, hospodářky nebo uklízečky. Uspokojivé multikulturní soužití souvisí i se schopností domluvit se mateřským jazykem i jazykem země, ve které žijeme. Převedeno do českého kontextu, by se na školách měl vyučovat nejen český jazyk a hlavní cizí jazyky, ale také jazyky jednotlivých skupin, které školu navštěvují. A to minimálně u těch dětí, které z těchto jazykových skupin pocházejí.“ (Švingalová, 2007, s. 80)

Tento úryvek je svou myšlenkou velice poutavý, avšak nebojíme se konstatovat, že jde o absolutní utopii. Pokud by bylo například tabulkově stanoveno kolik učitelů takové a onaké národnosti musí být zastoupeno v učitelském sboru, mohla by se snadno stát diskriminována třeba právě majoritní společnost, za situace kdy by nám chyběl (dle tabulek) jeden učitel vietnamské národnosti, by byl pravděpodobně takový uchazeč při výběrovém řízení upřednostněn, nehledě na jeho skutečné schopnosti a dovednosti, jen aby byla splněna požadovaná

stanovená norma. Multikulturní výchova by měla být do výuky zakomponována přirozeně, nenápadně, spontánně jako součást všeho ostatního, v takovém případě bude mít jistě efektivnější dopad na děti než její násilné aplikování.

Pro realizaci multikulturní výchovy v našich školách jsou tedy zhotoveny jisté teoretické předpoklady ve vzdělávacích programech, učebnicích, projektech apod. Nicméně do jaké míry jsou tyto předpoklady úspěšně využívány v praxi, tj. závislé na subjektech účastnících se školních edukačních procesů, ale i na širším společenském prostředí. (Průcha, 2001, s. 138)

O realizaci multikulturní výchovy na českých školách, to jak se realizuje výuka ve třídách, v nichž jsou děti – cizinci a stejně tak, jaké jsou vůbec její efekty, o tom bohužel máme velmi málo informací (Průcha cit. podle Gulová, Štěpařová, 2004, s. 13-14).

I přes to, že toho víme málo o realizaci multikulturní výchovy na školách, víme, že není zas až tak úplně jednoduchou záležitostí, ale že jsou zde značné problémy, které její uskutečnění komplikují. Můžeme je shrnout takto:

- Multikulturní výchova je moderní pedagogický pojem a stále nemá jednotné ukotvení.
- Vychází z mnohaoborových empirických i teoretických poznatků, které není jednoduché, dodržovat při výuce.
- V české společnosti dochází k zužování obsahu multikulturní výchovy pouze na romskou problematiku. Často se tak zapomíná třeba na kulturu našich sousedících států – Německa, Rakouska, Polska a Slovenska, či na jiné menšiny žijící na našem území.
- Přípravenost učitelů v oblasti multikulturní výchovy, ale také jejich vlastní postoje, názory, předsudky a stereotypy.
- Všeobecné působení stereotypů a předsudků. (Švingalová, 2007, s. 99-103)

Jistou cestou k řešení těchto problémů by bylo jistě záměrné vzdělávání budoucích učitelů (i těch současných, kteří nebyli na tyto své nové povinnosti vůbec připravováni) v oblasti multikulturní výchovy a také důslednější působení na děti již v předškolním vzdělávání. Cílem by pak mohlo být naprosto přirozené zařazení multikulturní výchovy do celoživotního vzdělávání.

2.1 Multikulturní výchova v Bílé knize

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha (2001) je nejdůležitější dokument české vzdělávací politiky.

Bílá kniha vytváří hlavní rámec rozvoje vzdělávání v ČR, jemuž jsou podrobeny všechny ostatní transformace vzdělávání. Jedná se o dokument s nejvyšší právní vahou a je patronem celé reformy našeho školství. To znamená, že utváří vládní strategii rozvoje vzdělávání, plánuje určité podněty pro školní praxi a reflektuje zájmy společnosti. (Preissová Krejčí, 2014, s. 100)

Ačkoliv jde již o dokument s ukončenou účinností, jeho obsah a cíle jsou stále natolik podstatné, že pokračující dokument *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* z něj stále čerpá a v mnoha oblastech z Bílé knihy vychází (Burkovičová, Navrátilová, 2014, s. 20).

„Hlavní myšlenkou Bílé knihy je právo na vzdělání. Všeobecná deklarace a mezinárodní pakty o lidských právech, Evropská charta lidských práv, Úmluva o právech dítěte, Ústava České republiky i Listina základních práv a svobod, na jejichž základech je Bílá kniha koncipována, chápou vzdělání jako nezcizitelnou a univerzální hodnotu lidstva a jedno ze základních lidských práv, jež by mělo být poskytnuto všem lidským bytostem.“ (Burkovičová, Navrátilová, 2014, s. 20)

Bílá kniha vymezuje obecné cíle vzdělávání a výchovy, v nichž se věnuje také multikulturní výchově. Jedním z cílů je posilování soudržnosti společnosti. Vyzdvihuje zajištění rovného přístupu ke vzdělávání, aby byly vyrovnány sociální i kulturní nerovnosti u všech osob znevýhodněných ať už zdravotně či etnicky. Podporuje tolerantní a demokratické postoje ke všem jedincům společnosti. Vytyčuje důležitost výchovy k lidským právům a multikulturalitě, která při poskytování informací o menšinách a to především o židovské, německé a romské, o jejich kultuře a životních údělech, vytváří vztahy sounáležitosti a porozumění. (Bílá kniha, 2001, s. 14)

Dalším cílem je podpora demokracie a občanské společnosti. Jejímž účelem je člověk respektující práva a svobodu ostatních. Třetím podstatným cíle pro multikulturní výchovu je výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti. Lidé by měli usilovat o život bez negativních postojů a bez konfliktů, měli by být ochotni respektovat a přijmout i značné odlišnosti mezi lidmi dnešního světa. (Bílá kniha, 2001, s. 15)

Bílá kniha prvotně předpokládala zrod zastřešujícího dokumentu, který by měl navazovat na rámcové vzdělávací programy pro konkrétní obory a úrovně vzdělávání, nicméně tento dokument, který se měl stát státním programem vzdělávání pro děti a mládež od předškolního až po terciární vzdělávání, nevznikl. Děti a mládež od 3 do 19 let se podle tohoto pojetí měli vzdělávat s akcentem na informační technologie, rozvoj klíčových kompetencí, jazykové dovednosti a environmentální výchovu. Gymnázia měla odborně profilovat žáky, kdežto střední odborné vzdělávání se mělo zaměřit na všeobecné vzdělávání a také snižovat počet oborů. Redukce oborů byla úspěšná a to o celé tři čtvrtiny, u toho ale reforma skončila. (Preissová Krejčí, 2012, s. 102)

V roce 2008 byla provedena analýza míry naplnění cílů, které jsou právě stanoveny v Bílé knize, a výsledkem bylo, že mezi hlavní problémy našeho školství patří různá míra spravedlivosti ve vzdělávání, i přesto že celkově vzdělávání je pro většinu společnosti přístupnější než dříve. Výsledky vzdělávání jsou v České republice významně závislé na rodinném zázemí. České školství přispívá ke zvýšení spravedlivosti systému pouze podporou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ne však už žákům, kterým z nejrůznějších důvodů jejich rodina není schopná zaopatřit dostačující pomoc a podmínky pro plnění školních povinností. Dalším problémem je vzdělávání romských dětí, kdy velká část dětí je běžně přeložena do tříd s nižšími nároky. (Preissová Krejčí, 2014, s. 100-101)

Dalším slabým místem dle této analýzy jsou v Bílé knize příliš obecně formulované cíle, kdy navíc ani nebylo navrženo, jakými metodickými postupy je možno jich dosáhnout, jak jejich dosažení kontrolovat a jak jejich naplnění vyhodnotit (Preissová Krejčí, 2012, s. 100).

Jak již bylo výše řečeno, v České republice není multikulturní výchova stále zařazena do běžné oblasti vzdělávání a i přes existenci Národního programu, který zastřešuje reformu vzdělávání, nemáme celistvou koncepci toho, jak multikulturní výchovu vyučovat. Při realizaci multikulturní výchovy na českých školách můžeme rozeznat její návaznost na národopiseckou tradici, folklor a národnostní vědomí, což je ovšem považováno za zastaralou podobu multikulturní výchovy. Pro příklad, multikulturní výchova, která je založena pouze na vyučování o individuálních kulturách či etnikách, které jsou nejčteněji zastoupeny na našem území, může nakonec vést k posilování stereotypních představ o těchto příslušnících, a díky přehnanému upozorňování na jejich odlišnost spíše přispívat k jejich segregaci. (Preissová Krejčí, 2014, s. 97-98)

Pojmy rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program nám přináší mimo jiné také školský zákon, tedy zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, pojďme se na ně tedy blíže podívat v následujících podkapitolách.

2.2 Multikulturní výchova v Rámcovém vzdělávacím programu

Multikulturní výchova se od 1. 9. 2007 stala součástí rámcových vzdělávacích programů základních škol (RVP ZV) a některých ročníků víceletých gymnázií a v roce 2009 se začleňovala i do výchovně-vzdělávacích cílů na druhém stupni víceletých gymnázií a na čtyřletých gymnáziích (Preissová Krejčí, Švachová, 2013, s. 204).

RVP znázorňuje hlavní kurikulární dokumenty, na jejichž základě jsou dále zhotovovány školní vzdělávací programy. RVP třídíme podle typů škol na RVP pro: předškolní vzdělávání; základní vzdělávání; základní vzdělávání, včetně přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením; obor vzdělávání základní škola speciální; gymnázia; gymnázia se sportovní přípravou; odborné vzdělávání. (Preissová Krejčí, 2012, s. 103-104)

Dle školského zákona, RVP vymezuje formy, délku, cíle a povinný obsah vzdělávání, závislé na oboru vzdělávání, také podmínky průběhu a ukončení studia, zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů, podmínky pro edukaci osob se speciálními vzdělávacími potřebami, dále podmínky organizační a personální, materiální, bezpečnosti a ochrany zdraví. Tvorba a závěrečné řízení a vydání rámcových vzdělávacích programů spadá pod náležející ministerstva a jsou zajišťována skrze odborníky praxe a vědy, psychologie a pedagogiky. (ČESKO, 2004, § 4)

Abychom se podívali na úplné začátky vzniku rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání, nejdříve si vymezíme co je to Standard základního vzdělávání. Byl schválen v roce 1995 a byl využíván pro vytvoření kritérií aplikovaných při kontrolní a hodnotící činnosti České školní inspekce, dále pro sebehodnocení základních škol a pro vymezení požadavků pro přijímací řízení na střední školy. Obecně standard formuluje edukační cíle v oblasti poznávání, získávání kompetencí i dovedností a přijímání postojů i hodnot. Později byl standard přestrukturován a rozpracován v RVP. Standard také shrnoval hlavní učivo základního vzdělávání na prvním stupni základních škol a bylo tříděno do šesti vzdělávacích oblastí. Toto dělení bylo uchováno i pro účely RVP a dále bylo doplňováno. (Šišková, 2008, s. 198-199)

Podstatné prvky a zásady pro multikulturní výchovu prostupují celou osnovou RVP ZV a nalezneme je jak ve všeobecných částech RVP ZV, tak také v částech věnujících se jednotlivými vzdělávacími oblastmi (Šišková, 2008, s. 190-191).

Nyní se zkráceně podíváme na to, jak je průřezové téma multikulturní výchovy charakterizováno v RVP ZV.

Během studia by se žáci měli seznámit (a zároveň jim porozumět) s nejrůznějšími kulturami, jejich hodnotami a tradicemi, a na základě tohoto poznání, by si měli také uvědomovat hodnoty a tradice své vlastní kultury i svou vlastní kulturní identitu. Žáci by se měli učit rozvíjet smysl pro toleranci, spravedlnost, solidaritu, vzájemné spolupráci a respektu ke stále se zvětšující sociokulturní rozmanitosti. Dále je zde vyzdvihována podpora menšinových etnik, ale také majoritní většiny, jejich vzájemné poznávání a seznámení se s jejich nejrůznějšími kulturními specifiky. (RVP ZV, 2013, s. 114)

Multikulturní výchova se dotýká všech vzájemných mezilidských vztahů mezi školou, učiteli, žáky, rodinami i místní komunitou. Škola by měla zajišťovat takové prostředí, aby se v něm všichni cítili rovnoprávně, aby měli všichni stejné možnosti na úspěch, bez ohledu na jejich kulturní a sociální zázemí. Také by škola měla vést žáky k odstraňování předsudků, nepřátelství a strachu z neznámého. Jak již bylo zmíněno, zasahuje do všech vzdělávacích oblastí, které jsou vyjmenované výše. (RVP ZV, 2013, s. 114)

Aby byl obsah celé multikulturní výchovy naplněn, nesmí však být zvyšovány nároky na objem učiva. Na začátku školní docházky si dítě nejdříve potřebuje vytvořit především předpoklady pro neustálý rozvoj klíčových kompetencí, vyvíjet vlastní schopnost učit se, řešit problémy, komunikovat a pracovat ve skupině se zapojením všech členů. Množství předávaných informací, by tedy nemělo vytvářet stres u dětí, a tím blokovat dětskou zvědavost. Učební látky by mělo být tolik, kolik je potřeba vzhledem k rozvoji kompetencí. Právě kvůli obrovskému množství informací, kterými by bylo nezbytné vybavit žáky, klade RVP ZV velký důraz na to, že celkové edukační cíle směřují obzvláště k získání klíčových kompetencí, které rozvíjejí individualitu žáka a možnost jejího následujícího růstu. Ani ve Standardu ani v RVP nejsou okruhy základního učiva vymezeny na úroveň konkrétních ročníků, také zde není dělení tematických motivů multikulturní výchovy do ročníků. (Šišková, 2008, s. 191-205)

Jaký je přínos průřezového tématu multikulturní výchova dle RVP v oblasti vědomostí, dovedností, schopností, ale také postojů a hodnot, jsme uvedli výše v podkapitole cíle multikulturní výchovy. Nyní si podrobně vymežíme pět tematických okruhů tohoto průřezového tématu, a jaké oblasti pod ně spadají.

Tematické okruhy by měli vznikat na základě momentální situace ve škole, ze situace v lokálním prostředí, i z aktuálního dění ve společnosti. Multikulturní učivo, které se má probírat, může být vybráno na základě dohody mezi učiteli, žáky a učiteli nebo mezi zákonnými zástupci a učiteli. Mezi tematické okruhy patří:

- Kulturní diference – ojedinělost každého člověka; člověk z hlediska tělesné i duševní stránky; vlastní kulturní prostředí; respekt k odlišným etnikům; hlavní problémy sociokulturních rozdílů vyskytujících se v České republice a v Evropě
- Lidské vztahy – respektovat právo všech, žít pohromadě; spolupracovat s ostatními lidmi; podporovat tolerantní vztahy; vztahy mezi kulturami; stereotypy, předsudky a diskriminace; význam integrace jedince a to na rodinné, vrstevnické i profesní úrovni; základní morální normy; důležitost příznivých mezilidských vztahů a jejich vliv rozvoje osobnosti; empatie; tolerance; solidarita; přijmout žáka z jiného kulturního prostředí do třídního kolektivu
- Etnický původ – rovnocennost všech kulturních skupin; odlišnost různých etnik; národnostní menšiny; znalost odlišných kulturních a etnických skupin žijících v České republice a v Evropě; odlišná podoba života, různé vnímání a myšlení světa; rozpoznání rasových projevů nesnášenlivosti
- Multikulturalita – současný i budoucí vývoj multikulturality ve světě; multikulturalita jako prostředek recipročního obohacení; rysy a rovnocennost různých jazyků; komunikace mezi jedinci různých kulturních a etnických skupin; kladný postoj k odlišnostem; cizí jazyk jako možnost dorozumívání a možnost celoživotního vzdělávání
- Princip sociálního smíru a solidarity – základní dokumenty; být zodpovědný za odstranění stereotypů a diskriminace proti jiným etnickým skupinám; bezkonfliktní soužití v multikulturní společnosti; aktivně se podílet na transformaci společnosti; být ohleduplný k minoritním skupinám a k jejich potřebám. (RVP ZV, 2013, s. 115)

Podoba realizace tématu multikulturní výchovy a také jeho časový příděl v konkrétních ročnících je v pravomoci každé školy dle jejího školního vzdělávacího programu, avšak podmínkou je, že musí být zařazena na obou stupních základní školy. Aby bylo toto průřezové

téma účinné, musí zde být propojení s edukačním obsahem jednotlivých vyučovacích předmětů. Ve spojitosti s multikulturální výchovou mluvíme především o předmětech jazykových, zeměpis, občanská výchova a dějepis. (Průcha, 2011, s. 21)

Pro realizaci multikulturální výchovy nejsou dostačující pouze formulace jejích cílů v RVP, ani zavádění jednorázových multikulturálních akcí. Je nanejvýš důležité, aby byla multikulturální výchova zakomponována do fungování celé školy, včetně přestávek, mimoškolních aktivit a aby tak ani mimo školní prostředí nedocházelo k diskriminačnímu jednání. (Vališová, Kasíková, 2011, s. 330)

Dále si přiblížíme školní vzdělávací programy, které nám jak již bylo řečeno, vycházejí z rámcových vzdělávacích programů, i přesto se však vždy jedná o originální a vlastní dokumenty každé určité školy.

2.3 Multikulturální výchova ve Školním vzdělávacím programu

Podle školních vzdělávacích programů (ŠVP) se dále realizuje vzdělávání v každé konkrétní základní škole. Škola tedy rozpracovává ŠVP ve shodě s RVP a je povinnou součástí školní dokumentace. ŠVP se podílí na souhrnné profilaci školy, rozpracovává cíle, kompetence, a učební látku pro lokální podmínky a pomáhá učitelům používat různé kreativní styly práce. (Šišková, 2008, s. 208)

ŠVP vzniká na základě určitých edukačních záměrů školy, bere v úvahu možnosti a potřeby žáků, skutečné možnosti a podmínky školy. Zohledňuje místo v němž se škola nachází i sociální prostředí školy. (RVP ZV, 2013, s. 136)

Při zpracovávání ŠVP by se měl zaopatřit rovnoprávný přístup všem žákům k základnímu vzdělávání a mělo by se dbát na vzdělávací možnosti a potřeby. Dále zajišťuje individuální přístup pro žáky mimořádně nadané i pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Bere ohled i na věkové zvláštnosti žáků. (RVP ZV, 2013, s. 136)

Každé ŠVP musí obsahovat:

- Identifikační údaje (název, údaje o škole, zřizovatel, platnost dokumentu)
- Charakteristika školy (její velikost, projekty, podmínky a hodnocení školy)
- Charakteristika ŠVP (zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie, průřezové témata aj.)
- Učební plán
- Učební osnovy (charakteristika vyučovacích předmětů, jejich název a obsah)

- Hodnocení výsledků vzdělávání žáků (pravidla evaluace žáků, způsob a kritéria hodnocení). (RVP ZV, 2013, s. 138-139)

Škola by měla vytvořit a v ŠVP charakterizovat vlastní postupy, kterými se budou všichni pedagogičtí pracovníci školy řídit, a tím tak cíleně u žáků rozvíjet klíčové kompetence. V ŠVP jsou tyto postupy nazývány jako výchovné a vzdělávací strategie a jsou aplikovány jak ve vyučování, tak také v mimoškolních aktivitách. (Preissová Krejčí, 2012, s. 106)

Při integraci multikulturní výchovy do ŠVP je nutné se zaměřit především na demografické podmínky (skladba žáků), na podmínky sociální (žáci se specifickými potřebami) a kulturně-historickým podmínkám. Ti co spolupracují na tvorbě ŠVP, tedy předmětové komise a metodické rady, získají vzorové kurikulum multikulturní výchovy a dále jednájí o tom, do jakého rozsahu a hloubky, a také jakými prostředky bude multikulturní výchova aplikována v učivu konkrétních předmětů. Následně v kooperaci s vedením školy a garanty za koordinaci multikulturní výchovy posoudí shodu a návaznost těchto jednotlivých složek multikulturní výchovy ve vzájemné souvislosti, a také ve spojitosti se souhrnnými cíli multikulturní výchovy. (Šišková, 2008, s. 208)

Školní vzdělávací program je vydáván ředitelem školy a je zpřístupněn na veřejném místě ve škole, neboť do něj může každý nahlížet a může si z něj také pořídit výpisky. Ředitel rovněž vydává úpravy a změny. (ČESKO, 2004, § 5)

Na zpracování ŠVP, jeho vyhodnocování a na jeho eventuálních úpravách by měli spolupracovat všichni pedagogové patřičné školy, kteří jsou zodpovědní za realizaci individuální části ŠVP té dané školy. Naplnění ŠVP a jeho správnost s právními předpisy posuzuje během své inspekční činnosti Česká školní inspekce. (RVP ZV, 2013, s. 136)

Obtížná situace může nastávat na středních odborných školách, na nichž prozatím bohužel multikulturní výchova není povinnou součástí základních kurikulumních dokumentů. Není zde zakomponována ani jako samostatný předmět ani jako průřezové téma. (Preissová Krejčí, 2012, s. 106)

V této práci jsme se snažili vystihnout, o co vůbec v multikulturní výchově jde, jaké jsou její cíle, obsah, metody a oblasti, kterými se zabývá, především jsme chtěli zdůraznit význam a závažnost tohoto tématu, poukázat také na problémy, které jsou s její realizací spojené a přiblížit, jak je multikulturní výchova vymezena v českých vzdělávacích programech. Nyní se dostáváme k samotnému výzkumu této práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

3.1 Výzkumné cíle

V rámci praktické části práce jsme si vymezili výzkumnou oblast, která se zabývá multikulturní výchovou a konkrétněji výzkumné téma, které zkoumá realizaci multikulturní výchovy na základních školách.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit způsob realizace multikulturní výchovy na základních školách, a to zejména z pohledu žáků 9. tříd ve Zlínském kraji.

Dílčí cíle:

1. Zjistit, jak je ukotvena multikulturní výchova ve školních vzdělávacích programech.
2. Zjistit, jak je multikulturní výchova realizována na základních školách z pohledu žáků 9. tříd.
3. Zjistit názor žáků na multikulturní výchovu.
4. Zjistit, jak jsou u žáků naplněny cíle multikulturní výchovy dle RVP.
5. Zjistit vědomostní orientaci žáků 9. tříd v oblasti multikulturní výchovy.
6. Zjistit, jak je multikulturní výchova realizována na základních školách z pohledu učitelů.
7. Zjistit názor učitelů na realizaci multikulturní výchovy v rámci jejich školy.

3.2 Výzkumný problém, výzkumné otázky a výzkumné hypotézy

V našem výzkumu chceme zjistit *jak je realizována multikulturní výchova na základních školách*. Obecné výzkumné otázky označujeme zkratkou OVO, specifické výzkumné otázky SVO a věcné hypotézy označením H.

OVO 1 Jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách ve školním vzdělávacím programu?

SVO 1.1 Jak je multikulturní výchova realizována na základních školách?

SVO 1.2 Jak je multikulturní výchova zakomponována ve výchovných a vzdělávacích strategiích v ŠVP?

SVO 1.3 V jakých předmětech se multikulturní výchova realizuje dle ŠVP?

SVO 1.4 Jaký tematický okruh multikulturní výchovy je do výuky nejvíce zařazován dle ŠVP?

OVO 2 Jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách z pohledu žáků 9. tříd?

SVO 2.1 Jaké multikulturní projekty jsou na školách realizovány?

H 1: Předpokládáme, že žáci, kteří se zúčastnili nějakého multikulturního projektu, dosáhli lepších výsledků v testu, než žáci, kteří se žádných projektů nezúčastnili.

OVO 3 Jaký mají žáci názor na multikulturní výchovu?

SVO 3.1 Považují žáci znalost jiných národů a kultur za důležitou?

H 2: Předpokládáme, že žáci, kteří považují znalost jiných národů a kultur za důležitou, mají pozitivnější vztah k lidem odlišné národnosti, než žáci, kteří znalost jiných národů a kultur za důležitou nepovažují.

SVO 3.2 Jaký má vliv na postoj žáků k multikulturní výchově přítomnost jedince odlišné národnosti v jejich životě?

H 3: Předpokládáme, že žáci, kteří se ve svém běžném životě stýkají s jedincem odlišné národnosti, mají pozitivnější vztah k těmto lidem, než žáci, kteří se ve svém běžném životě s jedincem odlišné národnosti nestýkají.

OVO 4 Jak jsou naplněny u žáků cíle multikulturní výchovy dle RVP?

OVO 5 Jak se žáci orientují v oblasti multikulturní výchovy?

OVO 6 Jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách z pohledu učitelů?

OVO 7 Jaký je názor učitelů na realizaci multikulturní výchovy v rámci jejich školy?

3.3 Výzkumné pojetí

Vzhledem k tomu, že chceme zmapovat realizaci multikulturní výchovy na základních školách ve Zlínském kraji, v rámci přípravy empirického výzkumu jsme zvolili kvantitativní výzkum.

3.4 Výzkumný nástroj

Výzkumným nástrojem, který jsme si zvolili pro zjišťování realizace multikulturní výchovy na základních školách, jsou autorkou zkonstruované dotazníky „Multikulturní výchova na základních školách“ jeden je určen žákům 9. tříd a druhý učitelům.

Sběr dat byl uskutečněn osobními návštěvami škol a to v lednu 2016. Samotnému sběru dat však předcházela pilotáž, kdy byl dotazník předložen šesti žákům, aby bylo zjištěno, zda jsou pro ně všechny otázky srozumitelné. Otázky v předloženém dotazníku byly respondentům jasné, jen bylo potřeba zdůraznit, že pokud není uvedeno jinak, je nutné volit pouze jednu odpověď. U testových otázek měli respondenti největší problém u vymezení pojmu „segregace“. Pilotážní výzkum sloužil také k odhadnutí potřebné doby na vyplnění dotazníku.

Při zhotovení dotazníku jsme mimo jiné vycházeli ze školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP) daných škol. Základní kategorie, které jsme hledali a posuzovali v každém ŠVP byly: celkové zaměření školy, charakteristika ŠVP, realizace multikulturní výchovy, výchovné a vzdělávací strategie, zmapování multikulturní výchovy napříč předměty a ročníky a případné projekty.

Dotazník pro žáky obsahuje 32 otázek a je složený z 5 polouzavřených otázek a z 18 uzavřených otázek, z nichž 5 je dichotomických a u zbytku jde o řadu více položek, kdy respondenti měli u 1 otázky možnost výběru více odpovědí. Zbytek položek v dotazníku jsou tzv. škálové položky na stupnici 1 – 4, kdy je: 1- souhlasím, 2- spíše souhlasím, 3- spíše nesouhlasím, 4- nesouhlasím. První část dotazníku se týká socio-demografických údajů jako je pohlaví a okres, ve kterém navštěvují žáci školu (otázky č. 1 a 2). Dále zjišťuje informace, jak je ve skutečnosti multikulturní výchova na školách realizována (otázky č. 3-8). Otázky č. 9-17 zjišťují žákův názor na multikulturní výchovu. Jak jsou naplněny u žáků obecné cíle multikulturní výchovy dle RVP, určujeme otázkami č. 18-22. A nakonec vědomostní orientaci žáků v multikulturní výchově sondují otázky č. 23-32.

Dotazník pro učitele zahrnuje 15 otázek a je složený z 1 otevřené, 4 polouzavřených a 4 uzavřených otázek, z nichž 2 jsou dichotomické, a u zbytku jde o řadu více položek, kdy respondenti měli u 1 otázky možnost výběru více odpovědí. Další položky v dotazníku jsou tzv. škálové položky na stupnici 1 – 4, kdy je: 1- souhlasím, 2- spíše souhlasím, 3- spíše nesouhlasím, 4- nesouhlasím. V jakém okrese učitelé působí, zjišťuje (otázka č. 1). Zda učitelé spolupracovali na začleňování multikulturní výchovy při tvorbě ŠVP určuje (otázka č. 2). Další část dotazníku se týká toho, jak je ve skutečnosti multikulturní výchova realizována na školách (otázky č. 3 – 7 a 9). Otázky č. 8, 10 – 15 zjišťují učitelův obecný názor na multikulturní výchovu i v rámci dané školy.

3.5 Výzkumný soubor

Výzkumný problém se týká žáků 9. tříd základních škol v České republice, tedy dětí ve věku 14 – 15 let. Tito žáci by již za sebou měli mít výuku multikulturní výchovy.

Základní soubor tvoří žáci 9. tříd ze Zlínského kraje. Podle Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a jejich statistické ročenky školství za rok 2014/2015 bylo ve Zlínském kraji 4768 žáků 9. tříd. Z toho 4606 žáků navštěvovalo běžné školy bez speciálních vzdělávacích programů. Za předpokladu maximálního počtu 20/25-ti žáků ve třídě odhadujeme výběrový soubor na 150 - 250 respondentů, toto rozpětí záleží na počtu 9. tříd na daných školách a také na počtu žáků v těchto třídách.

Zlínský kraj jsme zvolili z důvodu dosavadního nízkého zmapování tohoto problému ve Zlínském kraji. Ze základního souboru jsme vybrali výběrový soubor prostřednictvím náhodného výběru - losováním. Výběrový výzkumný soubor tvoří žáci 9. tříd z 5 základních škol ve Zlínském kraji. Kvůli uchování anonymity škol, budou školy označeny číselně a to ZŠ 1, ZŠ 2, ZŠ 3, ZŠ 4, ZŠ 5.

Dle seznamu základních škol je ve Zlínském kraji celkem 287 základních škol pro účely našeho výzkumu jsme museli vyloučit školy praktické, speciální, dětské domovy se školou, výchovný ústav- středisko výchovné péče, ZŠ pro sluchově postižené či ZŠ při dětské léčbě. Zůstalo nám tedy 268 běžných základních škol. (Školy online, © 2012 – 2016)

Tabulka 1 Počet základních škol ve Zlínském kraji

Okresy:	Kroměříž	Uherské Hradiště	Vsetín	Zlín
Celkem ZŠ:	55	70	76	86
Běžné ZŠ:	50	68	71	79

Pro ucelení všech informací bylo zjišťováno i od učitelů, jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách. V rámci škol není určen žádný stěžejní učitel pro multikulturní výchovu, proto byl ředitel každé školy požádán, aby vybral dva ze svých pedagogů, kteří se dle něj v rámci svého vyučování nejvíce zabývají právě multikulturní výchovou.

3.6 Způsob analýzy dat

První výzkumnou otázku (OVO 1), která zjišťuje, jak je ukotvena multikulturní výchova ve školních vzdělávacích programech, zpracováváme formou popisné statistiky, konkrétněji v tabulce srovnání analýz školních vzdělávacích programů s následným komentářem.

Za účelem zjištění, jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách z pohledu žáků 9. tříd (OVO 2) použijeme popisnou statistiku, přesněji vyjádříme získané četnosti. Stanovenou hypotézu H1 ověřujeme T – testem a to v programu STATISTICA 12, ostatně jako i zbylé hypotézy.

Při určování, jaký mají žáci názor na multikulturní výchovu (OVO 3), využijeme popisnou statistiku, kdy vyjádříme četnost zjištěných informací a dále u škálových položek vymežeme průměr a směrodatnou odchylku. Hypotézu H2 verifikujeme pomocí U – testu Manna a Whitneyho a poslední hypotézu H3 ověřujeme opět prostřednictvím T – testu.

Čtvrtou výzkumnou otázku, která zkoumá, jak jsou naplněny u žáků cíle multikulturní výchovy dle RVP, znázorňujeme znovu popisnou statistikou, u škálových položek určíme průměr a směrodatnou odchylku.

Za účelem zjištění, jak se žáci orientují v oblasti multikulturní výchovy (OVO 5), použijeme test a výsledky zobrazíme pomocí skóre, minimum a maximum bodů. Opětovně vyjádříme průměr získaných bodů a následně směrodatnou odchylku.

Při zkoumání jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách z pohledu učitelů (OVO 6), využíváme popisnou statistiku a u zjištěných dat znázorňujeme četnosti.

Poslední výzkumná otázka zjišťující, jaký je názor učitelů na realizaci multikulturní výchovy v rámci jejich školy (OVO 7), určíme u škálových položek průměrem a směrodatnou odchylkou a u otevřené otázky použijeme kategorizaci otevřených odpovědí a následně zobrazíme četnost odpovědí.

Pro lepší ilustraci využijeme, u k tomu odpovídajících otázek, grafického znázornění zjištěných dat (výsečových diagramů).

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

4.1 Srovnání analýz ŠVP

Na začátku své práce jsem se zaměřila na analýzu školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP) u pěti základních škol ve Zlínském kraji. Jednotlivé podrobné analýzy jsou k nahlédnutí v přílohách. Zde je stručné srovnání všech pěti škol v devíti námi stanovených základních kategoriích. Tato analýza nám tedy přináší odpověď na **OVO 1 Jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách ve školním vzdělávacím programu?**

Tabulka 2 Srovnání analýz ŠVP

	ZŠ 1	ZŠ 2	ZŠ 3	ZŠ 4	ZŠ 5
Zaměření školy	Vede žáky k praktickému životu, individuální přístup k žákům	Nabízí volitelné předměty, kroužky. Podporuje: jazykovou komunikaci, informační technologie, zdravý životní styl	Orientuje se na žáka a jeho osobnost. Zaměřuje se na: cizí jazyky, výpočetní techniku, tělesnou výchovu - sport	Nabízí volitelné předměty. Zaměřuje se na: výuku jazyků, sportovní výchovu, informační technologie, inkluzivní a celoživotní vzdělávání a na praxi	Příprava žáků na reálný život. Nabízí výuku cizích jazyků, kroužky keramiky a vaření a spolupráci s výrobními profesemi - kuchaři, řezníci, truhláři, pekaři, cukráři
Zaměření ŠVP	Neuvedeno	Všestranný rozvoj osobnosti žáka	Všestranný rozvoj osobnosti žáka	Důraz na výchovu a vzdělávání (dle zaměření školy)	Neuvedeno

Realizace MV	Integrace do předmětů, projekty	Integrace do předmětů	Integrace do předmětů, projekty	Integrace do předmětů	Integrace do předmětů
Výchovné a vzdělávací strategie	Všechny kompetence podrobně rozvedeny, viz jednotlivé analýzy	Všechny kompetence podrobně rozvedeny, viz jednotlivé analýzy	Všechny kompetence podrobně rozvedeny, viz jednotlivé analýzy	Všechny kompetence podrobně rozvedeny, viz jednotlivé analýzy	Všechny kompetence podrobně rozvedeny, viz jednotlivé analýzy
Zařazení MV do předmětů – 1. stupeň	Občanská výchova, Český jazyk, Hudební výchova, Výtvarná výchova, Prvouka, Vlastivěda	Český jazyk, Hudební výchova, Výtvarná výchova, Prvouka, Vlastivěda, Praktické činnosti, Tělesná výchova, Matematika, Přírodověda	Český jazyk, Hudební výchova, Výtvarná výchova, Prvouka, Vlastivěda, Praktické činnosti, Anglický jazyk, Cizí jazyk, Matematika, Informatika, Přírodověda, Tělesná výchova	Český jazyk, Výtvarná výchova, Prvouka, Vlastivěda, Anglický jazyk, Přírodověda	Český jazyk, Prvouka, Vlastivěda, Přírodověda, Anglický jazyk,
Zařazení MV do předmětů – 2. stupeň	Zeměpis, Hudební výchova, Výtvarná výchova, Přírodopis	Hudební výchova, Výtvarná výchova, Přírodopis, Český jazyk,	Zeměpis, Přírodopis, Dějepis, Občanská výchova, Cizí	Zeměpis, Přírodopis, Český jazyk, Anglický jazyk, Občanská výchova	Přírodopis

		Anglický jazyk, Informatika, Fyzika, Občanská výchova, Tělesná výchova, Dějepis, Výchova ke zdraví, Praktické činnosti	jazyk, Váření, Český jazyk		
Konkrétní zařazení MV v předmětech (konkrétní látky)	Uvedeno, viz jednotlivé analýzy	Uvedeno, viz jednotlivé analýzy	Uvedeno, viz jednotlivé analýzy	Neuvedeno	Uvedeno, viz jednotlivé analýzy
Četnost tematických okruhů	Kulturní difference 23x, Lidské vztahy 18x, Etnický původ 10x, Multikulturalita 18x, Princip sociálního smíru a solidarity 7x	Kulturní difference 27x, Lidské vztahy 55x, Etnický původ 28x, Multikulturalita 27x, Princip sociálního smíru a solidarity 14x	Kulturní difference 14x, Lidské vztahy 25x, Etnický původ 11x, Multikulturalita 11x, Princip sociálního smíru a solidarity 4x	Kulturní difference 11x, Lidské vztahy 4x, Etnický původ 4x, Multikulturalita 5x, Princip sociálního smíru a solidarity 6x	Kulturní difference 9x, Lidské vztahy 17x, Etnický původ 10x, Multikulturalita 6x, Princip sociálního smíru a solidarity 5x

Projekty	Uvedeno – Ajax	Neuvedeno	Uvedeno – Já a lidé okolo mě, Archeoskan- zen Modrá, Vídeň, Praha	Neuvedeno	Neuvedeno
-----------------	-------------------	-----------	--	-----------	-----------

Co se týče **realizace multikulturní výchovy** (dále jen MV) na základních školách, tak na všech pěti školách je MV integrována do běžných předmětů a na dvou školách se navíc pořádají i multikulturní projekty. Tento výsledek byl pro nás očekávaný, nepředpokládali jsme, že by byl na školách samostatný předmět MV.

Výchovné a vzdělávací strategie zahrnují těchto šest kompetencí: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a nakonec pracovní.

Pro naše účely jsou nejstěžejnější kompetence občanské, které vedou žáka k respektu a k uznávání rovnocennosti všech etnických skupin a kultur a vůbec všem, bez rozdílu náboženství a rodinného zázemí. Dále žák zná svá práva a povinnosti, ale i práva a povinnosti ostatních. Prosazuje ideály svobody a důstojnosti člověka, solidaritu a toleranci. Školy také vedou žáky k odmítání útlaku a hrubého zacházení.

Dalšími důležitými kompetencemi pro náš výzkum jsou kompetence sociální a personální, které vedou žáky ke spolupráci ve skupině a v týmu, k poskytnutí pomoci a k upevňování dobrých mezilidských vztahů. Školy učí žáky respektovat odlišné názory a mít stejný postoj i k lidem jiného etnika a také je vedou k odpovědnosti za své chování.

Všechny kompetence jsou pro žáky značně důležité, protože je formují pro jejich celoživotní vzdělávání a v jejich fungování v praktickém životě. Výchovné a vzdělávací strategie měly všechny školy velice pěkně, podrobně a přehledně zpracované.

Pokud jde o zmapování **multikulturní výchovy napříč předměty** a ročníky bylo zjištěno, kolikrát která škola zakomponovala MV do běžných předmětů (ZŠ 1 76x, ZŠ 2 151x, ZŠ 3 65x, ZŠ 4 30x a ZŠ 5 47x). Co se týče ročníků, nejvíce je MV zařazována v 5. ročníku (61x), dále do 9. ročníku (55x) a do 8. ročníku (54x), nejméně pak v 1. ročníku (13x), což považujeme u tak malých žáků za pochopitelné. Všechny školy zaintegrovaly MV do předmětů: český jazyk, prvouka, vlastivěda, přírodopis. Čtyři školy potom do výtvarné výchovy a přírodopisu a u tří škol došlo k zařazení MV do hudební výchovy, cizích jazyků, zeměpisu

a občanské výchovy. Poslední bylo zjišťováno, do kterých předmětů bývá MV zakomponována nejčastěji. Z celkových 18 předmětů, uvádíme prvních 6: český jazyk 54x, hudební výchova 39x, zeměpis 33x, výtvarná výchova 32x, vlastivěda 29x a občanská výchova 28x. Z uvedených výsledků pro nás bylo nejvíce překvapující tak četné zařazení předmětů hudební a výtvarné výchovy, očekávali bychom hojnější začlenění dějepisu (který se umístil až na 11. místě), ve kterém se učí o jiných národech, etnických a kulturních skupinách, které žijí v české a evropské společnosti. Pro vysvětlenou v ŠVP ZŠ 2 je uvedeno, že do hudební výchovy spadá kulturní diferenciacce, lidské vztahy v lidové písni, hudba etnických skupin, lidové písně jiných národů či poznávání vlastní kultury. A do výtvarné výchovy potom zařazují školy v přírodě, různé výlety a výstavy, musea a galerie.

Jaké další **konkrétní látky MV** spadají dle ŠVP škol do určitých předmětů, je podrobně rozpracováno v přílohách jednotlivých analýz.

Další kategorií při analýzách ŠVP byla **četnost tematických okruhů**. Školami nejvíce zařazované témata jsou Lidské vztahy – 119x, Kulturní diference – 84x, Multikulturalita – 67x dalším tématem byl Etnický původ – 63x a nejméně je včleňováno téma Princip sociálního smíru a solidarity – 36x.

Všechny školy splnily podmínku zařazení všech tematických okruhů napříč ročníky. Významně nižší zařazení posledních dvou okruhů připisujeme nižšímu obsahu těchto okruhů, může jít také o menší počet dostupných materiálů či tyto okruhy mohou být pro školy méně uchopitelné a částečně nejasné.

Multikulturní **projekty** byly uvedeny jen na dvou školách. ZŠ 1 představuje celoroční projekt Ajax, který mimo jiné pojednává o úloze policie ČR, trestných činech, šikaně a návykových látkách. ZŠ 3 uvádí projekty: Praha, Vídeň, Archeoskanzen Modrá, kde se žáci v rámci dějepisu a zeměpisu seznamují s historií, kulturou a zeměpisnými fakty nejen těchto míst. Dále představuje projekt Já a lidé okolo mě, který je zaměřený na mezilidské vztahy a toleranci.

Obsah projektů nebyl bohužel ani u jedné školy více rozpracován.

4.1.1 Srovnání realizace multikulturní výchovy dle ŠVP a reálné skutečnosti z pohledu žáků 9. tříd

Naším původním plánem bylo vycházet z těchto analýz ŠVP při tvorbě dotazníků určených pro žáky 9. tříd základních škol. Nejdříve jsme chtěli v ŠVP zjistit formální stránku realizace

multikulturní výchovy na daných školách, tedy jaké metody jsou při výuce multikulturních témat využívány, dále jakou formou výuka probíhá, na jakých místech je realizována, v neposlední řadě nás také zajímalo jakých pomůcek je užíváno nebo v jakých předmětech je vůbec multikulturní výchova zakomponovaná. Nakonec jsme měli v úmyslu zjistit, zdali škola pořádá nějaké projekty s multikulturní tematikou, a pokud ano, tak jaké, tedy co je jejich obsahem a cílem. Naším výstupem tedy mělo být srovnání toho, jak by situace měla dle ŠVP ideálně vypadat a toho, jaká je skutečnost z pohledu žáků 9. tříd, kteří by již multikulturní výchovu na základní škole měli mít více méně za sebou.

Jak jsme později zjistili, naše očekávání bylo příliš optimistické. Ani jedna z našich vylosovaných škol neměla tuto formální stránku realizace multikulturní výchovy v ŠVP téměř vůbec vypracovanou. Těžko můžeme soudit, je-li toto zjištění společné všem základním školám na našem území, ale usuzujeme, že i ostatní školy budou na tom po této stránce obdobně.

Otázku metod, forem výuky, využívaných pomůcek nebo míst, kde by dle škol měla být multikulturní výchova vyučována, jsme v ŠVP tedy nezjistili. Proto jsme se rozhodli tyto informace alespoň zjistit od žáků, a následně také od učitelů daných škol, kteří v rámci svých předmětů hojně vyučují multikulturní témata.

Co jsme se ale v ŠVP dočetli, bylo, že multikulturní výchova je na všech školách do vyučování zařazována prostřednictvím integrace do jiných předmětů. Tudíž není vyučována jako samostatný předmět v běžné výuce a ani zde není nabídka volitelného předmětu – multikulturní výchova.

Podle ŠVP našich škol by multikulturní výchova měla být zakomponována nejčastěji v těchto pěti předmětech: zeměpis (vlastivěda), přírodopis (prvouka, přírodověda), český jazyk, hudební výchova a výtvarná výchova. Pro porovnání znázorníme pět žáků nejčastěji vybraných předmětů, v nichž se setkali s multikulturními tématy: zeměpis (vlastivěda), občanská výchova, dějepis, cizí jazyky a přírodopis (prvouka, přírodověda). A pro úplnost informací uvedeme také pět nejčastěji zvolených předmětů z pohledu učitelů. Byly to tedy předměty: občanská výchova, zeměpis (vlastivěda), cizí jazyky, český jazyk a dějepis. Právě zeměpis, občanská výchova, dějepis a cizí jazyky jsou zdůrazňovány i v odborné literatuře, přesto tyto předměty (krom zeměpisu) ze všech ostatních školních předmětů obsadili příčky až v druhé polovině, co se týče četnosti zařazení multikulturní výchovy v ŠVP daných škol. Naopak ze strany žáků i učitelů byly tyto předměty správně zvoleny, alespoň pokud budeme vycházet z údajů z odborné literatury.

Vcelku uspokojivě mají ŠVP (až na jednu školu) zpracováno, jak je multikulturní výchova konkrétně obsažena v jednotlivých předmětech – konkrétní učební látky, co je jejich cílem, jakých dovedností, schopností a postojů má být u žáků dosaženo. Někde je toto zpracování provedeno podrobně a přehledně, jinde o něco méně, ale při detailnějším zkoumání ŠVP se k získání těchto informací dostaneme. V souladu s cíli multikulturní výchovy dle RVP a tedy i dle ŠVP, alespoň těch škol, v nichž nějaké cíle byly vytyčeny, jsme zjišťovali naplněnost těchto cílů u žáků, která je podrobně rozebrána níže v interpretaci získaných dat.

Poslední věcí, co jsme v ŠVP dokázali zjistit, bylo, zda školy pořádají projekty s multikulturní tematikou či nikoliv. Dvě z pěti škol uvedli multikulturní projekty více méně i s jejich obsahy a cíli. Zajímavým zjištěním pro nás bylo, že i žáci ze zbylých tří škol uváděli, že se v průběhu studia zúčastnili nějakého multikulturního projektu. Dokonce při přepočtu kolik % žáků se nějakého projektu zúčastnilo na školách, které v ŠVP uvedli, že projekty pořádají a stejně tak i na školách, které žádné projekty neuvedli, vyšel nám stejný výsledek, tedy že v obou případech se nějakého multikulturního projektu zúčastnilo 28 % studentů.

Poněkud rozporuplné výsledky byly vyzkoumány při zjišťování od učitelů, zdali jsou na školách pořádány multikulturní projekty. Pouze na jedné škole se výpověď obou učitelů shodovala se zjištěnými informacemi z ŠVP. Ze zbylých 8 učitelů, 6 odpovědělo v rozporu s ŠVP. Ovšem je také možné, že pouze nebyly v ŠVP projekty zapsány, nebo byly vymyšleny až po tvorbě ŠVP. Nicméně jiný případ je u dvou učitelů, kteří odpověděli, že na škole žádné multikulturní projekty nemají, přestože v ŠVP zmíněny jsou. A co víc, tyto dva učitelé také prohlásili, že se podíleli na začleňování multikulturní výchovy při tvorbě ŠVP.

Závěrem lze tedy říci, že naše očekávání bylo příliš vysoké, a z ŠVP jsme se nedozvěděli zdaleka toliko informací, kolik jsme původně předpokládali. Přesto věříme, že jsme naší analýzou vyčerpali všechna multikulturní data obsažená v námi zkoumaných ŠVP.

Nyní se pojďme podívat na výsledky získaných dat z dotazníků určených jak žákům 9. tříd, tak i jejich učitelům.

4.2 Vyhodnocení výzkumných otázek a interpretace získaných dat

4.2.1 Vyhodnocení výzkumných otázek a interpretace získaných dat od žáků 9. tříd základních škol

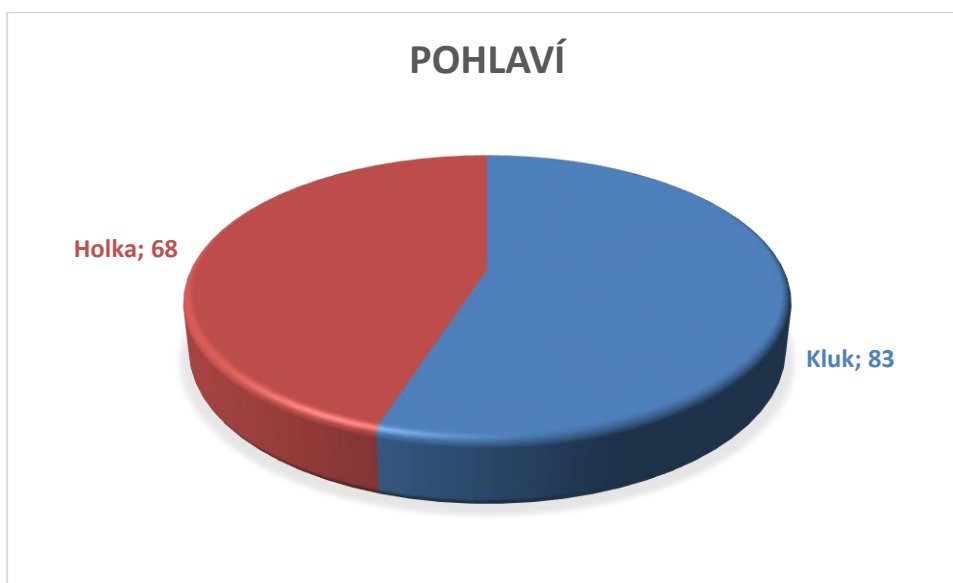
Nejdříve se zaměříme na vyhodnocení získaných dat z dotazníku určeného pro žáky 9. tříd základních škol.

Celkem bylo vyplněno 155 dotazníků, z nichž 4 musely být vyřazeny, především z důvodu špatného vyplnění, tedy že bylo zaznačeno více odpovědí u otázek, kde měla být zvolena pouze jedna odpověď. Jeden dotazník byl dokonce plný pejorativních vulgarit a jiných poznámek. Dále jsme tedy pracovali s celkovým počtem 151 dotazníků.

V první části dotazníku jsme zkoumali soci-demografické údaje.

Otázka č. 1

Graf 1 Pohlaví žáků

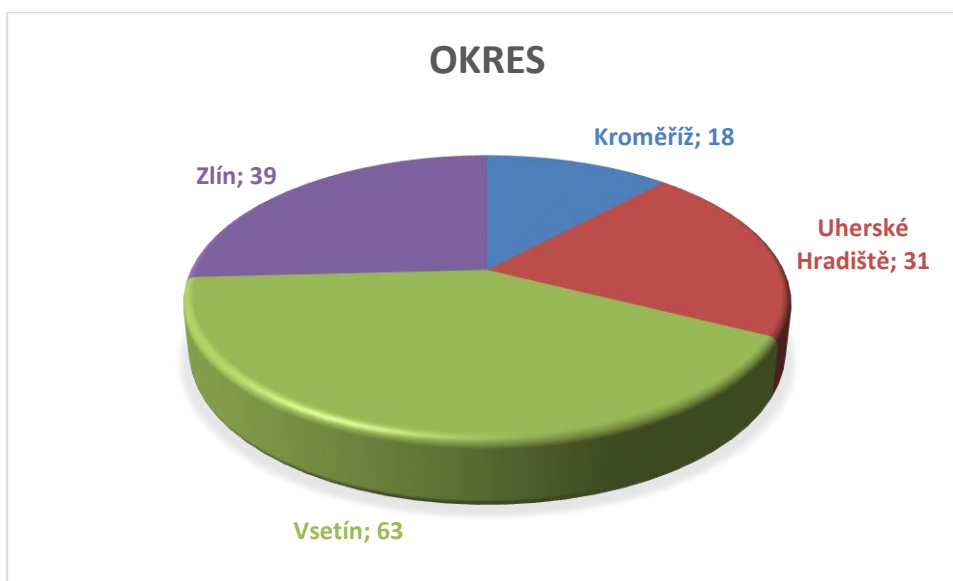

První otázka zjišťovala pohlaví respondentů. Z celkového počtu 151 respondentů bylo 68 děvčat a 83 chlapců.

Dalším zjišťovaným demografickým údajem bylo místo, respektive okres, ve kterém žáci školu navštěvují.

Otázka č. 2

Graf 2 Okres, ve kterém žáci školu navštěvují

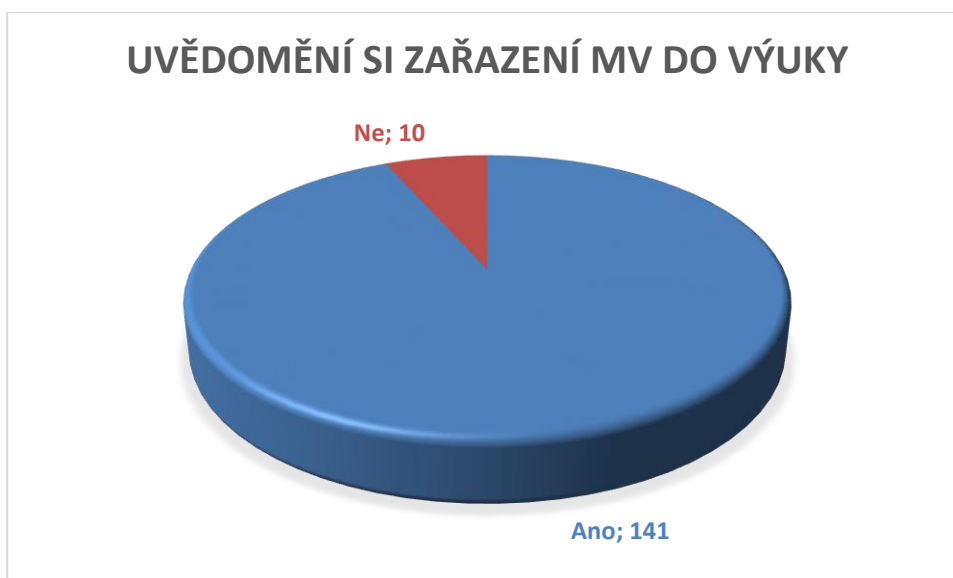

Celkem 39 žáků školu navštěvuje v okrese Zlín, okres Kroměříž 18 žáků, z Uherského Hradiště to bylo 31 žáků a z okresu Vsetín nejvíce a to 63 žáků.

Další část dotazníku nám odpovídá na druhou výzkumnou otázku: **OVO 2 Jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách z pohledu žáků 9. tříd?**

Otázka č. 3

Graf 3 Uvědomění si zařazení MV do výuky

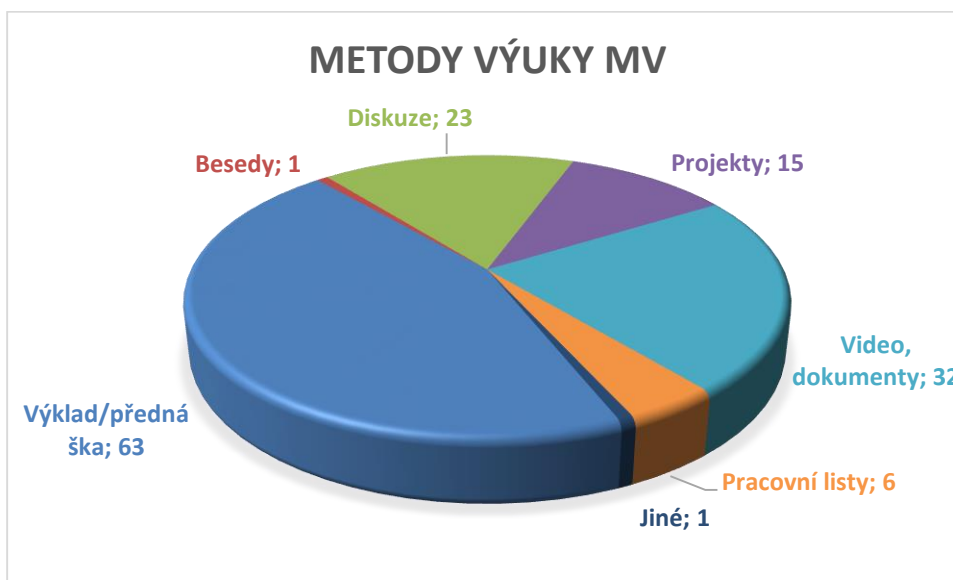
Třetí položka v dotazníku zjišťovala, zda si žáci uvědomují, že by někdy ve škole probírali jiné kultury, národy, jejich tradice a zvyky či se zabývali jiným náboženstvím apod. Přes

90 % tedy celkem 141 žáků odpovědělo kladně, že si zařazení multikulturního tématu do výuky uvědomují a pouhých 10 žáků odpovědělo záporně.

Tento výsledek považujeme za velice pozitivní, poněvadž není multikulturní výchova vyučována jako samostatný předmět, dalo by se předpokládat, že její zařazení do výuky si nebude uvědomovat tak velký počet žáků. Ti, kteří odpověděli na tuto otázku negativně, byli pobídnuti pokračovat až otázkou č. 11, tudíž u následujících otázek se počet odpovědí (respondentů) snížil na 141.

Otázka č. 4

Graf 4 Metody výuky MV dle žáků

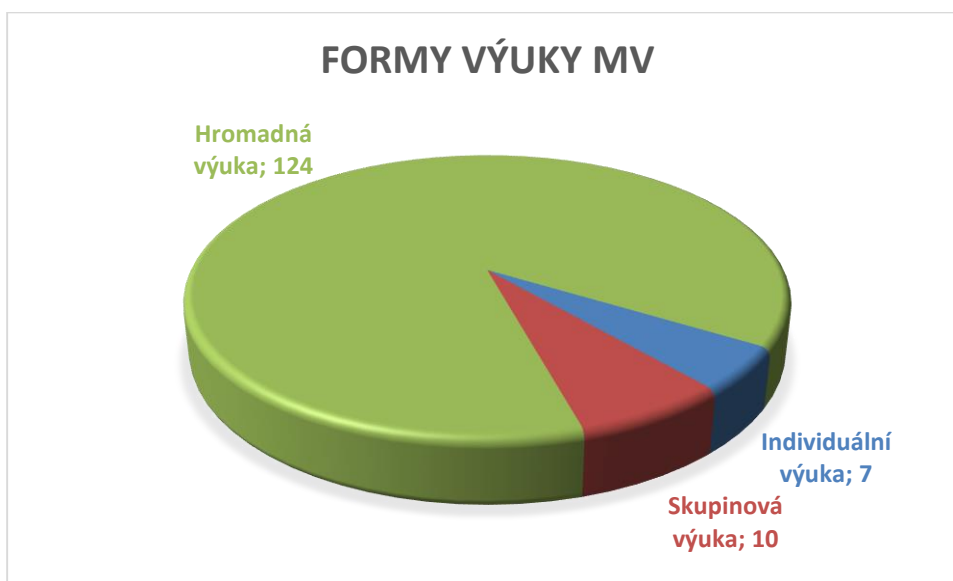

Čtvrtá položka zjišťovala nejčastější metodu užívanou paní učitelkou (panem učitelem) při výuce výše zmíněných témat. Necelých 50 % respondentů, tedy 63 žáků, zvolilo za nejčastější metodu výklad či přednášku. Dalšími početnými odpověďmi bylo video/ dokumenty, celkem 32 respondentů, metodu diskuze zvolilo 23 žáků, 15 respondentů vybralo projekty a po jedné odpovědi to byly besedy a možnost „jiné“ s doplněním, kdy byla dopsána – návštěva studentů z jiných kultur. Ani jednou nebyly určeny body: hry, hraní rolí a výtvarná činnost.

Nejčastěji zvolená odpověď výklad či přednáška, pro nás nebyla překvapující, vzhledem k tomu, že se běžná výuka, do níž jsou multikulturní témata zakomponována, odehrává ve školních třídách. Spíše je pravděpodobné, že si žáci zařazení jiných aktivizačních metod, které jsou pro multikulturní výchovu příhodnější, příliš neuvědomují v kontextu právě s multikulturní výchovou.

Otázka č. 5

Graf 5 Formy výuky MV dle žáků

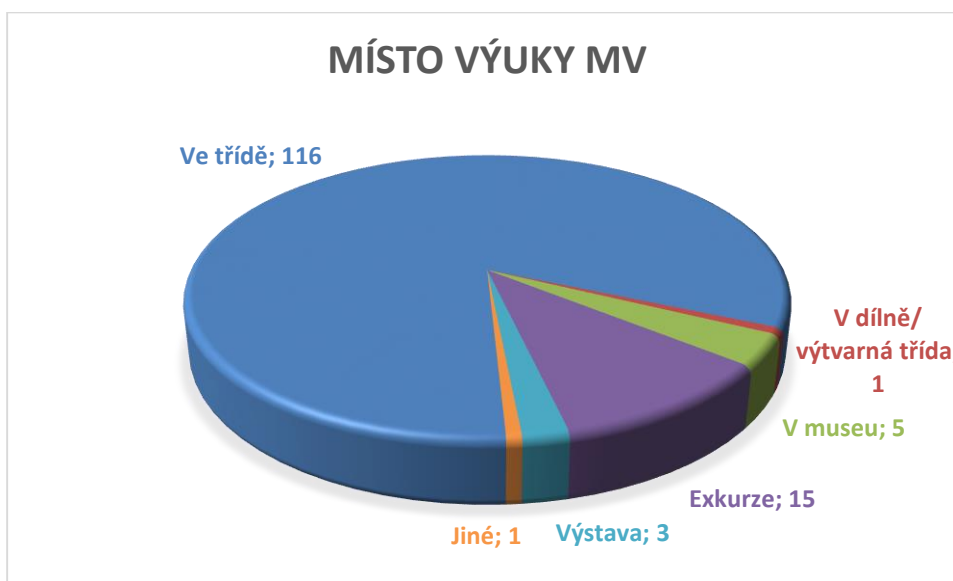

Pátá položka v dotazníku zjišťovala, jakou formou se žáci nejčastěji učili při probírání multikulturních témat. Celých 124 respondentů zvolilo hromadnou formu výuky, dalších 10 žáků odpovědělo, že se učilo ve skupince a posledních 7 respondentů zvolilo individuální výuku.

Nejčastěji zvolenou možnost hromadné výuky si opět vysvětlujeme stejně jako u předchozí otázky, kdy za nejčastější metodu byla zvolena přednáška. Je zde tedy pravděpodobné, že si žáci v danou chvíli neuvědomují, že je právě probíráno multikulturní téma, i když zrovna pracují skupinově, nejspíše tedy obecně vnímají jako nejčastější formu – frontální výuku.

Otázka č. 6

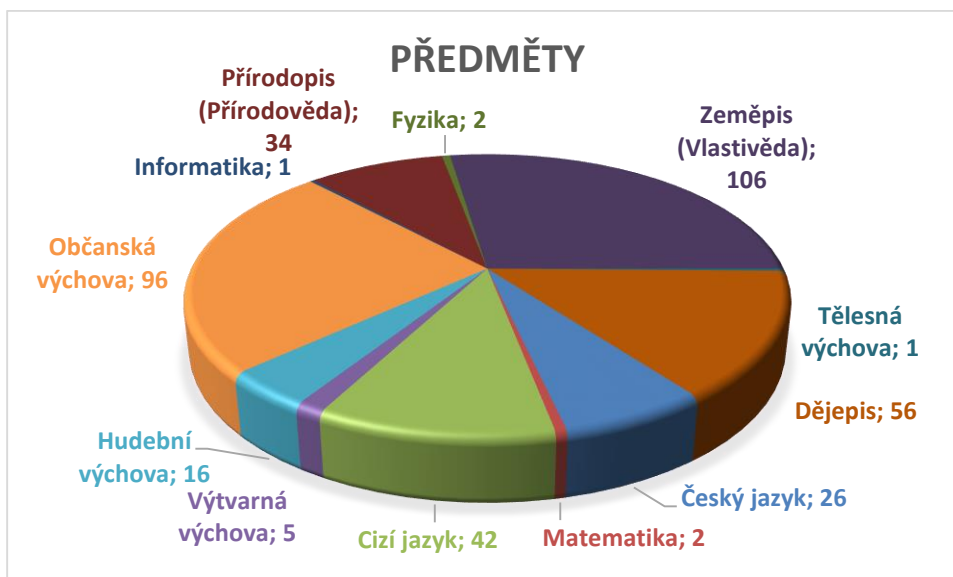
Graf 6 Místo výuky MV dle žáků

Šestá otázka určovala, kde se s multikulturálními tématy žáci setkávají nejčastěji. Odpovědi zněly následovně: ve třídě zvolilo 116 respondentů (respon.), exkurzi 15 respon., museum 5 respon., výstava 3 respon., a po jedné odpovědi byla zvolena dílna či výtvarná třída a v možnosti „jiné“ byl opět uveden příjezd cizinců. Většinová odpověď, že se výuka odehrává ve třídě, je pro nás opět očekávaná, jelikož běžné školní vyučování probíhá ve třídě a multikulturální výchova je zakomponovaná do běžného vyučování, je vcelku logické, že žáci zaznačili právě tuto možnost.

Otázka č. 7

Graf 7 Předměty, ve kterých je MV vyučována dle žáků

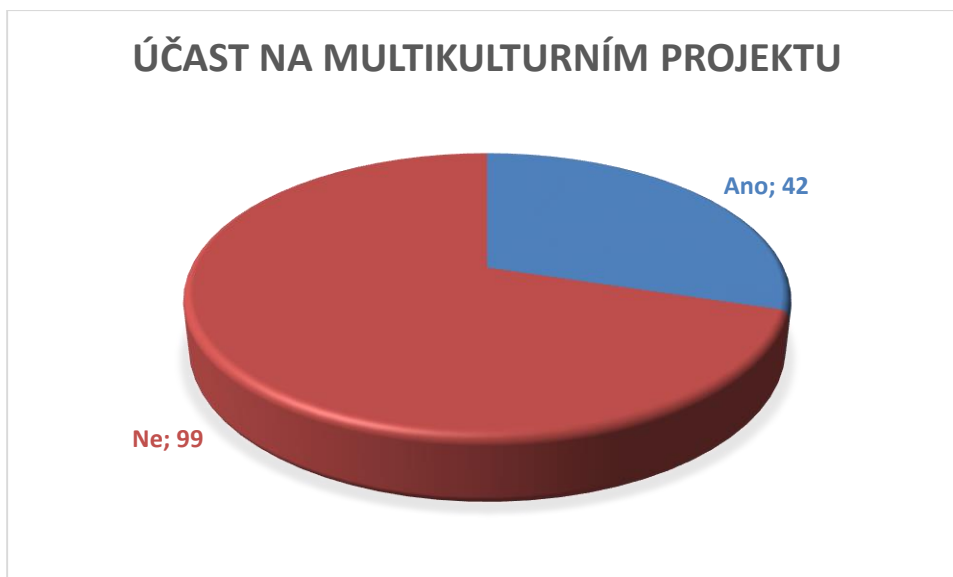

Jediná otázka, u které měli žáci možnost více odpovědí, byla otázka č. 7, v jakých předmětech žáci probírali jiné kultury, jejich tradice a lidi jiných národností. Výsledky uvedeme od nejčastějších odpovědí po ty nejméně zvolené: zeměpis (vlastivěda) uvedlo 106 respon., občanskou výchovu 96 respon., dějepis 56 respon., cizí jazyky 42 respon., přírodopis (přírodovědu) 34 respon., český jazyk 26 respon., hudební výchova 16 respon., výtvarná výchova 5 respon., fyziku a matematiku zvolili 2 respon., informatiku a tělesnou výchovu 1 respondent a praktické činnosti neuvedl nikdo.

Tyto výsledky jsou velmi potěšující, neboť právě první čtyři žáky nejčastěji zvolené předměty, jsou uvedeny i v odborné literatuře a první z nich, tedy zeměpis je jmenovaný i v RVP.

Otázka č. 8

Graf 8 Účast žáků na multikulturním projektu

Poslední položka v dotazníku, která odpovídá na druhou výzkumnou otázku, zjišťovala u žáků, zda se za dobu svého studia zúčastnili nějakého projektu zaměřeného na mezilidské vztahy a toleranci, na jiné kultury a národnosti. Celkem 42 respondentů uvedlo, že se nějakého projektu zúčastnili a 99 respondentů se do žádného multikulturního projektu nezapojili.

Ačkoliv kladná odpověď byla zaznamenána zhruba jen od 30 % všech dotázaných, považujeme i tak výsledek za celkem uspokojivý, vzhledem k tomu, že je rozvoj multikulturní výchovy na našich školách teprve v začátcích a také s přihlédnutím k tomu, že multikulturní projekty, alespoň dle zkoumaných ŠVP, nejsou zatím na školách moc rozvinuty.

Další část dotazníku zjišťuje **názor žáků na multikulturní výchovu** a odpovídá nám tak na **OVO 3**.

Následující čtyři dotazníkové otázky byly škálového typu. Žáci měli za úkol určit, v jaké míře souhlasí s danými výroky a to na škále 1 – 4, kdy bylo: 1 – souhlasím, 2 – spíše souhlasím, 3 – spíše nesouhlasím, 4 – nesouhlasím. Zjištěné informace vyjadřujeme pomocí aritmetického průměru, a to jak jsou zvolené hodnoty moc rozptýleny od průměru hodnot (tedy míru variability) určujeme směrodatnou odchylkou.

Otázka č. 9

Tabulka 3 Dostatečnost výuky MV dle žáků

Myslím si, že je výuka o jiných kulturách, jejich tradicích a lidech jiných národností na naší škole vyučována v dostatečné míře.	
Průměr	2,01
Směrodatná odchylka	0,70

Otázka č. 10

Tabulka 4 Vliv učitele na vztah dětí k jiným národnostem dle žáků

To, jak mě můj učitel(ka) vyučuje, má vliv na můj vztah k jiným kulturám, národnostem a jiným náboženstvím.	
Průměr	2,63
Směrodatná odchylka	0,98

Otázka č. 11

Tabulka 5 Důležitost MV dle žáků

Znalost jiných národů a kultur a jejich tradic považuji za důležitou.	
Průměr	2,18
Směrodatná odchylka	0,90

Otázka č. 12

Tabulka 6 Dostatek informací o MV

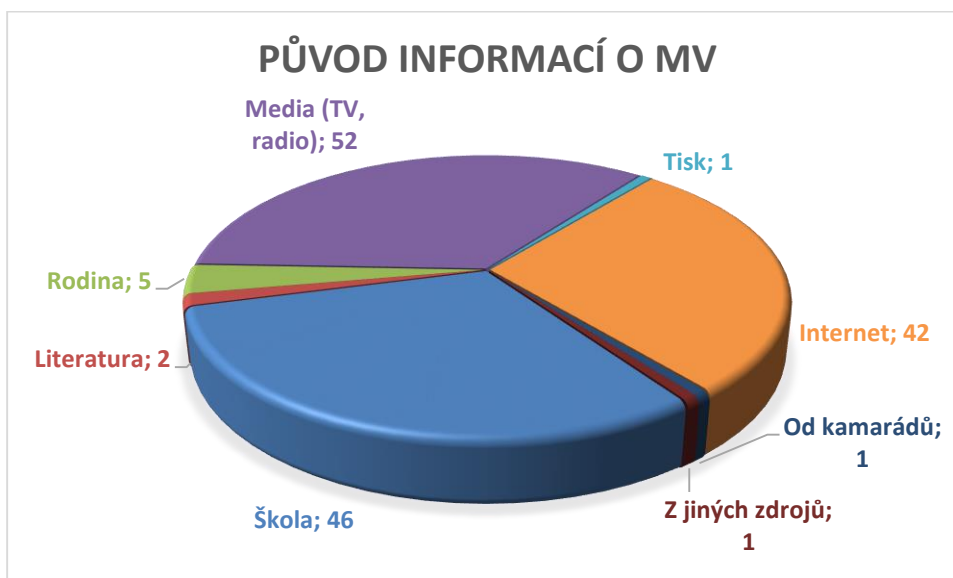
Myslím si, že mám dostatek informací o jiných kulturách, tradicích a o lidech jiných národností nebo ras.	
Průměr	2,22
Směrodatná odchylka	0,76

Zde uvedené můžeme shrnout tak, že žáci výuku multikulturní výchovy považují na jejich škole za vcelku dostatečnou. Více méně také předpokládají, že mají dostatek informací o multikulturních tématech a celkově znalost těchto témat pokládají v podstatě spíše za důležitou. S čím, ale žáci příliš nesouhlasí, je že by na jejich vztah k jiným národnostem měl mít vliv způsob výuky jejich učitele.

Další otázkou jsme zjišťovali, odkud především mají žáci informace o jiných kulturách, tradicích a o lidech jiných národností nebo ras.

Otázka č. 13

Graf 9 Původ informací o MV

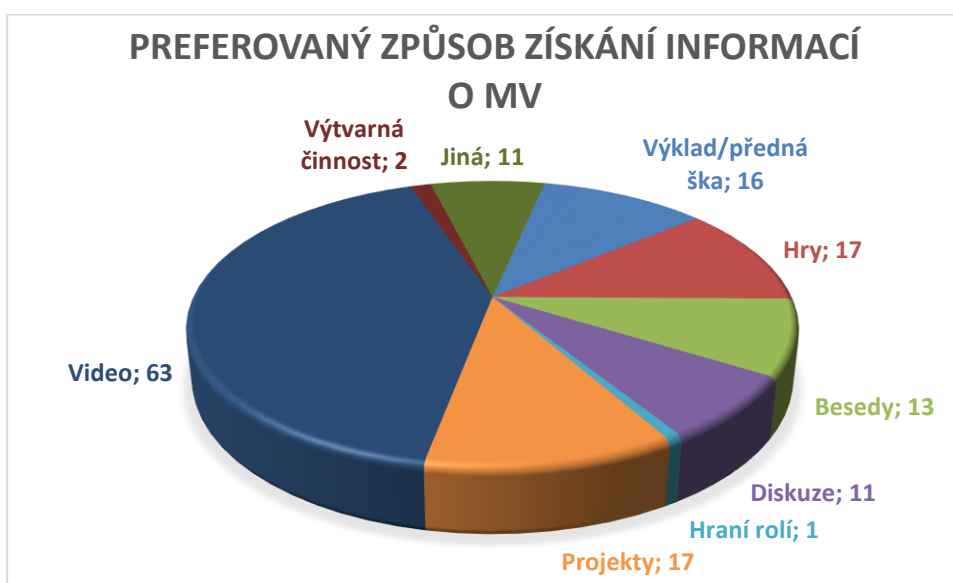
Nejčastěji získávají žáci informace z multikulturní tematiky z médií, čili z televize a rádia (52 respon.), o něco méně potom prostřednictvím školy (46 respon.) a z internetu (42 respon.). Pouze 5 respondentů označilo možnost – rodina, 2 respon. literaturu a po jednom

hlase byl zvolen tisk, od kamarádů a možnost „jiné“, kdy tento respondent dopsal jako možnost získávání informací – cestování.

Nejčastěji zvolená odpověď média a vlastně i internet (který je zcela jistě také prostředkem médií) jsou předvídatelné, a to vzhledem k tlaku, který na nás všeobecně média vyvíjí tedy nejen v multikulturní oblasti. Naopak nás překvapila nízká volba možnosti – rodina. Protože, jak jsme již probírali výše v teoretické části, právě rodina na nás působí už od nejtělejšího dětství – na náš vztah a postoj k lidem jiných národností a prostřednictvím této funkcionální výchovy nám jistě právě naši nejbližší předávají informace např. i o jiných kulturách a o lidech jiných ras. Předpokládáme, že si tento fakt s největší pravděpodobností pouze žáci neuvědomují.

Otázka č. 14

Graf 10 Žáky preferovaný způsob získávání informací o MV

Navazujícím bodem dotazníku potom bylo zjistit, jakým způsobem by se nejraději žáci o multikulturní výchově dozvěděli. Výrazně nejvíce odpovědí (63 respon.) získalo video, což taktéž považujeme za velice atraktivní vyučovací pomůcku, neboť je sluchové vnímání podpořeno také vnímáním zrakovým. Hry a projekty (po 17 odpovědích) navíc také přinášejí učení se pohybem, činností a osobní zkušeností. Usuzujeme, že při výběru žáci vycházeli ze svých vlastních preferovaných stylů učení. Výklad či přednáška (16 odpovědí) je v našem školství zažitou a známou formou výuky, na kterou jsou žáci od prvních tříd zvyklí. Besedy (13 respon.) a diskuze (11 respon.) naproti tomu předpokládají skupinovou výuku, která je pro výuku multikulturních témat tou nejvhodnější. V rámci zmíněných besed by se žáci

mohli seznamovat s jinými kulturami, např. skrze setkání se se zástupci národnostních menšin, žijících na našem území. Nejméně hlasů získala výtvarná činnost (2 respon.) a hraní rolí (1 respon.), možnost pracovní listy žádný respondent neoznačil.

Celkem 11x byla označena odpověď „jiné“, kdy 5 respondentů odpovědělo, že by se o multikulturních tématech nechtěli dozvědět „nijak“ a zbylých 6 respondentů by se naproti tomu chtěli o jiných kulturách dozvědět prostřednictvím cestování. Dnes se na školách stále častěji pořádají výměnné pobyty studentů (žáků) z různých států, či dokonce se v rámci škol organizují poznávací zájezdy do jiných zemí. Pro příklad v České republice se velice často jezdí do Velké Británie, kde žáci žijí v domorodých rodinách. Tento způsob považujeme za velice šťastný, protože s jinými kulturami se žáci seznámí prostřednictvím osobní zkušenosti, avšak uvědomujeme si především finanční a také časové problémy s tím související.

Otázka č. 15

Graf 11 MV jako samostatný předmět

Přestože více jak polovina, tedy 84 respondentů na otázku, zda by se žákům líbilo, učit se o jiných kulturách a národech v samostatném předmětu, odpovědělo negativně, nevidíme tento výsledek příliš černě. Téměř 45 % (tedy 67 respondentů) by samostatný předmět „multikulturní výchova“ uvítalo, což po pouhých 9 letech, kdy je toto průřezové téma oficiálně zařazeno do výuky na základních školách, považujeme za uspokojivý výsledek.

Otázka č. 16

Graf 12 Styk s jedincem odlišné národnosti

Další otázka zjišťovala, zda se žáci ve svém běžném životě stýkají s jedincem odlišné národnosti. Celkem 117 respondentů odpovědělo ano a zbylých 34 respondentů ne. Těchto 34 žáků dále dle instrukcí přeskočilo následující položku v dotazníku.

To, že se více jak tři čtvrtiny žáků běžně stýká s jedinci odlišných národností, jen potvrzuje skutečnost, že žijeme v multikulturální společnosti a tedy, že je zde opravdu aktuální potřeba multikulturální výchovy.

Poslední otázka zjišťující názor žáků na multikulturální výchovu, je opět škálového typu a tudíž zde znovu vyjadřujeme aritmetický průměr a směrodatnou odchylku. Pro přehlednost znovu přikládáme škálu, na níž žáci určovali míru svého souhlasu s daný výrokem: 1 – souhlasím, 2 – spíše souhlasím, 3 – spíše nesouhlasím, 4 – nesouhlasím.

Otázka č. 17

Tabulka 7 Vliv přítomnosti osoby jiné národnosti na vztah žáků k jiným národům

Přítomnost osoby odlišné národnosti v mém životě pozitivně ovlivnila můj vztah k jiným kulturám a národům.	
Průměr	2,34
Směrodatná odchylka	0,95

Vzhledem k znázorněným výsledkům můžeme soudit, že styk s jedinci odlišné národnosti, nepříliš kladně ovlivňuje vztah žáků k těmto jiným národnostem. Odpovědi žáků se pohybují někde spíše na rozhraní pozitivního a negativního vnímání toho, jak je tito jedinci ovlivnili.

Dostáváme se k interpretaci výsledků další části dotazníku, kde jsme zjišťovali, **jak jsou u žáků naplněny cíle multikulturní výchovy dle RVP (OVO 4).**

U následujících pěti otázek se opětovně jedná o škálu a stejně jako u těch předchozích zde uvádíme aritmetický průměr a směrodatnou odchylku.

Otázka č. 18

Tabulka 8 Postoj k lidem jiných národností

Můj postoj k lidem jiných národností nebo ras je kladný.	
Průměr	1,95
Směrodatná odchylka	0,88

Otázka č. 19

Tabulka 9 Obohacení jinou kulturou

Myslím si, že mě jiná kultura, jiné tradice a zvyky mohou obohacovat.	
Průměr	2,21
Směrodatná odchylka	0,89

Otázka č. 20

Tabulka 10 Příjem příslušníka menšiny mezi přátele

Vadilo by mi přijmout příslušníka menšiny mezi své přátele.	
Průměr	2,19
Směrodatná odchylka	0,98

U této 20. otázky jsme museli při vyhodnocování převrátit hodnoty, neboť je uvedený výrok položen negativně.

Otázka č. 21

Tabulka 11 Pomoc spolužákovi jiné národnosti

Kdyby potřeboval spolužák jiné národnosti pomoci třeba s učením, tak mu pomůžu.	
Průměr	1,77
Směrodatná odchylka	0,92

Otázka č. 22

Tabulka 12 Zásah při setkání se s diskriminací

Kdybych se setkal(a) s diskriminací z rasových, náboženských, věkových či sexuálních důvodů, páchaných na někom jiném, okamžitě zasáhnu.	
Průměr	2,03
Směrodatná odchylka	0,87

Dle těchto výsledků můžeme konstatovat, že obecně jsou cíle multikulturní výchovy u žáků naplněny vcelku obstojně, neboť se všechny pohybují na první polovině škály, což znamená, že průměrně mají žáci k lidem jiných národností spíše kladný vztah, a myslí si, že je jiné kultury mohou i více méně obohacovat. Spíše by jim nevadilo přijmout příslušníka jiné národnosti mezi své přátele, spolužákovi jiné národnosti by v případě potřeby pomohli a nakonec by se i postavili proti diskriminaci z jakýchkoliv důvodů a zasáhli by proti ní.

Zde zmíněné je tedy v souladu s principy tolerance, rovnocennosti, respektu a s uplatňováním svých vlastních práv i s úctou k právům ostatních, a to považujeme za příznivé a pozitivní výsledky.

Poslední část dotazníku zjišťovala, **jak se žáci orientují v oblasti multikulturní výchovy (OVO 5)**. Při tvorbě otázek jsme vycházeli z nejaktuálnějšího RVP ZV, podle nějž by tedy žáci měli test zvládnout a měli by znát správné odpovědi. Žákům bylo položeno celkem 10 uzavřených otázek a maximální počet bodů, které mohli získat, byl 13 bodů.

Otázky č. 23 – 32

Tabulka 13 Výsledky žáků v testu

Výsledky testu	
Průměr získaných bodů	8,77
Směrodatná odchylka	1,89
Minimum bodů	3
Maximum bodů	12

Průměrně tedy žáci získali 8,77 bodů, což je zhruba 68% úspěšnost. Maximálně bylo dosaženo 12 bodů a naopak nejmenší počet získaných bodů byl 3 body. Celý test je k nahlédnutí v příloze v dotazníku, který je určen pro žáky 9. tříd. Zde si uvedeme pouze počet správných odpovědí u jednotlivých otázek a krátké shrnutí.

Otázka č. 23

Žáci měli odpovědět na to, co je to **rasismus**. U této otázky bylo vůbec nejvíc správných odpovědí, kdy celkem 146 respondentů označilo odpověď, že rasismus je nepřátelství vůči jiným rasám, přesvědčení o nadřazenosti vlastní rasy. Tedy pouhých 5 žáků odpovědělo špatně.

Otázka č. 24

Tato otázka zjišťovala, co je to **etnikum**. Téměř polovina respondentů (70) odpověděla správně, že jde o skupinu lidí, která má společný rasový původ, sdílejí tedy povětšinou stejný jazyk, teritorium, kulturu, ale také historii a vědomí společného původu. Tato otázka byla pro žáky (alespoň dle výsledků) druhou nejtěžší.

Otázka č. 25

Další otázkou jsme se ptali, co je to **integrace**. Správně odpovědělo 99 respondentů, tedy že jde o začlenění jedince či skupiny do jiné populace a přijetí této skupiny ostatními členy. Výsledky této otázky nás mile překvapily, předpokládali jsme, že u tohoto cizího a vcelku složitého pojmu, budou mít žáci teprve 9. tříd větší potíže.

Otázka č. 26

Respondenti odpovídali na otázku, co je to **xenofobie**. Správnou odpověď, že xenofobie je odpor, nedůvěra a strach ze všeho cizího a z cizinců, označilo celkem 123 žáků. Byl to třetí nejlepší výsledek z předložených otázek, což pro nás u tohoto ne příliš známého slova, byl opět překvapující a zároveň potěšující výsledek.

Otázka č. 27

Druhou nejlépe zodpovídanou otázkou, byla otázka, co je to **diskriminace**. Z celkového počtu, 135 respondentů označilo správnou možnost, že jde o nespravedlivé jednání proti jedinci či celé skupině a následné znevýhodnění z důvodu náboženské, kulturní, rasové odlišnosti apod. Tedy pouhých 16 respondentů zaznačilo špatnou odpověď.

Otázka č. 28

U další otázky žáci odpovídali na to, co je to **kultura**. Že jde o systém společenských norem, hodnot a pravidel, které dodržují členové určité společnosti a předávají je svým následujícím generacím a to skrze socializaci, označilo jako správnou odpověď celkem 108 respondentů.

Otázka č. 29

Tato otázka byla pro žáky ze všech nejtěžší a získala nejmenší počet správných odpovědí. Zjišťovali jsme, zdali respondenti budou znát odpověď na to, co je **segregace**. Pouhých 31 respondentů označilo správnou odpověď, a to že jde o rasovou diskriminaci, kdy dochází k oddělování nebělošského obyvatelstva od bělošského. Nejvíce z nich odpovídalo, že segregace je přebírání prvků cizí kultury (65 respon.) a poté (55 respon.) že jde o začlenění jedince či skupiny do jiné populace a přijetí této skupiny ostatními členy.

Otázka č. 30

Následující otázkou jsme se dotazovali na to, co je to **národ**. Správně odpovědělo celkem 118 respondentů tím, že zvolili odpověď, že národ je skupina lidí, která má společnou řeč, kulturu, tradice a dějiny.

Otázka č. 31

Poslední otázka, která zjišťovala správnou definici multikulturního pojmu, byla otázka na to, co je to nacionalismus. Dohromady 92 respondentů správně odpovědělo, že jde o přehnané národní vědomí, které snižuje hodnotu ostatních národů.

Pro větší a rychlejší přehlednost, kolik žáků odpovědělo správně u jednotlivých otázek, přikládáme tabulku s těmito hodnotami.

Tabulka 14 Četnost správných odpovědí v testu

	Počet správných odpovědí (z celkových 151)
Rasismus	146
Etnikum	70
Integrace	99
Xenofobie	123
Diskriminace	135
Kultura	108
Segregace	31
Národ	118
Nacionalismus	92

Otázka č. 32

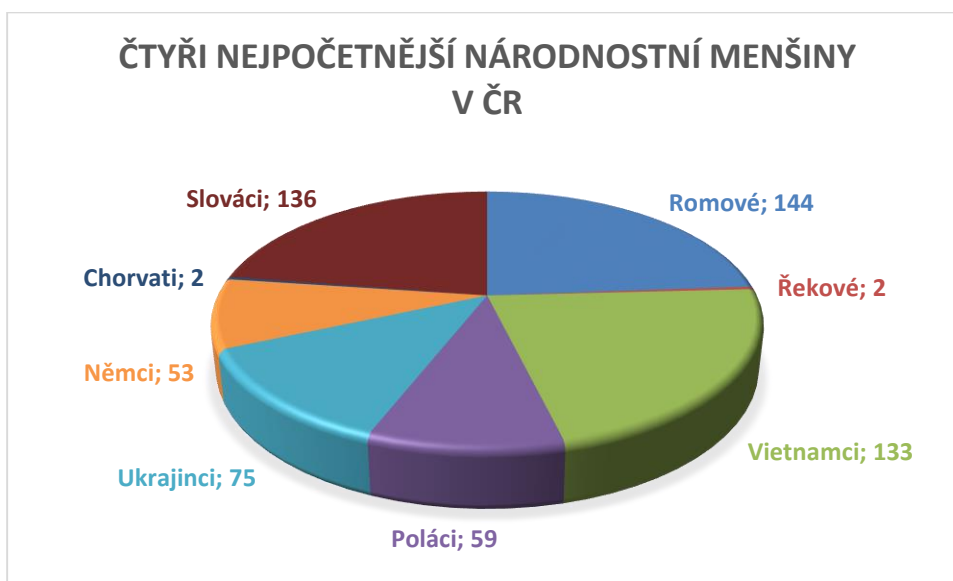
Poslední testová otázka jsme se ptali na čtyři nejpočetnější národnostní menšiny žijící v České republice. Žákům přitom bylo nabídnuto těchto 8 možností: Romové, Řekové, Vietnamci, Poláci, Ukrajinci, Němci, Chorvati a Slováci. Museli jsme ovšem při vyhodnocování vycházet z oficiální údajů Českého statistického úřadu o sčítání obyvatel z roku 2011. Přičemž si uvědomuje, že skutečnost je poněkud jiná, jelikož se velká spousta obyvatel žijících na našem území ke své národnosti nepřihlásila.

Dle Českého statistického úřadu (ČSÚ) čtyři nejvíce zastoupené národnosti na našem území jsou: Slováci (147 152), Ukrajinci (53 253), Poláci (39 096), a Vietnamci (29 660). K romské národnosti se při posledním sčítání lidu z roku 2011 přihlásilo pouhých 5 135 obyvatel. (Vláda České republiky, © 2009 – 2016)

Pojďme se tedy podívat na výsledky v testu.

Otázka č. 32

Graf 13 Čtyři nejpočetnější národnostní menšiny žijící v ČR

Zde jsou odpovědi žáků: Romové (144 respon.), Slováci (136 respon.), Vietnamci (133 respon.), Ukrajinci (75 respon.). Poláci skončili až na pátém místě (59 respon.). Další hojně zastoupenou odpovědí byli Němci (53 respon.). Řekové a Chorvati získali od studentů jen po dvou hlasech.

Podle odhadů odborníků a z neoficiálních zdrojů v České republice žije přes 300 000 obyvatel romské národnosti. Tudíž by v důsledku odpovědi studentů bylo možné brát za správné, ale jak již bylo řečeno, při vyhodnocení jsme vycházeli z oficiální údajů zjištěných při posledním sčítání lidu.

Toto tedy byli výsledky a podrobná analýza získaných dat z dotazníků určených pro žáky 9. tříd a nyní se dostáváme k výsledkům z dotazníků určených pro učitele tamních škol a následně ke srovnání výsledků totožných položek v obou dotaznících.

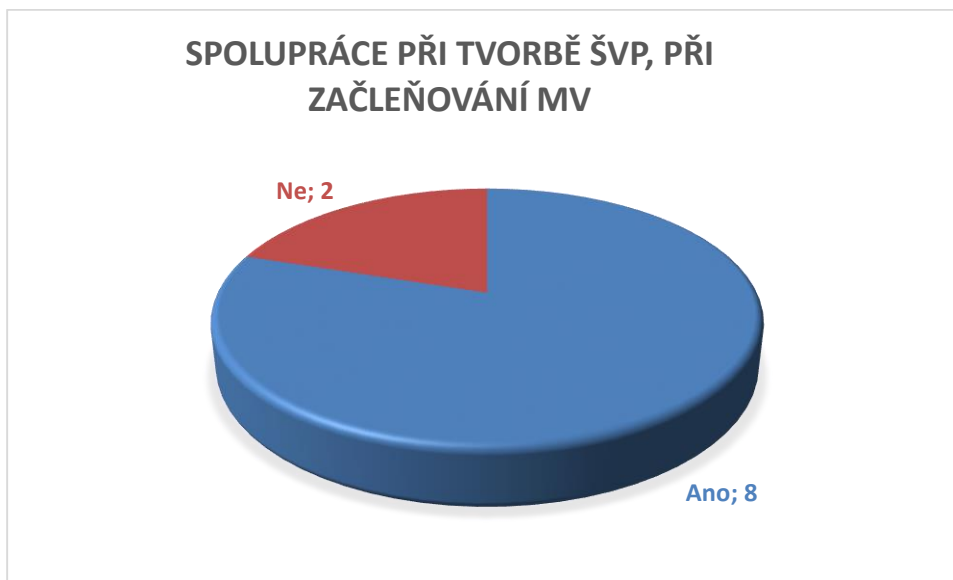
4.2.2 Vyhodnocení výzkumných otázek a interpretace získaných dat od učitelů da- ných škol

Z každé školy byli vybráni celkem dva učitelé, v rámci jejichž předmětů, jsou multikulturní témata vyučována nejčastěji. Dohromady tedy byla vysbírána data od 10 učitelů z námi vylosovaných škol. Uvědomujeme si, že nejde o reprezentativní vzorek, ovšem pro účely našeho výzkumu a tudíž pro doplnění představy a informací o realizaci multikulturní výchovy na základních školách, je tento počet dostačující.

První polovina tohoto druhého dotazníku nám odpovídá na **OVO 6** tedy na to, **jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách z pohledu učitelů.**

Otázka č. 2

Graf 14 Spolupráce učitelů při tvorbě ŠVP – při začleňování MV

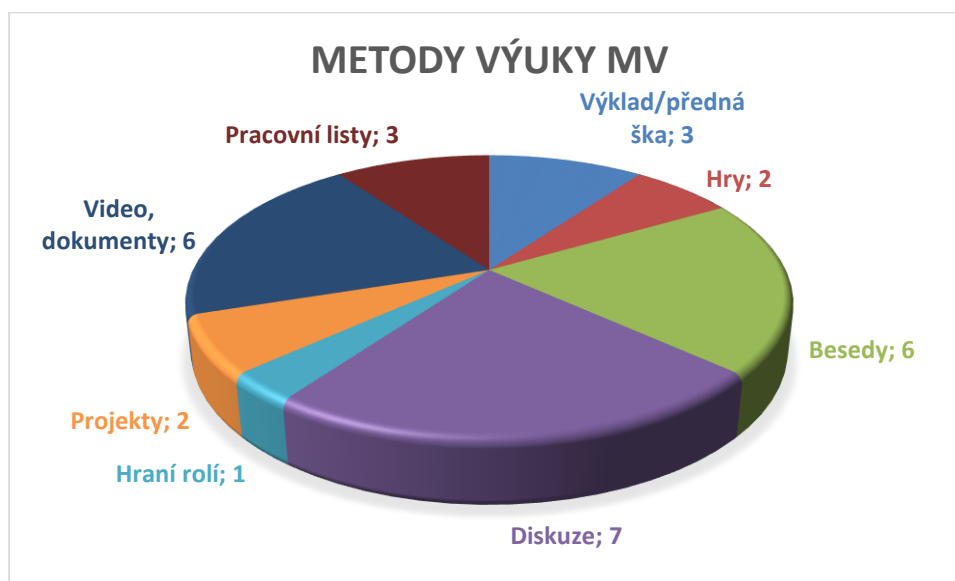

Nejdříve jsme tedy zjišťovali, zdali učitelé vůbec spolupracovali při tvorbě ŠVP, co se týče začleňování tématu multikulturní výchovy. Vzhledem k tomu, že byli vybráni učitelé, kteří se s multikulturními tématy při své práci často setkávají, předpokládali bychom, že jejich účast na tvorbě ŠVP, a tím spíše na integraci multikulturní výchovy, je více než žádoucí.

Neznáme však souvislosti, proč dva učitelé odpověděli negativně, mohli být na škole teprve novou posilou nebo si svůj příspěvek při tvorbě ani neuvědomili. Ať tak či tak, zapojení 8 učitelů při začleňování multikulturní výchovy při tvorbě ŠVP považujeme za příznivý výsledek.

Otázka č. 3

Graf 15 Metody výuky MV dle učitelů

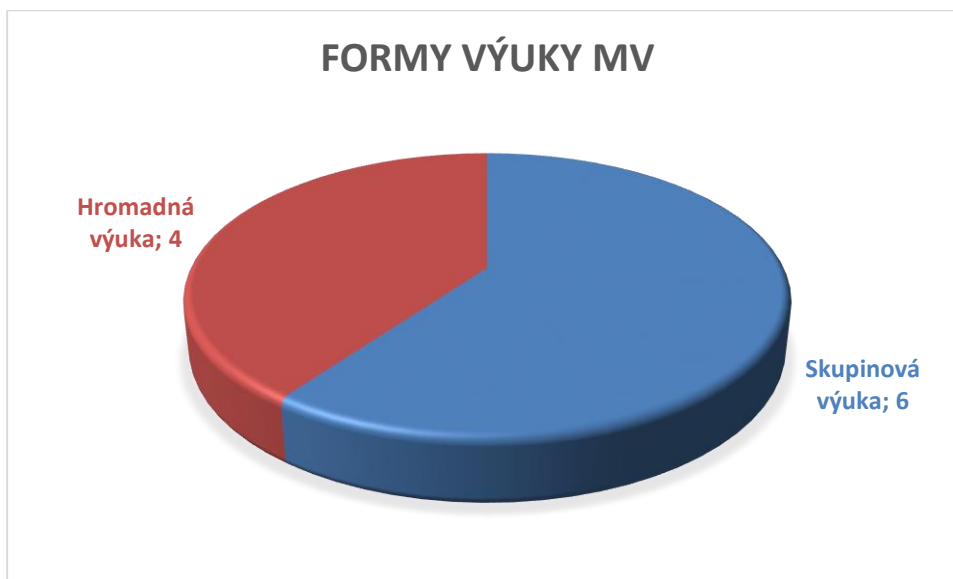

Třetí otázka zkoumala, jaké 3 nejčastější metody učitelé užívají při výuce témat z multikulturní výchovy. Nejpočetněji zvolenou odpovědí byla diskuze (7x), video/dokumenty a besedy byly označeny 6x, po 3 bodech získaly výklad/přednáška a pracovní listy, 2x byly zvoleny hry a projekty, pouze jeden hlas získalo hraní rolí a dokonce ani jeden bod nezískala výtvarná činnost.

Můžeme konstatovat, že nejčastěji učitelé využívají při výuce multikulturní výchovy aktivizačních metod výuky, což je pro její účely jistě to nejvhodnější.

Otázka č. 4

Graf 16 Formy výuky MV dle učitelů

Čtvrtá otázka v dotazníku určovala, jakou nejčastější formu při výuce multikulturní výchovy učitelé používají. Je potěšujícím výsledkem, že skupinová výuka převažuje nad frontální výukou, která pro výuku multikulturních témat není příliš vhodná. To že individuální výuka nebyla zvolena ani jednou si vysvětlujeme nedostatečnými časovými a kapacitními možnostmi.

Otázka č. 5

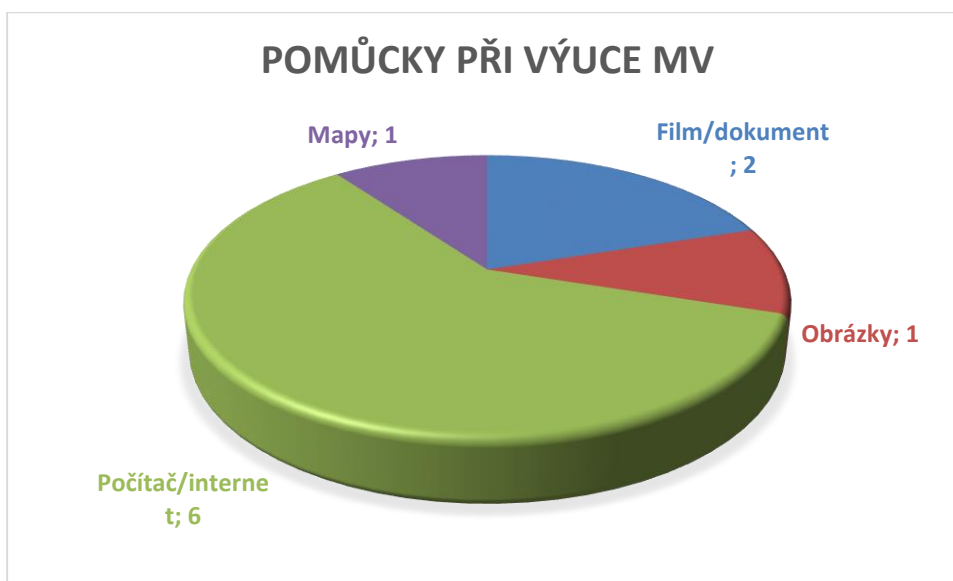
Graf 17 Místo výuky MV dle učitelů

Další položka v dotazníku zjišťovala, kde nejčastěji výuka multikulturní výchovy probíhala. Téměř všichni učitelé (9) zvolili jako místo výuky školní třídu, pouze jeden učitel označil za nejčastější exkurzi. Ani jednou nebyly zvoleny tyto položky: v dílně/výtvarné třídě, na školním pozemku či v přírodě, v muzeu a na výstavě. Tyto výsledky jsou opět v souladu s tradičním pojetím školy i s přetrvávající tradiční výukou, tudíž jsou námi spíše očekávané.

Otázka č. 6

Graf 18 Pomůcky při výuce MV

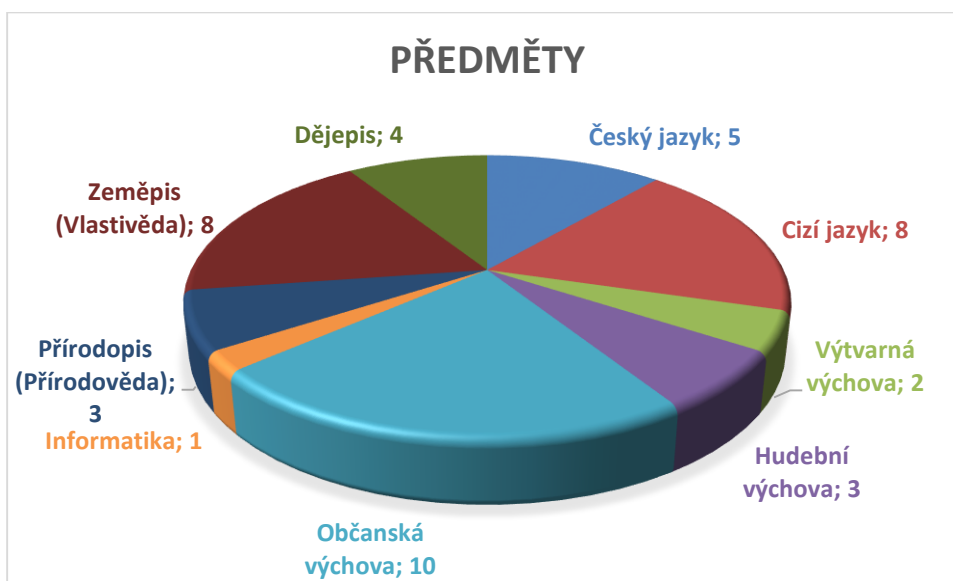

Pomocí této otázky jsme zkoumali, jaké pomůcky nejčastěji učitelé při výuce multikulturní výchovy používají. Nejhojnější odpovědí byl počítač či internet (6x), filmů a dokumentů užívají 2 učitelé a po jednom hlase získali mapy a obrázky. Pozastavili jsme se pouze nad tím, že ani jednou nebyla označena možnost „kniha“, ovšem uvědomujeme si, že k dnešní moderní, informační době, nepochybně patří tak enormní přechod od knih k počítačům.

Otázka č. 7

Graf 19 Předměty, ve kterých je MV vyučována dle učitelů

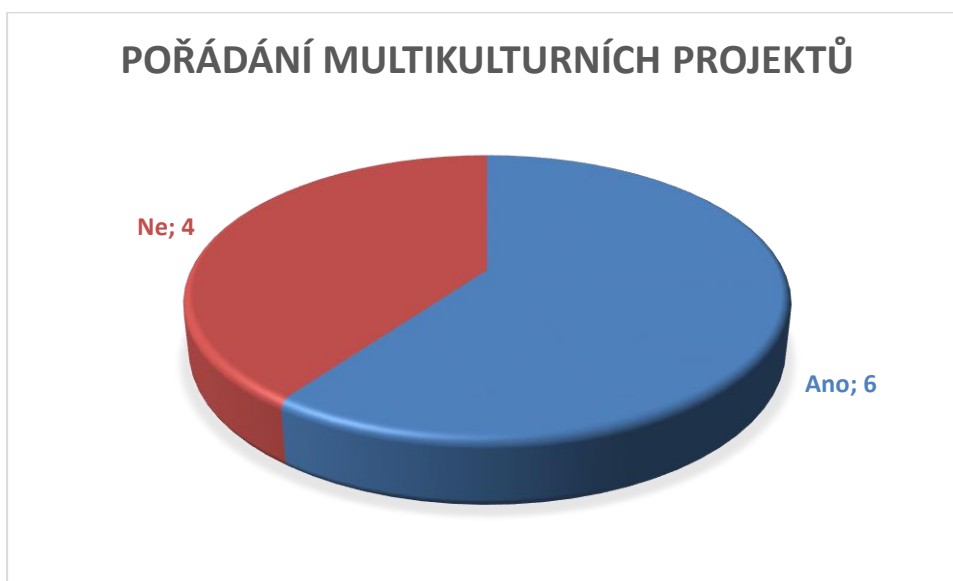

Sedmá otázka zjišťovala, v jakých předmětech se multikulturní výchova z pohledu učitelů vyučuje. Tato otázka byla jednou ze dvou položek v dotazníku, kdy měli učitelé možnost libovolného počtu odpovědí. Nejčteněji byla zvolená občanská výchova (10x), dále potom zeměpis (vlastivěda) a cizí jazyky (8x), český jazyk (5x), dějepis (4x), přírodopis (přírodověda) a hudební výchova získali 3 hlasy, výtvarná výchova 2 a informatika byla označena 1x. Předměty jako je matematika, fyzika, tělesná výchova a praktické činnosti nebyly zvoleny ani jednou, přestože jsou v daných ŠVP také zakomponovány.

V prvních pěti nejčtenějších předmětech, které učitelé vybrali, jsou zahrnuty právě čtyři předměty (jak již bylo výše párkrát zmíněno), které jsou pro multikulturní výchovu dle Průchy nejstěžejnější.

Otázka č. 9

Graf 20 Pořádání multikulturních projektů

Poslední otázka, která se věnuje tomu, jakou podobu má multikulturní výchova na základních školách z pohledu tamních učitelů, zkoumala, zda jsou na školách, kde učitelé vyučují, pořádány projekty s multikulturní tematikou. Šest učitelů odpovědělo, že projekty pořádají, zbylí čtyři učitelé, že nikoliv. Ovšem pouze 40 % všech výpovědí se shodovalo s tím, co je napsáno v ŠVP.

Dostáváme se k poslední části výzkumu, jejímž cílem bylo zjistit, **jaký je názor učitelů na realizaci multikulturní výchovy v rámci jejich školy (OVO 7).**

Otázka č. 8

Osmá otázka byla jedinou otevřenou otázkou v dotazníku, tudíž měli učitelé možnost volby libovolného počtu odpovědí a zjišťovala, v jakých předmětech by podle učitelů měla být multikulturní výchova zakomponována nejvíce. U této položky jsme provedli kategorizaci odpovědí a zaznačili jejich četnost v tabulce.

Tabulka 15 Nejvhodnější předmět pro výuku MV

	Četnost odpovědí
Občanská výchova	8
Dějepis	4
Zeměpis	2
Český jazyk	2
Výchova ke zdraví	2

Jediným důležitým předmětem, ze všech zásadních předmětů pro multikulturní výchovu, který zde chybí a tudíž nebyl učiteli jmenován, jsou cizí jazyky.

Následujících šest dotazníkových položek je škálového typu. Učitelé, stejně jako předtím žáci, měli za úkol určit, v jaké míře souhlasí s danými výroky, a to opět na škále 1 – 4, kdy bylo: 1 – souhlasím, 2 – spíše souhlasím, 3 – spíše nesouhlasím, 4 – nesouhlasím.

Zjištěné informace vyjadřujeme pomocí aritmetického průměru, a to jak jsou zvolené hodnoty rozptýleny od průměru hodnot (tedy míru variability) určujeme směrodatnou odchylkou.

Otázka č. 10

Tabulka 16 Důležitost MV dle učitelů

Multikulturní výchovu považuji za aktuální a důležité téma.	
Průměr	1,40
Směrodatná odchylka	0,70

Otázka č. 11

Tabulka 17 Znalost začlenění MV v ŠVP

Dobře vím, jak je téma multikulturní výchovy zakomponováno v ŠVP naší školy.	
Průměr	1,50
Směrodatná odchylka	0,71

Otázka č. 12

Tabulka 18 Dostatečnost výuky MV dle učitelů

Myslím si, že je výuka tématu multikulturní výchovy na naší škole vyučována v dostatečné míře (máme na to dostatek času a prostoru).	
Průměr	1,70
Směrodatná odchylka	0,67

Otázka č. 13

Tabulka 19 Dostatek materiálů a pomůcek

Myslím si, že mám dostatek materiálů a speciálních pomůcek k výuce tématu multikulturní výchovy.	
Průměr	2,10
Směrodatná odchylka	0,88

Otázka č. 14

Tabulka 20 Přípravenost žáků na život v multikulturní společnosti

Myslím si, že naše škola dostatečně připraví žáky na život v multikulturní společnosti.	
Průměr	1,70
Směrodatná odchylka	0,67

Otázka č. 15

Tabulka 21 Vliv učitele na vztah dětí k jiným národnostem dle učitelů

Myslím si, že dokáží formovat vztah dětí k jiným kulturám a národnostem.	
Průměr	1,50
Směrodatná odchylka	0,71

Zde zjištěné výsledky pokládáme za velice optimistické. Průměrně se odpovědi učitelů pohybovali na škále mezi 1 a 2 z čehož vyplývá, že v první řadě učitelé považují multikulturní výchovu za důležitou a stále více aktuální. Dále konstatují (i když si uvědomujeme, že pouze ze svého vlastního subjektivního hlediska), že dobře ví, jak je multikulturní výchova začleňována do jejich ŠVP, a také si myslí, že mají relativně dostatek pomůcek a materiálů k výuce multikulturních témat. Učitelé rovněž usuzují, že je na jejich škole multikulturní výchova vyučována v dostatečné míře a v souladu s tím předpokládají, že jejich škola uspokojivě připravuje žáky na život v multikulturní společnosti. A nakonec sami o sobě pedagogové usuzují, že dokáží formovat vztah dětí k jiným kulturám a národnostem.

Závěrem bychom chtěli jen říci, že pokud je multikulturní výchova opravdu takto realizována na našich základních školách, je to více než potěšující a doufáme, že v tomto duchu se její implementace ponese i nadále.

4.2.3 Srovnání výsledků totožných položek v obou dotaznících

Po vyhodnocení a interpretaci výsledků z jednotlivých dotazníků pro žáky a pro učitele je jisté na místě také komparace těchto zjištěných dat, abychom srovnali, jak moc se liší nebo jsou naopak shodné výpovědi obou skupin.

První společnou otázkou byl dotaz na nejčastěji užívané **metody** v rámci výuky multikulturních témat. Zatímco žáci zvolili za nejčastější metodu výklad neboli přednášku (kterou učitelé zařadili až na 3. místo), první příčku z pohledu učitelů obsadila diskuze (kterou žáci rovněž umístili na 3. místo). Shodli se alespoň na položce – video a dokumenty, kterou obě skupiny zařadili na místo 2.

Další zjišťovanou záležitostí byla nejčastější **forma** výuky. Zde se výpovědi žáků a učitelů zcela liší. Žáci téměř jednohlasně zvolili za nejčastější formu hromadnou výuku, učitelé většinou vybrali výuku skupinovou. Výsledky jsou celkem logické, neboť žáci pravděpodobně nevnímají, že právě teď je jim předkládáno multikulturní učivo, ačkoliv třeba pracují ve skupince. Všeobecně se učí frontálně všichni dohromady, a proto tedy nejspíše volili tuto odpověď. Kdežto učitelé si multikulturní témata předem připravují a dbají tedy i na formu jejího předávání.

Nejspíše jediná otázka u které se učitelé a žáci zcela shodli, byla položka zjišťující, **kde se** nejčastěji **výuka** multikulturní výchovy **konala**. Celkem pochopitelně nejhojněji byla zvolena možnost „ve třídě“.

Co se týče **předmětů**, ve kterých je multikulturní výchova vyučována, tak jsme se již podrobně k oběma skupinám vyjádřili výše v jednotlivých vyhodnoceních, ale také ve srovnání s analýzami ŠVP. Důležité však je, že na čtyřech základních předmětech stěžejních pro multikulturní výchovu (zeměpis, občanská výchova, dějepis a cizí jazyky) se učitelé i žáci shodli.

Další totožné otázky pro obě skupiny byli již škálového typu. Budeme tedy vycházet z aritmetického průměru daných položek.

Tabulka 22 Srovnání učitelů a žáků: Důležitost MV

Multikulturní výchovu považují za aktuální a důležité téma.	
Žáci	2,18
Učitelé	1,40

Tabulka 23 Srovnání učitelů a žáků: Dostatečnost výuky MV

Myslím si, že je výuka tématu multikulturní výchovy na naší škole vyučována v dostatečné míře.	
Žáci	2,01
Učitelé	1,70

Tabulka 24 Srovnání učitelů a žáků: Vliv učitele na vztah dětí k jiným národnostem

Způsob výuky učitele, má vliv na vztah žáků k jiným kulturám a národnostem.	
Žáci	2,63
Učitelé	1,50

Jak je vidno, učitelé mají o něco pozitivnější pohled všeobecně na multikulturní výchovu i na rozsah její realizace na školské půdě. V čem je ale pohled učitelů a žáků značně rozdílný, je to, zda má učitel vliv na formování vztahu dětí k jiným kulturám a národnostem. Zatímco sami učitelé si myslí, že jejich výuka má na žáky vliv, žáci jsou názoru, že je tomu právě naopak, a tedy že jejich vztah k jiným kulturám, spíše není působením jejich učitele ovlivněn.

Nyní se již dostáváme k samotnému vyhodnocení jednotlivých hypotéz.

4.3 Ověření hypotéz

Na začátku našeho výzkumu jsme si stanovili celkem tři hypotézy a nyní se podíváme na jejich verifikaci. Hypotézy jsme ověřovali v programu STATISTICA 12.

První hypotéza zněla: *H 1: Předpokládáme, že žáci, kteří se zúčastnili nějakého multikulturního projektu, dosáhli lepších výsledků v testu, než žáci, kteří se žádných projektů nezúčastnili.*

Pro potřeby této hypotézy jsme použili t – test. Srovnávali jsme tedy dvě skupiny studentů, první skupina se zúčastnila nějakého multikulturního projektu a skupina druhá nikoliv. První skupina dosáhla v testu průměrného počtu bodů ($M = 9,12$), zatímco druhá skupina měla průměrný počet bodů ($M = 8,64$), přesto jsme zjistili, že mezi skupinami není statisticky významný rozdíl ($p = 0,166$). Lze tedy konstatovat, že účast žáků na multikulturním projektu nemá vliv na jejich znalosti a tedy na dosažení lepších výsledků v testu.

Přecházíme k druhé hypotéze, která zní: *H 2: Předpokládáme, že žáci, kteří považují znalost jiných národů a kultur za důležitou, mají pozitivnější vztah k lidem odlišné národnosti, než žáci, kteří znalost jiných národů a kultur za důležitou nepovažují.*

Za účelem zkoumání této hypotézy jsme užili U – test. Opět jsme srovnávali dvě skupiny studentů, přičemž ta první považuje znalost jiných národů a kultur za důležitou, na rozdíl od druhé skupiny, která tuto znalost za příliš důležitou nepokládá. Vycházeli jsme ze škály 1 – 4 (1 – souhlasím, 2 – spíše souhlasím, 3 – spíše nesouhlasím, 4 – nesouhlasím), kdy žáci určovali míru svého souhlasu s tímto zkoumaným faktem. Průměr první skupiny byl ($M = 1,77$) a druhá skupina dosáhla průměru ($M = 2,34$). Bylo tedy zjištěno, že mezi skupinami existuje statisticky významný rozdíl ($p = 0,002$). Z těchto výsledků můžeme proto usuzovat, že žáci, kteří považují znalost jiných kultur a národů za důležitou, mají lepší a tedy pozitivnější postoj k těmto lidem, než žáci, kteří znalost jiných národů a kultur za důležitou nepovažují.

Poslední hypotéza zněla: *H 3: Předpokládáme, že žáci, kteří se ve svém běžném životě stýkají s jedincem odlišné národnosti, mají pozitivnější vztah k těmto lidem, než žáci, kteří se ve svém běžném životě s jedincem odlišné národnosti nestýkají.*

Při určování této hypotézy jsme opět použili t – test. Znovu jsme měli žáky rozdělené do dvou kategorií, první z nich obsahovala žáky, kteří se ve svém běžném životě stýkají s jedincem odlišné národnosti a ta druhá zahrnovala opačnou část žáků, kteří se s jedincem jiné národnosti nestýkají. První ze skupin dosáhla průměru ($M = 1,97$), zatímco druhá skupina získala průměr ($M = 1,85$). Naším zjištěním tedy bylo, že mezi oběma skupinami neexistuje statisticky významný rozdíl ($p = 0,479$), a tudíž to, jestli se žáci během svého obvyklého života stýkají s jedinci odlišných kultur nebo ne, nemá vliv na vztah žáků k těmto lidem.

Pro doplnění námi zatím zjištěných výsledků a jejich interpretaci, jsme si na závěr také ověřili platnost stanovených hypotéz. Zjistili jsme tedy, že na to, jakých výsledků dosáhnou žáci v testu, nemá vliv, jestli se předtím žáci zúčastnili nějakého multikulturního projektu. Dalším zjištěním bylo, že ačkoliv na to, jestli mají žáci k lidem jiných národností pozitivní vztah, nemá vliv skutečnost, zdali se s těmito lidmi stýkají v běžném životě, ale co na tento jejich vztah skutečně působí je fakt, zdali považují znalost těchto národů za důležitou.

Dále se přesouváme k našemu doporučení pro realizaci multikulturní výchovy na základních školách.

4.4 Doporučení pro realizaci multikulturní výchovy na základních školách

Na základě vyhodnocení našeho šetření, bychom rádi formulovali možná doporučení, pro zlepšení realizace multikulturní výchovy na základních školách:

- Jak bylo zjištěno, multikulturní výchova není vyučována jako samostatný předmět, ale je realizována v rámci jiných předmětů, především zeměpisu, občanské výchovy, dějepisu či cizích jazyků aj. Vzhledem k tomu, že celkem 45 % všech dotazovaných žáků, by uvítalo mít multikulturní výchovu jako samostatný předmět, shledáváme jako zlatou střední cestu, poskytnout žákům multikulturní výchovu, alespoň jako volitelný tedy dobrovolný předmět. Jedná se jistě o přechodné řešení mezi výukou multikulturních témat v rámci jiných předmětů a mezi povinným zavedením nového předmětu, který prozatím není až tak příliš vítaný.
- Velký význam dále připisujeme projektům. Domníváme se, že je těžce nevyužíván jejich potenciál. Necelých 30 % všech žáků uvedlo, že se nějakého multikulturního projektu za dobu studia zúčastnili. Máme však za to, že právě projekty jsou výborný prostředek pro předávání všemožných informací o jiných kulturách. Měli by být pořádány pravidelně – čtvrtletně či půlročně, třeba i celodenně, dle možností školy

a měli by být více méně povinné pro všechny. Když budou provedeny zábavnou a zajímavou formou, jistě zaujmou všechny žáky. Pro příklad by v rámci těchto projektů mohly být žákům představeny nejrůznější kuchyně, kuriózní gastronomie, pomocí herního/ divadelního představení či prostřednictvím hudby, by se žáci mohli seznamovat s nejrůznějšími kulturami a tradicemi jiných národnostních skupin.

- Samo o sobě se nabízí i „využít“ přítomnosti žáka jiné národnosti ve třídě. Tento spolužák může představit ostatním svou zemi a svou kulturu. Seznámit třídu s historií, s národními památkami a svátky své země, jaké jsou jejich zvyky a etiketa, jaké náboženství je v jejich státě uznávané. A to vše může být předloženo v konfrontaci s naší kulturou. Učitel zde však musí dbát, aby naopak místo integrace nedošlo k segregaci tohoto žáka a nebylo negativně poukázáno na jeho odlišnosti, ale aby jeho příspěvek byl brán jako možnost obohacení.
- Pro seznámení se osobně s jinými národy a kulturami, si mohou školy/učitelé přizvat i příslušníky těchto národnostních skupin odjinud z okolí a všechny výše zmíněné informace mohou žáci získat i touto cestou.
- Také by byla škoda nevyužít školních prostor, především chodeb, nástěnek a vitrín, kde můžou být vystaveny výsledky již zmíněných projektů, fotky z nejrůznějších multikulturních akcí i z návštěv cizích zemí. Mohou zde být vystaveny práce dětí z všemožných hodin, do nichž je multikulturní výchova zakomponovaná. Výkresy, fotografie, dětmi vytvořená postery na různorodé témata aj.
- Následující důsledné doporučení se týká vzdělávání učitelů, kteří dosud bohužel nejsou dostatečně patřičně připravováni na tyto jejich vcelku nové povinnosti týkající se multikulturní výchovy. Sami musí být tedy vzděláváni v této oblasti, měli by vědět odkud čerpat relevantní informace a musí se naučit využívat aktivizačních metod pro práci s dětmi, které jsou pro potřeby multikulturní výchovy nejstěžejnější.
- Dalším našim návrhem je lepší vybavení školy speciálními pomůckami či jinými materiály. Mohlo by jít například o knihy či brožurky zabývající se jinými kulturami, jejich tradicemi a zvyky. Ale můžeme zde zmínit také uvolnění finančních prostředků na realizaci třeba právě celodenních projektů s multikulturní tematikou.
- Nakonec bychom rádi zdůraznili školní vzdělávací programy. Usuzujeme, že je v nich multikulturní výchova obsažena nedostatečně, především co se její formální stránky týče, ale ani obsahově na tom její zařazení zde není o mnoho lépe. Stejně tak bychom chtěli podtrhnout významnost spolupráce učitelů na tvorbě ŠVP a míníme,

že zařazení všech průřezových témat by měl znát celý pedagogický sbor a ne jenom pár učitelů, kteří se s danými tématy setkávají nejvíce.

Jako vždy a všude, kromě finančních a časových možností, záleží především na lidech, tedy na škole a na samotných učitelích, na jejich vlastní nápaditosti, kreativitě a vůbec chuti se do něčeho pustit.

Nyní se již v rámci naší práce dostáváme k závěrečnému a zestručněnému shrnutí všech našich výsledků.

5 SHRnutí VÝSLEDKŮ

Hlavním cílem našeho výzkumu bylo zjistit způsob realizace multikulturní výchovy na základních školách, a to zejména z pohledu žáků 9. tříd ve Zlínském kraji. Dále potom bylo stanoveno celkem sedm dílčích výzkumných cílů. Těchto cílů bylo dosaženo skrze analýzu školních vzdělávacích obsahů a také díky dotazníkům, určených žákům a učitelům daných škol.

Nejdříve jsme srovnali analýzu školních vzdělávacích programů u všech pěti škol a to v devíti námi stanovených kategoriích. Původní předpoklad, že v ŠVP najdeme přesnou formální stránku toho, jak by na dané škole výuka multikulturní výchovy měla vypadat, byla spíše mylná. Přesto jsme i tak našli několik bodů, ve kterých jsme obsah ŠVP mohli srovnat se zjištěnými informacemi z dotazníků, především co se týče formy realizace multikulturní výchovy na základních školách, předmětů v jakých je MV integrována a projektů.

Téměř všichni respondenti si uvědomují zařazení multikulturní výchovy do jejich běžné výuky. Za nejčastěji užívanou metodu při výuce multikulturních témat, žáci zvolili výklad neboli přednášku. Nejvíce žáků zvolilo hromadnou výuku za nejpoužívanější formu výuky a s tím je jistě v souladu i nejčteněji zvolené místo, kde se žáci s těmito tématy setkali, tedy školní třída. Mezi čtyři žáky nejhojněji zvolené předměty, v jejichž rámci se s multikulturní výchovou setkali, patří: zeměpis, občanská výchova, dějepis a cizí jazyky. Celkem 42 žáků ze 141 se ve škole zúčastnilo nějakého multikulturního projektu.

Znalost jiných národů a kultur vesměs žáci považují za důležitou, avšak tyto informace čerpají především z médií a až poté ze školy, pokud by si ovšem mohli vybrat, tak by se o multikulturních tématech dále chtěli dozvědět prostřednictvím videa. Dalším zjištěním bylo, že v průměru žáci výuku MV pokládají v podstatě za dostatečnou a také předpokládají, že o ní mají dostatek informací. Něco málo pod polovinu žáků by však MV uvítalo jako samostatný předmět. Studenti ovšem nepřikládají velký význam způsobu výuky jejich učitele, co se týče jeho vlivu na vztah žáků k jiným národnostem. Celkem 117 respondentů se ve svém běžném životě stýká s jedincem odlišné národnosti, nicméně přítomnost těchto osob v životě žáků ne zrovna pozitivně ovlivnila jejich vztah k nim.

Také bylo zjištěno, že cíle MV u žáků, jsou v podstatě v souladu s principy tolerance, rovnosti a respektu. Žáci tedy mají k lidem jiných národností spíše kladný vztah a domnívají se, že jiné kultury je mohou obohacovat. Pokud by jejich spolužák jiné národnosti potřeboval pomoci, bez větších problémů, by mu tuhle pomoc poskytl a ani by jim nevadilo přijmout

příslušníka jiné národnosti mezi své přátele, ba dokonce by se i postavili proti diskriminačním projevům.

Co se týče vědomostního testu, tak průměrně žáci získali z celkových 13 bodů – 8,77 bodů. Nejlehčím pojmem pro ně byl „rasismus“ a naopak nejtěžším „segregace“.

Další zkoumanou oblastí byla realizace MV na ZŠ dle samotných učitelů tamních škol. Osm z deseti učitelů spolupracovalo na tvorbě ŠVP. Za nejčastěji používanou metodu při výuce MV však zvolili diskuzi a jako formu výuky určili skupinovou výuku. Téměř jednoznačně se učitelé shodli na tom, že jejich výuka probíhá především ve třídě, kdy nejvíce využívají počítače a internetu. Mezi čtyři nejčteněji zvolené předměty, ve kterých se multikulturní témata vyskytují, jsou: občanská výchova, zeměpis, cizí jazyk a český jazyk. Podle jejich názoru by MV měla být vyučována především v občanské výchově a v dějepisu. Šest učitelů také potvrdilo, že se na jejich škole pořádají multikulturní projekty, avšak více jak z poloviny se tvrzení učitelů neshodovalo se skutečností v ŠVP.

Ostatní výsledky učitelů byly více než potěšující. V podstatě z nich vyplynulo, že považují MV za důležité a aktuální téma, usuzují, že dobře ví, jak je MV zakomponována v jejich ŠVP, a domnívají se, že mají relativní dostatek pomůcek a materiálů k výuce. Dále učitelé míní, že je na jejich škole MV vyučována v dostatečné míře a myslí si, že dostatečně dokáží připravit žáky na život v multikulturní společnosti. Sami o sobě pedagogové soudí, že dokáží formovat vztah dětí k jiným kulturám a národnostem.

Dále jsme pokračovali srovnáním výsledků z testu žáků a učitelů, přičemž můžeme konstatovat, že tyto výsledky se spíše různili než naopak.

Poslední, co můžeme ve shrnutí výsledků uvést je naše ověření stanovených hypotéz. Kdy jsme zjistili, že účast žáků na multikulturním projektu nemá vliv na jejich vědomosti, resp. na dosažení lepších výsledků v testu. Dle další hypotézy bylo zjištěno, že Ti, kteří znalost jiných národů považují za důležitou, mají také pozitivnější vztah k těmto lidem, ovšem zároveň bylo potvrzeno, že na tento vztah nemá vliv to, jestli se žáci během svého běžného života stýkají s jedinci odlišných národností.

Nakonec jsme vyslovili naše doporučení či návrhy na zlepšení realizace multikulturní výchovy na základních školách.

ZÁVĚR

Ačkoliv se multikulturní výchova začala v České republice rozmáhat až po roce 1989 (nebo možná právě proto), můžeme bezpochyby konstatovat, že se stává stále aktuálnější a důležitějším tématem, které má především preventivní funkci. Rovněž by multikulturní výchova měla prostřednictvím výchovy a vzdělávání celé společnosti vést k bezkonfliktnímu soužití rozmanitých národnostních a etnických skupin, kdy se budou všichni vzájemně respektovat, tolerovat, navzájem obohacovat a společně spolupracovat, což je také jejím nejpodstatnějším cílem. V souladu s touto potřebou a tedy těmito cíli se i na našem území začaly v druhé polovině 90. let minulého století připravovat kurikulární reformy a první rámcové vzdělávací programy byly schváleny v roce 2004. Právě proto jsme se rozhodli v naší práci zabývat právě realizací multikulturní výchovy na základních školách.

V teoretické části této diplomové práce jsme se v první kapitole zabývali problematikou vymezení samotné multikulturní výchovy, dále jsme se zabývali jejími cíli, obsahem, etapami, metodami a nakonec jsme si vymezili multikulturní kompetence. Podrobněji jsme se ve druhé kapitole věnovali multikulturní výchově na základních školách a na závěr jsme se snažili určit, jak je multikulturní výchova zakomponovaná v Bílé knize, v Rámcovém vzdělávacím programu a ve Školním vzdělávacím programu.

Hlavním cílem empirické části bylo zjistit, jakým způsobem je realizovaná multikulturní výchova na základních školách ve Zlínském kraji a to z pohledu žáků 9. tříd. Toto zkoumání bylo provedeno pomocí kvantitativní metody. Nejdříve byly zanalyzovány školní vzdělávací programy na vybraných základních školách a na základě této analýzy byly zhotoveny dotazníky pro žáky 9. tříd a také pro učitele těchto škol.

Nejprve jsme tedy srovnali analýzy ŠVP všech námi zkoumaných škol, a následně jsme srovnali realizaci multikulturní výchovy dle ŠVP a reálnou skutečnost z pohledu žáků 9. tříd. Dále už jsme se věnovali vyhodnocení samotných, námi stanovených, výzkumných otázek a interpretovali jsme data získaná jak od žáků 9. tříd, tak od učitelů tamních škol. Neopomněli jsme také na srovnání získaných dat od obou těchto skupin. Posledním bodem vyhodnocení byla verifikace hypotéz. V závěru jsme nakonec vyjádřili některá doporučení pro realizaci multikulturní výchovy na základních školách.

Věříme, že se nám podařilo vytyčené cíle splnit, a že naše práce bude, v této dosud nepřilíh prozkoumané oblasti, přínosná. A to jak pro školy, které se výzkumu zúčastnili, tak i naše doporučení pro praxi či pro širokou veřejnost, která se tímto tématem zabývá.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BANKS, James A., 2014. *An introduction to multicultural education*. 5th ed. Boston: Pearson. ISBN 978-0-13-269633-3.
2. BURKOVIČOVÁ, Radmila a Jana NAVRÁTILOVÁ, 2014. *Realizace multikulturní výchovy a vzdělávání v mateřské škole*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7464-676-8.
3. BURYÁNEK, Jan a kol., 2002. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středškolské pedagogy*. Praha: Člověk v tísni. ISBN 80-7106-314-1.
4. CÍLKOVÁ, Eva a Petra SCHÖNEROVÁ, 2007. *Náměty pro multikulturní výchovu: poznáváme jiné národy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-238-6.
5. GULOVÁ, Lenka a Ema ŠTĚPAŘOVÁ, 2004. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU. ISBN 80-86633-14-4.
6. HLADÍK, Jakub, 2006. *Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin)*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 80-7318-424-9.
7. HLADÍK, Jakub, 2014. *Multikulturní kompetence studentů pomáhajících profesí*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 978-80-7454-426-2.
8. CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
9. JANEBOVÁ, Eva, 2010. 2. vyd. *Interkulturní komunikace ve škole*. Praha: Fortuna. ISBN 978-80-7373-063-5.
10. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
11. MOREE, Dana, 2015. *Základy interkulturního soužití*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0915-7.
12. PREISSOVÁ, Andrea, 2014. *Multikulturalismus – ztracené paradigma?*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4134-4.
13. PREISSOVÁ, Andrea a Jaroslav ŠOTOLA, 2012. *Metodika pro realizaci multikulturní výchovy formou zážitkové pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3140-6.

14. PREISSOVÁ, Andrea, Martina CICHÁ a Lenka GULOVÁ, 2012. *Jinakost, předsudky, multikulturalismus: možnosti a limity multikulturní výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3287-8.
15. PREISSOVÁ, Andrea a Irena ŠVACHOVÁ, 2013. *Protipředsudkové vzdělávání v kontextu multikulturalismu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3413-1.
16. PRŮCHA, Jan, 2001. *Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum*. Praha: ISV. ISBN 80-85866-72-2.
17. PRŮCHA, Jan, 2011. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-502-2.
18. PRŮCHA, Jan, 2015. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0872-3.
19. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
20. ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, 2008. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-182-2.
21. ŠVARCOVÁ, Eva, 2008. *Slovníček pojmů k multikulturní výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-251-0.
22. ŠVINGALOVÁ, Dana, 2007. *Úvod do multikulturní výchovy*. Liberec: Liberecké romské sdružení. ISBN: 978-80-903953-0-5.
23. VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ, 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

Internetové zdroje:

24. ČESKÁ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2015. *Cizinci: vzdělání*. In: www.czso.cz [online]. © 2016 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_vzdelavani
25. ČESKO, 2004. *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. In: www.msmt.cz [online]. © 2013 – 2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/19743/download/
26. MŠMT, 2001. *Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. In: www.msmt.cz [online]. © 2013 – 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z:

- <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celo-spolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>
27. MŠMT, 2013. *Upravený rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: www.msmt.cz [online]. © 2013 – 2016 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>
  28. MŠMT, 2015. *Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele*. In: www.msmt.cz [online]. © 2016 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>
  29. ŠKOLY ONLINE, 2015. *Základní školy – Zlínský kraj*. In: www.seznamskol.cz [online]. © 2012 – 2016 [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: <http://www.seznamskol.cz/zakladni-skoly/zlinsky-kraj/>
  30. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2012. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012*. In: www.vlada.cz [online]. © 2009 – 2016 [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf

SEZNAM ZKRATEK

aj.	a jiné.
apod.	a podobně.
atd.	a tak dále.
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.
MV	Multikulturní výchova.
např.	například.
resp.	respektive.
respon.	respondent.
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání.
ŠVP	Školní vzdělávací program.
tj.	to jest.
tzv.	tak zvaný.
ZŠ	Základní škola.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Pohlaví žáků	51
Graf 2 Okres, ve kterém žáci školu navštěvují	52
Graf 3 Uvědomění si zařazení MV do výuky	52
Graf 4 Metody výuky MV dle žáků	53
Graf 5 Formy výuky MV dle žáků	54
Graf 6 Místo výuky MV dle žáků	55
Graf 7 Předměty, ve kterých je MV vyučována dle žáků	55
Graf 8 Účast žáků na multikulturním projektu	56
Graf 9 Původ informací o MV	58
Graf 10 Žáky preferovaný způsob získávání informací o MV	59
Graf 11 MV jako samostatný předmět	60
Graf 12 Styk s jedincem odlišné národnosti	61
Graf 13 Čtyři nejpočetnější národnostní menšiny žijící v ČR	67
Graf 14 Spolupráce učitelů při tvorbě ŠVP – při začleňování MV	68
Graf 15 Metody výuky MV dle učitelů	69
Graf 16 Formy výuky MV dle učitelů	70
Graf 17 Místo výuky MV dle učitelů	70
Graf 18 Pomůcky při výuce MV	71
Graf 19 Předměty, ve kterých je MV vyučována dle učitelů	72
Graf 20 Pořádání multikulturních projektů	73

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Schéma faktorů souvisejících s multikulturní	14
--	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Počet základních škol ve Zlínském kraji	42
Tabulka 2 Srovnání analýz ŠVP	44
Tabulka 3 Dostatečnost výuky MV dle žáků	57
Tabulka 4 Vliv učitele na vztah dětí k jiným národnostem dle žáků	57
Tabulka 5 Důležitost MV dle žáků	57
Tabulka 6 Dostatek informací o MV	58
Tabulka 7 Vliv přítomnosti osoby jiné národnosti na vztah žáků k jiným národům ..	61
Tabulka 8 Postoj k lidem jiných národností	62
Tabulka 9 Obohacení jinou kulturou	62
Tabulka 10 Příjem příslušníka menšiny mezi přátele	62
Tabulka 11 Pomoc spolužákovi jiné národnosti	63
Tabulka 12 Zásah při setkání se s diskriminací	63
Tabulka 13 Výsledky žáků v testu	64
Tabulka 14 Četnost správných odpovědí v testu	66
Tabulka 15 Nejvhodnější předmět pro výuku MV	74
Tabulka 16 Důležitost MV dle učitelů	74
Tabulka 17 Znalost začlenění MV v ŠVP	74
Tabulka 18 Dostatečnost výuky MV dle učitelů	75
Tabulka 19 Dostatek materiálů a pomůcek	75
Tabulka 20 Přípravenost žáků na život v multikulturní společnosti	75
Tabulka 21 Vliv učitele na vztah dětí k jiným národnostem dle učitelů	75
Tabulka 22 Srovnání učitelů a žáků: Důležitost MV	77
Tabulka 23 Srovnání učitelů a žáků: Dostatečnost výuky MV	77
Tabulka 24 Srovnání učitelů a žáků: Vliv učitele na vztah dětí k jiným národnostem	77

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Dotazník pro žáky
- P II Dotazník pro učitele
- P III Analýza ŠVP ZŠ 1
- P IV Analýza ŠVP ZŠ 2
- P V Analýza ŠVP ZŠ 3
- P VI Analýza ŠVP ZŠ 4
- P VII Analýza ŠVP ZŠ 5

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Multikulturní výchova na základních školách

Vážení žáci,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci na téma „Realizace multikulturní výchovy na základních školách z pohledu žáků 9. tříd“. Dotazník je plně anonymní. Všechny informace budou použity jen pro účely diplomové práce. Odpovídejte prosím pravdivě. Pokud není uvedeno jinak, volte vždy **jednu odpověď**.

Předem děkuji za vyplnění dotazníku a přeji hezký den.

Bc. Lucie Zajíčková, studentka sociální pedagogiky, 2. ročník nMgr.

1. Jsem:

- Kluk Holka

2. Školu navštěvuji v okrese:

- Kroměříž Vsetín
 Uherské Hradiště Zlín

3. Uvědomuješ si, že byste někdy probírali ve škole jiné kultury, národy, jejich tradice a zvyky, zabývali se jiným náboženstvím atd.

- Ano Ne (přejdi na položku č. 11)

4. Jakou nejčastější metodu při výuce těchto témat pan(i) učitel(ka) použil(a)?

- Výklad/přednáška Projekty
 Hry Video, dokumenty
 Besedy Pracovní listy
 Diskuze Výtvarná činnost
 Hraní rolí Jiné (uved') :

5. Jak jste se nejčastější při probírání těchto témat s panem(i) učitelem(kou) učili?

- Samostatně Celá třída dohromady
 Ve skupince

6. Kde jste se s těmito tématy nejčastěji setkali?

☐ Ve třídě	☐ Výstava
☐ V dílně/ výtvarná třída	☐ Exkurze
☐ Na školním pozemku/ v přírodě	☐ Jiné (uveď) :
☐ V muzeu apod.	

7. V jakých předmětech jste probírali jiné kultury, jejich tradice a lidi jiných národností?

(možnost více odpovědí)

☐ Český jazyk	☐ Fyzika
☐ Matematika	☐ Zeměpis (Vlastivěda)
☐ Cizí jazyk	☐ Tělesná výchova
☐ Výtvarná výchova	☐ Informatika
☐ Hudební výchova	☐ Praktické činnosti
☐ Občanská výchova	☐ Dějepis
☐ Přírodopis (Přírodověda)	

8. Zúčastnil(a) jsi se za dobu celého studia v rámci školy nějakého projektu zaměřeného na mezilidské vztahy a toleranci, na jiné kultury a národnosti?

☐ Ano (pokud si vzpomeneš jakého projektu, stručně napiš)	☐ Ne

.....

U následujících položek urči (zakroužkuj), v jaké míře souhlasíš s daným výrokiem na škále 1-4, kdy je: 1- souhlasím, 2- spíše souhlasím, 3- spíše nesouhlasím, 4- nesouhlasím.

9. Myslím si, že je výuka o jiných kulturách, jejich tradicích a lidech jiných národností na naší škole vyučována v dostatečné míře.

1   2   3   4

10. To, jak mě můj učitel(ka) vyučuje, má vliv na můj vztah k jiným kulturám, národnostem a jiným náboženstvím.

1   2   3   4

11. Znalost jiných národů a kultur a jejich tradic považuji za důležitou.

1   2   3   4

12. Myslím si, že mám dostatek informací o jiných kulturách, tradicích a o lidech jiných národností nebo ras.

1   2   3   4

13. Odkud především máš informace o jiných kulturách, tradicích a o lidech jiných národností nebo ras?

☐ Škola	☐ Tisk
☐ Literatura	☐ Internet
☐ Rodina	☐ Od kamarádů
☐ Media (TV, rádio)	☐ Z jiných zdrojů (uved') :

14. Jakým způsobem by ses nejraději dozvěděl(a) o jiných kulturách?

☐ Výklad/přednáška	☐ Projekty
☐ Hry	☐ Video
☐ Besedy	☐ Pracovní listy
☐ Diskuze	☐ Výtvarná činnost
☐ Hraní rolí	☐ Jiná (uved') :

15. Líbilo by se Ti učit se o jiných kulturách a národech v samostatném předmětu?

☐ Ano	☐ Ne

16. Máš ve svém blízkém okolí nějakého jedince odlišné národnosti?

☐ Ano	☐ Ne (přejdi na položku č. 18)

U následujících položek urči (zakroužkuj), v jaké míře souhlasíš s daným výrokiem na škále 1-4, kdy je: 1- souhlasím, 2- spíše souhlasím, 3- spíše nesouhlasím, 4- nesouhlasím.

17. Přítomnost osoby odlišné národnosti v mém životě pozitivně ovlivnila můj vztah k jiným kulturám a národům.

1   2   3   4

18. Můj postoj k lidem jiných národností nebo ras je kladný.

1   2   3   4

19. Myslím si, že mě jiná kultura, jiné tradice a zvyky mohou obohacovat.

1   2   3   4

20. Vadilo by mi přijmout příslušníka menšiny mezi své přátele.

1   2   3   4

21. Kdyby potřeboval spolužák jiné národnosti pomoci třeba s učením, tak mu pomůžu.

1   2   3   4

22. Kdybych se setkal(a) s diskriminací z rasových, náboženských, věkových či sexuálních důvodů, páchaných na někom jiném, okamžitě zasáhnu.

1   2   3   4

23. Co je to rasismus?

- Odpor, nedůvěra a strach ze všeho cizího a z cizinců.
- Nepřátelství vůči jiným rasám, přesvědčení o nadřazenosti vlastní rasy.
- Přesvědčení, že spory mezi národy by se měly řešit mírovou cestou.

24. Co je to etnikum?

- Skupina lidí, kdy každý má svou vlastní odlišnou kulturu, řeč a dějiny.
- Skupina lidí, která nemá vlastní stát a žije na území jiného státu.
- Skupina lidí, která má společný rasový původ, sdílejí tedy povětšinou stejný jazyk, teritorium, kulturu, ale také historii a vědomí společného původu.

25. Co je to integrace?

- Začlenění jedince či skupiny do jiné populace a přijetí této skupiny ostatními členy.
- Rasová diskriminace, kdy dochází k oddělování nebělošského obyvatelstva od bělošského.
- Přebírání prvků cizí kultury.

26. Co je to xenofobie?

- Přesvědčení, že spory mezi národy by se měly řešit mírovou cestou.

- Odpor, nedůvěra a strach ze všeho cizího a z cizinců.
  - Nepřátelství vůči jiným rasám, přesvědčení o nadřazenosti vlastní rasy.
27. Co je to diskriminace?
- Nespravedlivé jednání proti jedinci či celé skupině a následné znevýhodnění z důvodu náboženské, kulturní, rasové odlišnosti apod.
  - Snaha o cílený růst vojenské moci, výzbroje, armády.
  - Přesvědčení, že spory mezi národy by se měly řešit mírovou cestou.
28. Co je to kultura?
- Souhrn hmotných hodnot vytvořených přírodou.
  - Jde o systém společenských norem, hodnot a pravidel, které dodržují členové určité společnosti a předávají je svým následujícím generacím a to skrze socializaci.
  - Jde o systém založený na společném vlastnictví.
29. Co je to segregace?
- Přebírání prvků cizí kultury.
  - Začlenění jedince či skupiny do jiné populace a přijetí této skupiny ostatními členy.
  - Rasová diskriminace, kdy dochází k oddělování nebělošského obyvatelstva od bělošského.
30. Co je to národ?
- Skupina lidí, kdy každý má svou vlastní odlišnou kulturu, řeč a dějiny.
  - Skupina lidí, která má společnou řeč, kulturu, tradice a dějiny.
  - Skupina lidí, která nemá vlastní stát a žije na území jiného státu.
31. Co je to nacionalismus?
- Přehnané národní vědomí, které snižuje hodnotu ostatních národů.
  - Vyzdvihování ostatních národů nad svůj vlastní.
  - Jde o systém založený na společném vlastnictví.
32. Zaškrtni 4 nejpočetnější národnostní menšiny žijící v České republice:
- Romové
  - Řekové

Vietnamci

Poláci

Ukrajinci

Němci

Chorvati

Slováci

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO UČITELE

Multikulturní výchova na základních školách

Vážení učitelé,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku k mé diplomové práci na téma „Realizace multikulturní výchovy na základních školách z pohledu žáků 9. tříd“. Dotazník je plně anonymní. Všechny informace budou použity jen pro účely diplomové práce. Odpovídejte prosím pravdivě. Pokud není uvedeno jinak, volte vždy **jednu odpověď**.

Předem děkuji za vyplnění dotazníku a přeji hezký den.

Bc. Lucie Zajíčková, studentka sociální pedagogiky, 2. ročník nMgr.

1. Vyučuji na škole v okrese:

☐ Kroměříž	☐ Vsetín
☐ Uherské Hradiště	☐ Zlín

2. Spolupracoval(a) jste při tvorbě ŠVP, při začleňování tématu multikulturní výchovy?

☐ Ano	☐ Ne

3. Jaké 3 nejčastější metody používáte ve výuce při začleňování tématu multikulturní výchovy?

☐ Výklad/přednáška	☐ Projekty
☐ Hry	☐ Video, dokumenty
☐ Besedy	☐ Pracovní listy
☐ Diskuze	☐ Výtvarná činnost
☐ Hraní rolí	☐ Jiné (uved'te) :

4. Jakou nejčastější formu používáte ve výuce při začleňování tématu multikulturní výchovy?

☐ Individuální výuka	☐ Hromadná výuka
☐ Skupinová výuka	

5. Kde nejčastěji Vaše výuka tématu multikulturní výchovy probíhala?

☐ Ve třídě	☐ V dílně/ výtvarná třída

☐ Na školním pozemku/ v přírodě	☐ Exkurze
☐ V muzeu apod.	☐ Jiné (uveďte)
☐ Výstava	

6. Jaké pomůcky nejčastěji používáte ve výuce při začleňování tématu multikulturní výchovy?

☐ Film/ dokument	☐ Mapy
☐ Obrázky	☐ Pracovní listy
☐ Hudbu	☐ Ukázkové předměty
☐ Počítač/ internet	☐ Poznávací hru
☐ Knihy	☐ Jiné (uveď) :

7. Do jakých předmětů je téma multikulturní výchovy na Vaší škole začleňováno? (možnost více odpovědí)

☐ Český jazyk	☐ Přírodopis (Přírodověda)
☐ Matematika	☐ Fyzika
☐ Cizí jazyk	☐ Zeměpis (Vlastivěda)
☐ Výtvarná výchova	☐ Tělesná výchova
☐ Hudební výchova	☐ Praktické činnosti
☐ Občanská výchova	☐ Dějepis
☐ Informatika	

8. V jakém předmětu by podle Vás mělo být téma multikulturní výchova zakomponováno nejvíce?

.....

9. Pořádá Vaše škola nějaké projekty s multikulturní tematikou?

☐ Ano	☐ Ne

U následujících položek určete, v jaké míře souhlasíte s daným výrokem na škále 1-4, kdy je: 1- souhlasím, 2- spíše souhlasím, 3- spíše nesouhlasím, 4- nesouhlasím.

10. Multikulturní výchovu považuji za aktuální a důležité téma.

1   2   3   4

11. Dobře vím, jak je téma multikulturní výchovy zakomponováno v ŠVP naší školy.

1   2   3   4

12. Myslím si, že je téma multikulturní výchovy na naší škole vyučováno v dostatečné míře (máme na to dostatek času a prostoru).

1   2   3   4

13. Myslím si, že mám dostatek materiálů a speciálních pomůcek k výuce tématu multikulturní výchovy.

1   2   3   4

14. Myslím si, že naše škola dostatečně připraví žáky na život v multikulturní společnosti.

1   2   3   4

15. Myslím si, že dokáží formovat vztah dětí k jiným kulturám a národnostem.

1   2   3   4

PŘÍLOHA P III ANALÝZA ŠVP ZŠ 1

Zaměření školy

Škola se zaměřuje především na to, co nejvíce přiblížit žáky praktickému životu, a to na základě diferencovaného přístupu ke každému žákovi dle jeho schopností či možností. Škola se má stát místem, které žáka motivuje a podporuje jej ve snaze k aktivnímu učení, rozvíjí adekvátně jeho individuální schopnosti, kultivuje jeho charakter i postoje. Dále jej učí řešit problémy, ovládat sociální dovednosti, získat zdravé sebevědomí, pomáhat lidem, vážit si práce jiných, myslet kriticky a mít schopnost realisticky ohodnotit sebe i svoji práci.

Zaměření ŠVP

Není uvedeno.

Realizace multikulturní výchovy na ZŠ

Integrace do jiných vyučovacích předmětů nebo realizace formou projektů.

Výchovné a vzdělávací strategie

Kompetence k učení

Škola vede žáka k výběru a využívání vhodných způsobů, metod a strategií učení. Motivuje žáka k plánování, organizaci a řízení vlastního učení, rozvíjí ochotu věnovat se dalšímu studiu. Dále motivuje žáka k poznávání smyslu a cílů učení, k pozitivnímu vztahu k učení.

Kompetence k řešení problémů

Škola vede žáka ke vnímání nejrůznějších problémových situací, k rozpoznání a pochopení problému. Vybízí žáka k promýšlení a plánování způsobů řešení problémů. Učí žáka uvědomit si zodpovědnost za svá rozhodnutí a za výsledky svých činů.

Kompetence komunikativní

Škola vybízí žáky formulovat a vyjadřovat své myšlenky a názory v logickém sledu. Učí žáky vyjadřovat se výstižně, souvisle a kultivovaně. Vede žáky k naslouchání druhých lidí a k porozumění jim.

Kompetence sociální a personální

Škola vybízí žáky k účinné spolupráci ve skupině, k vytváření pravidel práce v týmu, k upevnování dobrých mezilidských vztahů, k poskytnutí pomoci a vede žáky k respektu.

Kompetence občanské

Škola vede žáky k respektu přesvědčení druhých lidí, k odmítání útlaku a hrubého zacházení, k uvědomění si povinnosti postavit se proti fyzickému i psychickému násilí. Vede žáky k pochopení základních principů, na nichž spočívají zákony a společenské normy. Vybízí žáky k uvědomění si svých práv a povinností. Vytváří u žáka postoje, které respektují, chrání a oceňují naše tradice a kulturní i historické dědictví. Pomáhá žákovi chápat základní ekologické souvislosti a environmentální problémy.

Kompetence pracovní

Škola vede žáky k bezpečnému a účinnému používání materiálů, nástrojů a vybavení. Nutí žáky dodržovat vymezená pravidla, plnit povinnosti a závazky.

Multikulturní výchova – předměty, ročníky

1. stupeň

Tematické okruhy	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Kulturní difference		Č, Hv	Č, Vv, Prv	VI, Hv	Č, Hv, VI
Lidské vztahy	Ov	Ov	Č, Ov	Č, VI, Hv	Č, VI
Etnický původ		Hv		VI, Hv	Č
Multikulturalita		Ov, Hv		Č, Hv	Č, VI, Hv
Princip sociálního smíru a solidarity				Hv	Č

2. stupeň

Tematické okruhy	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Kulturní difference	Z, Hv, Vv	Z, Hv, Vv	Z, Hv, Vv	Př, Z, Hv, Vv

Lidské vztahy	Vv	Z, Vv	Př, Z, Vv	Př, Z, Vv
Etnický původ	Z	Z	Př, Z	Př, Z
Multikulturalita	Z, Hv	Z, Hv	Př, Z, Hv, Vv	Př, Z, Hv
Princip sociálního smíru a solidarity		Z, Vv	Z	Př, Z

Zkratky předmětů:

Č = Český jazyk

Hv = Hudební výchova

Př = Přírodopis

Prv = Prvouka

Vv = Výtvarná výchova

Z = Zeměpis

VI = Vlastivěda

Ov = Občanská výchova

Dále má škola konkrétně rozpracováno, jak přesně je obsažena multikulturní výchova v předmětech.

1. stupeň

Vlastivěda – historie Českého státu; České republika; Evropa; rodina; můj domov; lidé kolem nás.

Občanská výchova – můj domov; lidé a čas.

2. stupeň

Zeměpis – Afrika, Austrálie, Oceánie, Amerika, Asie, Evropa; obyvatelstvo a sídla ČR; rozmístění lidských ras, národů; základní náboženství světa; člověk a jeho svět.

Výtvarná výchova – kultura a historie.

Přírodopis – ochrana přírody a životního prostředí; základy etologie; obecná biologie a genetika.

Projekty

Ajax – tento projekt je celoroční. Je rozdělen do jednotlivých měsíců. Informuje žáky o úloze policie v ČR, je zde realizována dopravní výchova pomocí témat chodec, cyklista. Pojednává se zde také o vlastní bezpečnosti, o trestných činech, šikaně, návykových látkách, drogách

a hazardních hrách. Všemi tématy doprovází děti policejní pes Ajax se svým psovodem z kynologického klubu.

PŘÍLOHA P IV ANALÝZA ŠVP ZŠ 2

Zaměření školy

Nad rámec běžné výuky se zabývá především sestavením učebních plánů, množstvím odučených hodin, nabídkou volitelných předmětů, kroužků, účastí v soutěžích a dále podporuje tři vzdělávací oblasti: jazyk a jazyková komunikace, informační a telekomunikační technologie, člověk a svět zdraví. Škola vychází z principů humanistické pedagogiky a jejím cílem je naplnit principy fungování komunitní neboli otevřené školy.

Zaměření ŠVP

Škola klade důraz na všestranný rozvoj osobnosti každého jedince.

Realizace multikulturní výchovy na ZŠ

Integrace do jiných vyučovacích předmětů.

Výchovné a vzdělávací strategie

Škola aktivně uplatňuje moderní způsoby vzdělávání.

Kompetence k učení

Cílem je rozvíjet u žáků schopnost analytického myšlení a samostatné práce. Žák aplikuje učivo v praktickém životě, využívá moderní informační technologie.

Kompetence k řešení problémů

Žák užívá základní myšlenkové operace, stanovuje vhodný způsob řešení problémů a vyhodnocuje jeho správnost.

Kompetence komunikativní

Žák umí hovořit k věci, nebojí se prezentovat své názory a vyjadřuje se kultivovaně.

Kompetence sociální a personální

Žák organizuje, radí se, rozhoduje, kontroluje a prezentuje výsledky své práce ve skupině, podílí se na tvorbě pravidel.

Kompetence občanské

Žák nachází vlastní chyby, umí se z nich poučit, respektuje různá stanoviska. Dále zná svá práva, ale také povinnosti, rozpozná sociálně patologické projevy chování a ví, jak na ně reagovat. V běžném životě uplatňuje složky zdravého životního stylu. Uznává rovnocennost

všech etnických skupin a kultur, poznává jejich kulturu a duchovní hodnoty. Prosazuje ideály svobody a důstojnosti člověka, lidská práva, solidaritu a toleranci jako základní životní hodnoty

Kompetence pracovní

Žák ve vyučovacích hodinách používá bezpečně materiály, nástroje a vybavení - dodržuje vymezená pravidla. Vytváří si pozitivní vztah k práci.

Multikulturní výchova – předměty, ročníky

1. stupeň

Tematické okruhy	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Kulturní difference	Prv	Prv	Prv, Pč, Hv	Pč, Hv	Č, M, Pč, Hv, Tv, Vv
Lidské vztahy	Prv, Pč, Tv, Vv	Č, Prv, Pč, Tv, Vv	Č, Prv, Pč, Tv, Vv	Č, M, Pč, Hv, Tv	Č, Pč, Hv, Tv, Pří, Vl
Etnický původ	Hv, Prv	Hv, Prv	Hv, Prv	Pč, Hv, Vv, Vl	M, Pč, Hv, Vv, Vl
Multikulturalita	Č	Č	Č	Č, Pří, Vl	Č, Pří, Vl, Hv
Princip sociálního smíru a solidarity			Pč	Pč, Vv	Hv, Vv

2. stupeň

Tematické okruhy	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Kulturní difference	Č, A, Vv, I	A, Ov, Hv	Př, A, Pč	Č, A, Vv, Hv

Lidské vztahy	Č, F, A, Ov, Hv, I, Tv	Č, F, A, Ov, Vv, Hv, VKZ, Tv	Č, F, Př, A, Ov, Tv, Pč	Č, F, D, A, Ov, Hv, Tv, Pč
Etnický původ	D, Ov, I	Ov	Př, Ov, Vv, Hv, Pč	Č, D, Ov, Vv
Multikulturalita	D, Vv, I	Č, Vv, VKZ	Č, A, Ov, Vv, Hv, Pč	Č, D, A, Ov, Vv
Princip sociálního smíru a solidarity	Ov, Vv	Ov, VKZ	Č, Př, Ov	Č, Ov

Zkratky předmětů:

Č = Český jazyk

Vl = Vlastivěda

Ov = Občanská výchova

A = Anglický jazyk

Hv = Hudební výchova

F = Fyzika

M = Matematika

Vv = Výtvarná výchova

Př = Přírodopis

I = Informatika

Tv = Tělesná výchova

VKZ = Výchova ke
zdraví

Prv = Prvouka

Pč = Praktické činnost

Pří = Přírodověda

D = Dějepis

Dále má škola konkrétně rozpracováno, jak přesně je obsažena multikulturní výchova v předmětech.

1. stupeň

Český jazyk – rozvíjení schopnosti komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin; návštěva divadla a knihovny.

Anglický jazyk – význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání.

Prvouka – lidé kolem nás – rodina, povolání; projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků, jejich přednostem i nedostatkům.

Vlastivěda/ přírodověda – návštěva Slováckého muzea, knihovny; historické památky a prameny, významné události našich dějin; právo a spravedlnost, základní globální problémy.

Hudební výchova – kulturní diferenciacie, lidské vztahy v lidové písni, hudba etnických skupin, poznávání vlastní kultury.

Výtvarná výchova – Škola v přírodě, výlety, Slovácká galerie, Slovácké muzeum, Výstavy Masopust, Hody, Jízda králů.

Praktické činnost – příprava pokrmů.

Tělesná výchova – lidské vztahy, ohleduplnost, spolupráce.

2. stupeň

Český jazyk – porozumění odlišným kulturám, mezilidské vztahy, Češi a národní obrození, návštěva knihovny a muzea, udržování tolerantních vztahů a rozvíjení spolupráce.

Cizí jazyk – rovnocennost a specifické rysy jazyků, vstřícný postoj k odlišnostem.

Dějepis – návštěva muzeí, divadla a památníků, promítání filmů a dokumentů; poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti; Evropa a svět po roce 1945.

Občanská výchova – Budování přátelských vztahů, umět navazovat a pěstovat zdravé mezilidské vztahy; schopnost uplatnit svá práva a respektovat práva druhých; spolupráce lidí.

Zeměpis – světadíly a oceány; ČR; Společenské a hospodářské prostředí, Politická geografie.

Přírodopis – lidské vztahy a vzájemné respektování, etnický původ; národnostní menšiny.

Fyzika – nebezpečí zneužití přírodního bohatství zemí třetího světa.

Hudební výchova – rozvoj schopnosti poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národních a etnických skupin; lidové písně jiných národů; poznávání kulturních tradic; rozmanitost kultur

Tělesná výchova – chrání přírodu při sportovních akcích v přírodě; respektuje opačné pohlaví.

Mediální výchova – etnická problematika v práci médií; mezilidské vztahy, komunikace v odlišných sociálních skupinách, dopady verbálních i neverbálních projevů na jedince

Projekty

Žádné projekty v ŠVP nebyly uvedeny.

PŘÍLOHA P V ANALÝZA ŠVP ZŠ 3

Zaměření školy

Škola se řídí demokratickými principy a je orientována na respektování žáka a jeho osobnosti. Zaměřuje se na výuku cizích jazyků. Zavádění výpočetní techniku do všech předmětů. Zvláštní kapitolou tvoří třídy s rozšířenou výukou TV se zaměřením na fotbal, sportovní aerobik a sportovní gymnastiku.

Zaměření ŠVP

Klade důraz na všestranný rozvoj osobnosti každého jedince.

Realizace multikulturní výchovy na ZŠ

Integrace do jiných vyučovacích předmětů nebo realizace formou projektů.

Výchovné a vzdělávací strategie

Kompetence k učení

Důraz na efektivní učení, získávání a třídění informací. Cílem je komplexní pohled na získané poznatky a pozitivní vztah k učení.

Kompetence k řešení problémů

Škola žáka učí vnímat problémy kolem sebe, učí jej hledat různé varianty a způsoby řešení. Učí žáky obhajovat svá tvrzení a argumenty a také učí žáky přijímat zodpovědnost za své rozhodnutí a za výsledky řešení problémů.

Kompetence komunikativní

Škola žáka učí formulovat své myšlenky, logicky, výstižně a kultivovaně se vyjadřovat. Učí žáky naslouchat a respektovat názor druhých, nechat druhého domluvit.

Kompetence sociální a personální

Škola vede žáky k vzájemné komunikaci a spolupráci. Učí je prosazovat vlastní názor, přijímat kompromisy a respektovat odlišné názory, uplatňovat stejný postoj k lidem jiného etnika. Dále škola využívá příležitosti k multikulturní výchově i zkušenostmi přítomných zahraničních spolužáků, kteří je seznamují s kulturou země, odkud pocházejí. Také vede žáky k přijímání odpovědnosti za své chování.

Kompetence občanské

Škola seznamuje žáky se základními společenskými normami a pravidly chování. Žáci znají svá práva i povinnosti. V třídních kolektivech si žáci společně stanovují pravidla chování.

Kompetence pracovní

Ve škole se dodržuje bezpečnost práce s důrazem na kázeň a udržování bezpečného pracovního místa. Žáci se učí pracovat samostatně podle návodů, schématu nebo technologického postupu. Škola učí žáky plánovat a organizovat své pracovní činnosti.

Vede žáky k pozitivnímu vztahu k práci. Dále rozvíjí informace o jednotlivých profesích a umožňuje žákům uvědomit si své možnosti dané i reálné.

Multikulturní výchova – předměty, ročníky

1. stupeň

Tematické okruhy	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Kulturní difference	Prv			Vv, Pč	VI
Lidské vztahy	Prv	Všechny předměty		Č, VI	Č, VI
Etnický původ		Č, Prv			VI
Multikulturalita		Č	Hv, Č	A	Cj
Princip sociálního smíru a solidarity		Č		VI	VI

2. stupeň

Tematické okruhy	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Kulturní difference		Z, D	Z, ZVař, D, Př, Č	Z, D, Č
Lidské vztahy	Z, D	Z, D	Z, ZVař, D	Z, D
Etnický původ	Z	Z, Ov, D	Z, D	Z, D

Multikulturalita	Ov	Z, Cj	Z	Z, Č
Princip sociálního smíru a solidarity				D

Zkratky předmětů:

Č = Český jazyk

Vl = Vlastivěda

Ov = Občanská výchova

A = Anglický jazyk

Hv = Hudební výchova

F = Fyzika

M = Matematika

Vv = Výtvarná výchova

Př = Přírodopis

I = Informatika

Tv = Tělesná výchova

Cj = cizí jazyk

Prv = Prvouka

Pč = Praktické činnost

ZVař = vaření

Pří = Přírodověda

D = Dějepis

Dále má škola konkrétně rozpracováno, jak přesně je obsažena multikulturní výchova v předmětech.

1. stupeň

Vlastivěda – lidé a čas; místo kde žijeme.

Přírodověda – člověk a jeho zdraví.

2. stupeň

Dějepis – středověk; osvětenství; porevoluční Evropa; Řecko; imperiální doba; kapitalistická společnost a kultura před 1. světovou válkou; 2. světová válka; Evropa a svět po r. 1945.

Zeměpis – světadíly; politická mapa.

Přírodopis – stavba těla; savci.

Občanská výchova – člověk jako jedinec.

Projekty

1. Já a lidé okolo mě

Centrum prevence

Zaměřené na mezilidské vztahy a toleranci.

Multikulturní výchova – lidské vztahy, princip sociálního smíru a solidarity.

2. Archeoskanzen Modrá

Úkol: V rámci učiva dějepisu seznámit žáky s regionálními dějinami Zlínského kraje a prací archeologů.

Multikulturní výchova – etický původ.

3. Vídeň

Hlavní město habsburské monarchie a evropské velkoměsto současnosti.

Úkol: Seznámit se s historií a zeměpisnými fakty států Evropy v souladu s učivem dějepisu a zeměpisu.

Multikulturní výchova – kulturní diference.

4. Praha

Historický střed Evropy a hlavní město České republiky.

Úkol: V rámci učiva dějepisu a zeměpisu seznámit s historií, kulturou a zeměpisnými fakty hlavního města České republiky.

Multikulturní výchova – kulturní diference, multikulturalita.

PŘÍLOHA P VI ANALÝZA ŠVP ZŠ 4

Zaměření školy

Škola se zaměřuje na moderní výuku jazyků, na sportovní výchovu se zaměřením na netradiční sporty, na nabídku volitelných předmětů, na inkluzivní vzdělávání a dále na celoživotní vzdělávání. Soustředí se na učení se zaměřením na praxi, také škola zavádí do výuky efektivní metody, vede žáky k využívání komunikačních a informačních technologií.

Zaměření ŠVP

Škola klade důraz na oblast výchovy a vzdělávání, které ji odlišují od ostatních škol (viz. dle zaměření školy)

Realizace multikulturní výchovy na ZŠ

Integrace do jiných vyučovacích předmětů.

Výchovné a vzdělávací strategie

Kompetence k učení

Škola umožňuje žákům osvojit si strategie učení a motivuje je pro celoživotní učení. Žákům umožňuje ve vhodných případech realizovat vlastní nápady, podněcuje jejich tvořivost.

Kompetence k řešení problémů

Škola podněcuje žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů. Při výuce motivuje žáky v co největší míře problémovými úlohami z praktického života.

Kompetence komunikativní

Škola vede žáky k všestranné a účinné komunikaci. Učí žáky obhajovat a argumentovat vhodnou formou svůj vlastní názor a aktivně naslouchat názoru jiných.

Kompetence sociální a personální

Škola rozvíjí u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci vlastní a druhých. Sociální kompetence vyvozuje na konkrétních praktických cvičeních a úkolech. Usiluje o to, aby žáci střídali role ve skupině. A také vede žáky k respektování společně dohodnutých pravidel chování.

Kompetence občanské

Škola připravuje žáky jako svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňující svá práva a plnící své povinnosti. Klade důraz na environmentální výchovu - ekologicky myslící jedinec. Žáky vede k třídění odpadů a zapojuje je do projektů, kde se prakticky seznamují s kulturou jiných národů.

Kompetence pracovní

Škola pomáhá žákům poznávat a rozvíjet své schopnosti i reálné možnosti a uplatňovat získané vědomosti a dovednosti při profesní orientaci. Výuku doplňuje o praktické exkurze.

Multikulturní výchova – předměty, ročníky

1. stupeň

Tematické okruhy	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Kulturní difference		A	A, Vv	A, VI	A, Pří
Lidské vztahy	Prv		Prv		
Etnický původ		Č			Pří
Multikulturalita			Prv		VI
Princip sociálního smíru a solidarity		Prv			VI

2. stupeň

Tematické okruhy	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Kulturní difference	A	A	A	A
Lidské vztahy			Př	Ov
Etnický původ			Př	Ov

Multikulturalita		Z		Ov, Č
Princip sociálního smíru a solidarity	Ov	Ov	Ov	Ov

Zkratky předmětů:

Č = Český jazyk

Pří = Přírodověda

Ov = Občanská výchova

A = Anglický jazyk

Vl = Vlastivěda

Př = Přírodopis

Prv = Prvouka

Vv = Výtvarná výchova

Z = Zeměpis

Dále nemá škola konkrétně rozpracováno, jak přesně je obsažena multikulturní výchova v předmětech.

Projekty

Žádné projekty v ŠVP nebyly uvedeny.

PŘÍLOHA P VII ANALÝZA ŠVP ZŠ 5

Zaměření školy

Škola se zaměřuje na všeobecné, široké spektrum vzdělávacích a zájmových oblastí pro přípravu žáků na reálný život. Nabízí výuku cizích jazyků s rodilým mluvčím, kroužky keramiky, disponuje kuchyňkou a žáci se tak učí připravovat jídla i správně stolovat a také poskytuje spolupráci s místními výrobními provozy (kováři, řezníci, truhláři, pekaři, cukráři), tyto řemesla si žáci mohou vyzkoušet a případně se v nich realizovat.

Realizace multikulturní výchovy na ZŠ

Integrace do jiných vyučovacích předmětů.

Výchovné s vzdělávací strategie

Kompetence k učení

Škola podporuje samostatnost a individuální přístup k žákům. Učí žáky vyhledat, zpracovat a použít potřebné informace z více zdrojů. Vede žáky k sebekontrolě a vlastnímu hodnocení a učí je práci s chybou.

Kompetence k řešení problémů

Škola vede žáky nebát se problémů, vytváří praktické problémové úlohy z každodenního života. Učí žáky jak předcházet problémům a jak je řešit samostatně či týmově.

Kompetence komunikativní

Škola rozvíjí komunikační dovednosti žáků, logické a výstižné vyjadřování a přátelskou komunikaci. Učí žáky vhodně argumentovat a naslouchat druhým.

Kompetence sociální a personální

Škola učí žáky pracovat v týmech a zastávat různé role. Učí je kriticky hodnotit práci týmu a vede je k vzájemné pomoci.

Kompetence občanské

Škola učí žáky jednat s úctou a respektem se všemi dětmi, bez rozdílu rasy, náboženství, kultury a rodinného zázemí. Klademe důraz na ohleduplnost, zdvořilost, úctu a slušné chování k druhým lidem. Dále učí žáky znát svá práva a povinnosti a nést důsledky svých rozhodnutí.

Kompetence pracovní

Škola vede žáky k dodržování pravidel, ochraně zdraví. Dále motivuje žáky k dosažení jimi zvoleného dalšího studia.

Multikulturní výchova – předměty, ročníky

1. stupeň

Tematické okruhy	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Kulturní difference			A	Č, A, Pří, VI	Č, A, Pří, VI
Lidské vztahy	Prv	Prv	Č, A, Prv	Č, A, Pří, VI	Č, A, Pří, VI
Etnický původ				Č, Pří, VI	Č, Pří, VI
Multikulturalita				Č, Pří, VI	Č, Pří, VI
Princip sociálního smíru a solidarity				Pří, VI	Č, Pří, VI

2. stupeň

Tematické okruhy	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
Kulturní difference				
Lidské vztahy	Př	Př	Př	Př
Etnický původ	Př	Př	Př	Př
Multikulturalita				
Princip sociálního smíru a solidarity				

Zkratky předmětů:

Č = Český jazyk

Prv = Prvouka

VI = Vlastivěda

A = Anglický jazyk

Pří = Přírodověda

Př = Přírodopis

Dále má škola konkrétně rozpracováno, jak přesně je obsažena multikulturní výchova v předmětech.

1. stupeň

Prvouka – lidské vztahy – domov, nový školní rok, lidé kolem nás, památky, z dávných dob.

Přírodověda – multikulturalita – uplatňování principu slušného chování (základní morální normy), rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech.

Vlastivěda – etnický původ – rozvoj pozornosti vůči odlišnostem, poznávání a respektování odlišných etnických a kulturních skupin žijících v ČR.

– kulturní diference – tradice

Projekty

Škola pořádá projektové dny, ale v ŠVP nebyly uvedeny konkrétní projekty multikulturní výchovy.